

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

29 մայիսի 2002 թվականի N 628
քաղ. Երևան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԱՆՇԱՐԺ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների և պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 13-րդ հոդվածին համապատասխան՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը **որոշում է.**

- Հաստատել Հայաստանի Հանրապետության Արագածոտնի մարզի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների պետական ցուցակը (կցվում է):
- Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի, երիտասարդության հարցերի և սպորտի նախարարին՝ եռամսյա ժամկետում ապահովել Հայաստանի Հանրապետության Արագածոտնի մարզի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների պետական ցուցակի պաշտոնական հրապարակումը:
- Ուժը կորցրած ճանաչել Հայկական ՍՍՀ Սիկիստրների խորհրդի 1983 թվականի հուլիսի 4-ի «Հայկական ՍՍՀ տարածքում պետական պահպանության տակ վերցված պատմության և կուլտուրայի հուշարձանների և նրանց պահպանական գոտիների ցուցակների հաստատման մասին» N 377 որոշման 1-ին կետը՝ նախկին Աշտարակի, Ապարանի, Արագածի ու Թալինի շրջանների պատմության և կուլտուրայի հուշարձանների ցուցակի մասով:
- Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում 2002 թվականի մայիսի 29-ից:

**Հայաստանի Հանրապետության
վարչապետ**

Ա. Մարգարյան

*Հաստատված է
ՀՀ կառավարության 2002 թվականի
մայիսի 29-ի N 628 որոշմամբ*

Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն Ց ՈՒ Ց Ա Կ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԱՆՇԱՐԺ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻ

2. ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶ*

2.1. ԱՇՏԱՐԱԿ ՔԱՂԱՔ

Հուշարձանի ծածկման տարի	Հուշարձանի ենթահամարը (ենթահամարները)	Հուշարձանախումբը, հուշարձանը	Ժամանակը	Տեղը բնակավայրի նկատմամբ, հասցեն	Նշանակությունը	Ծանոթագրություն		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.		ԱՇՏԱՐԱԿ «ՈՒԼԱՏՏԻՏԻԿ»	4-5դդ.	հվ-աե մասում	Հ	համանուն բլրի վրա. Զասախի կիրճի ձախ լանջին, միջնադարյան կամրջի մոտ		
2.		ԲԱՂՆԻԹ	1900 թ.	քաղաքի մեջ (այսուհետև՝ք.մ.)	Տ			
3.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1888 թ.	Աբովյան փող. 22	Տ			
4.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ.վրջ	Ալազանի փող.19-23	Տ	բժիշկ Սանդրոյի		
5.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1910 թ.	Ն. Աշտարակեցու հրապարակ	Տ	Վարդազարենց		
6.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1904 թ.	Էմին Հակոբյան փող., 2	Տ	Կոկոլենց Աթոյի		
7.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ.վրջ	Ղափանցյան փող., 14	Տ	Եսայու		
8.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ.վրջ	Ղափանցյան փող., 18	Տ			
9.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	20 դ. սկզբ	Ղափանցյան փող., 20	Տ	Սիրելյանի		
10.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1837 թ.	Սաժումյան փող., 1	Տ	Թաթոսենց Թաթոյի		
11.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1895 թ.	Սաժումյան փող., 12	Տ	Հաջի աղայի		
12.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1896 թ.	Սաժումյան փող.,	Տ	Բեգլարենց		

					34		
13.		ԳԵՐԵՉԱՆՈՑ	13-20 դդ.	հս-աե մասում	Հ	Քաղաքի եզրին, Ապարան տանող ճանապարհի աջ կողմում	
	13.1	խաչքար	9-10 դդ.		Հ	իվ մասում	
	13.2	խաչքար	11-12դդ.		Հ	Ա. Խաչատրյանի հողամասում	
	13.3	խաչքար	11-12դդ.		Հ	Ա. Խաչատրյանի հողամասում	
	13.4	խաչքար	13դ.		Հ	որմնափակ, վրնրգ 1954 թ., ճարտ.՝ Շ. Ազատյան	
	13.5	խաչքար	13դ.		Հ	որմնափակ, վրնրգ 1954 թ., ճարտ.՝ Շ. Ազատյան	
	13.6	խաչքար	13դ.		Հ	որմնափակ, վրնրգ 1954 թ., ճարտ.՝ Շ. Ազատյան	
	13.7	խաչքար	13դ.		Հ	Ա. Խաչատրյանի հողամասում	
	13.8	խաչքար	13դ.		Հ	աե մասում, ստորին մասը կտրված	
	13.9	խաչքար Գրիգորի և Վարդուսան ամուսինների	1225 թ.		Հ	աե մասում, քառաստիճան պատվանդանին	
	13.10.	խաչքար Սաղուն իշխանի և Նրա զավակների («Ծակքար»)	1268 թ.		Հ		
	13.11.	խաչքար Գրիգորի, Նազի, Սետայի	1273 թ.		Հ	եռաստիճան պատվանդանին	
	13.12.	խաչքար Վերգիլի	1461 թ.		Հ	կնտ.-ական մասում, հենած տապանաքարի, ստորին մասը չի պահպանվել	
	13.13.	խաչքար Կարապետին	16-17 դդ.		Հ	հս-ամ մասում, քիվը՝ ջարդոտված, կանգնեցված եռաստիճան բարձր պատվանդանին. 3 խաչքարերից ձախակողմյանը	
	13.14.	խաչքար Վիրապի, Մկրտչի	16-17 դդ.		Հ	հս-ամ մասում, կանգնեցված եռաստիճան բարձր պատվանդանին. 3 խաչքարերից կենտրոնականը	
	13.15.	խաչքար Գուֆաշի, Շևահրի	1602 թ.		Հ	հս-ամ մասում, կանգնեցված եռաստիճան բարձր պատվանդանին. 3 խաչքարերից աջակողմյանը	
	13.16.	խաչքար Ուքանի	1631 թ.		Հ	իվ-ամ մասում, քիվի վերին աջ անկյունը՝ կտրված	
	13.17.	տապանաքար	1598 թ.		Հ		
	13.18.	տապանաքար Բաբելի	1757 թ.		Հ		
	13.19.	տապանաքար Եղսանի	1771 թ.		Հ		
	13.20.	տապանաքար	1781 թ.		Հ		
	13.21.	տապանաքար Հարությունի	1791 թ.		Հ		
	13.22.	տապանաքար Տեր Հարություն Շահազիզյանի (Աշտարակեցու)	1801 թ.		Հ	Ներսես Աշտարակեցու հոր տապանաքարն է:	
14.		ՂԱՄԲՐԱՆԱԴԱՇ «ԽՈՋԱԲԱՂԵՐ»	մթա 2 հզմ	հս-աե մասում	Հ		
15.		ԵՎԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ (ԿԱՐՄՐԱՎՈՐ)	7 դ.	հս-աե մասում	Հ		
	15.1	գերեզմանոց	7-19 դդ.		Հ	եկեղեցու բակում	
		15.1.1	խաչքար	11 դ.	Հ	եկեղեցու բակում, ընկած գետնին, ստորին ձախ անկյունը՝ կտրված	
		15.1.2	խաչքար «Հազախաչ»	12 դ.	Հ	եկեղեցու պարսպի իվ-ամ մուտքի ձախ կողմում, քառաստիճան պատվանդանին. արձանագիր	
		15.1.3	խաչքար Թագուհու	1184 թ.	Հ	երկաստիճան պատվանդանին կանգնեցված 3 խաչքարերից կենտրոնականը կազմող՝ Արքա	
		15.1.4	խաչքար	12-13 դդ.	Հ	երկաստիճան պատվանդանին կանգնեցված 3 խաչքարերից ձախակողմյանը	

		15.1.5	խաչքար	12-13 դդ.		Հ	երկաստիճան պատվանդանին կանգնեցված 3 խաչքարերից աջակողմյանը
		15.1.6	խաչքար	13 դ.		Հ	թերի
		15.1.7	խաչքար	15 դ.			
		15.1.8	խաչքար Ասադիկին, պարոն Դալին	16 դ.		Հ	եկեղեցու բակում, կանգնեցված բարձր պատվանդանին, կազմող՝ Սարգիս
		15.1.9	խաչքար	16 դ.		Հ	եկեղեցու պարսպի տակ
		15.1.10.	խաչքար Հովսեփի	1598 թ.		Հ	եկեղեցու պարսպի տակ, կազմող՝ Հրայսյան
		15.1.11.	խաչքար Սյրտիչ վարդապետ Շահազիզյանի	1832 թ.		Հ	եկեղեցու պարսպի տակ, վերին ձախ և ստորին աջ անկյունները՝ կտորված
		15.1.12.	տապանաքար	1811 թ.		Հ	պարսպի հվ մուտքից ձախ
		15.1.13.	գերեզման Գևորգ Էմիկի	1998 թ.			ճարտ.՝ Հ. Սուխայան
	15.2		պարիսպ	1254 թ.		Հ	
16.			ԵԿԵՂԵՑԻ ԾԻՐԱՆԱԿՎՈՐ	5 դ.	ք.մ., Բերդաթաղում	Հ	կիրճի եզրին, կիսավեր
	16.1		կոթող	7 դ.		Հ	բեկոր՝ հենած հվ պատին
	16.2		կոթող	7 դ.		Հ	բեկոր՝ եկեղեցու հվ-առ անկյունում
	16.3		կոթող	7 դ.		Հ	բեկոր
	16.4		կոթող	7 դ.		Հ	եկեղեցուց 4 մ առ
	16.5		խաչքար	11-12 դդ.		Հ	եկեղեցու ներսում, հենած պատին
	16.6		խաչքար	13 դ.		Հ	բեկոր, եկեղեցու ներսում
	16.7		տապանաքար	1701 թ.		Հ	հվ պատի շարվածքում
17.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՄԱՐԻՆԵ	1281 թ.	ք.մ.	Հ	բարեկարգված 1977 թ., Նախագծի ճարտ.՝ Գ. Գյուլջյան
	17.1		գերեզմանոց	17-19 դդ.		Հ	եկեղեցու առ կողմում
	17.2		խաչքար	1291 թ.		Հ	եկեղեցու բակում, երկաստիճան պատվանդանին
18.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս.ԱՄՐԳԻՍ	13 դ.	հվ-առ մասում	Հ	վրկվգ.՝ 1985 թ., ճարտ.՝ Հ. Գասպարյան
	18.1		գերեզմանոց	15-19 դդ.		Հ	եկեղեցու շուրջը
	18.2		պարիսպ	15 դ.		Հ	
	18.3		խաչքար	16-17 դդ.		Հ	եկեղեցու ներսում, արձանագիր, կտորված
	18.4		քարայր-կացարան	16-17 դդ.		Տ	եկեղեցուց 20 մ հվ-ամ
	18.5		քարայր-կացարան	16-17 դդ.		Տ	եկեղեցուց 15 մ հվ-ամ
	18.6		քարայր-կացարան	16-17 դդ.		Տ	եկեղեցուց 25 մ հվ-առ
	18.7		քարայր-կացարան	16-17 դդ.		Տ	եկեղեցուց 10 մ հվ
19.			ԵԿԵՂԵՑԻ ՍՊԻՏԱԿՎՎՈՐ	13 դ.	ք.մ., Բերդաթաղում	Հ	կիրճի եզրին, կիսավեր
20.			ԿԱՍՈՒՐԶ	10 դ.	առ մասում	Հ	
21			ԿԱՍՈՒՐԶ	1664 թ.	առ մասում	Հ	պատվիրատու՝ մահտեսի խոջա Գրիգոր
22.			ՀՆՁԱՆ	19 դ.	հվ-ամ մասում	Տ	Աշտարակ-Օշական խճուղուց ձախ, Միևսի Մացակայի հողամասում
23.			ՀՆՁԱՆ	19 դ.	հս-ամ մասում	Տ	Աշտարակ-Օշական խճուղուց աջ. Ղազիկենց հողամասում
24.			ՀՈՒԵԱՍՅՈՒՆ՝ ԱՐՏԵՍԻ ԱՅՎԱԶՅԱՆԻՆ	1990 թ.	Ն. Սիսակյան փող.	Տ	
25.			ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱԾՆԵՐԻՆ	1974 թ.	ք.մ.	Տ	ճարտ.՝ Վ. Թավակյան
26.			ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿՅԱՆԻ	1987 թ.	Ն. Սիսակյան փող.	Տ	ճարտ.՝ Գ. Գյուլջյան. քանդ.՝ Ա. Ավագյան
27.			ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ՝ ՎԱՆԻ 1915 թ. ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ	1980 թ.	ամ մասում	Հ	քաղաքի ամ եզրին, Աշտարակ-Թալին մայրուղու ձախ կողմում, ճարտ. Չ. Թորոսյան
28.			ԶՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՀԱՍԱԼԻՐ	19 դ. վրջ	Աթուլյան փող., 2	Տ	միջնադարյան կամրջի մոտ, վրկվգ.՝ 1983 թ., ճարտ.՝ Գ. Գյուլջյան
29.			ՉՐԱՆՑՔ «ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ» («ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ԱՌՈՒ»)	մթա 8-7 դդ.	առ մասում	Հ	
30.			ՏԱՊԱՆԱԲԱՐ «ՆԱՀԱՏԱԿԻ»	1751 թ.	0,5 կմ առ	Հ	Քասախի կիրճում, «Դարաքավոր» այրերի մոտ. Քասախի աջակողմյան դարավանդին

31.			ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՇԵՆՔ. ՊԵՐՃ ՊՈՂՈՇՅԱՆԻ ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ	19 դ., 1948 թ.	Պռոշյան փող., 10	S	Վրկևզ.՝ 1986 թ.
	31.1		հուշարձան Պերճ Պռոշյանի	1948 թ.		S	տուն-թանգարանի բակում, քաղա.՝ Ա. Առեփակյան
32.			ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՇԵՆՔ. ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿՅԱՆԻ ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ	19 դ.վրջ	Ղափանցյան փող., 25	S	Վրկևզ.՝ 1989 թ.
33.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ «ՎԵՐԻՆ ՆԱՎԵՐ»	Ք.ա. 2-1 հազ.	քաղաքից մոտ 2.5 կմ ամ, Աշտարակ-Գյումրի ճանապարհից 20-30 մ հվ	Յ	Փարսի գյուղի «Վերին Նավեր» դամբարանադաշտի (պետ. ցուցակ՝ 2.110.2) առ հատվածի մեծ դամբարանբլուրներն են
34.			ՀՆՁԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	4-13 դդ.	քաղաքի հս-առե մասում, «Հնձանաբազեր» վայրում	Յ	պեղվել է 4 հնձան
35.			ՔԱՐԱՅՐ- ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐ «ԴԱՐԱԲԱՎՈՐ»	միջնադար	Քասախի կիրճում	Յ	համալիրի մաս կազմող «Նահատակի» տապանաքարը պետ. ցուցակում ներկայացված է իբրև առանձին հուշարձան(2.1-30)

Պուշարձանների պետական ցուցակը կազմելիս հիմք է ընդունվել «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կառուցվածքը մարզի և բնակավայրերի նույն համարակալմամբ:

(2.1 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.1.1. ՄՈՒՆԻ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՇՏԱՐԱԿ	10-13 դդ.	հս-առե մասում	Յ	գյուղի եզրին, «Հին Մուղնի» թաղում, Քասախի կիրճի աջ ափին
2.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	13-19 դդ.	հվ մասում	Յ	գյուղի եզրին
	2.1.			խաչքար	11-12 դդ.		Յ	կոտրվածքներով
	2.2.			խաչքար	13 դ.		Յ	եռասատիճան պատվանդանին, վերին մասը չի պահպանվել
	2.3.			խաչքար	13 դ.		Յ	տեղահանված, ընկած, վերին մասը չի պահպանվել
	2.4.			մահարձան ասպետ Անտոն Պատրիկյանի	1862 թ.		S	
	2.5.			տապանաքար խաչատուրի	1662 թ.		Յ	կազմող՝ Մուրադ Մուղնեցի
	2.6.			տապանաքար Մկրտչի	1667 թ.		Յ	կազմող՝ Մուրադ Մուղնեցի
	2.7.			տապանաքար Ահաակ Հիզանցու	1667 թ.		Յ	
	2.8.			Տապանաքար Փիրիբեկի	1611 թ.	գյուղի հվ եզրին, գերեզմանոցում	Յ	
3.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	13-19 դդ.	գ.մ.		վանական համալիրից հս-առե, պահպանված է 2 կղզակով
4.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ	0,6 կմ հս-առե	Յ	Աշտարակ-Ապարան մայրուղու երկու կողմերում
5.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ, 13-14 դդ.	հվ մասում	Յ	
	5.1.			պարիսպ	մթա 2 հզմ		Յ	
	5.2.			հնձան	13-14 դդ.		S	Աշտարակ-Ապարան ավտոխճուղուց աջ
6.				ԶՐԱՄԲԱՐ «ԿԱՐՔՈ ՃՈՎ»	17 դ.	0,5 կմ հս-առե	Յ	պատվիրատու՝ պարոն Այվազ
7.				ՎԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ՄՈՒՂՆՈՒ Ս. ԳԵՎՈՐԳ	14-17 դդ.	հվ մասում	Յ	գյուղի եզրին, վրկևզ՝ 1973-1974 թթ.
	7.1.			Եկեղեցի Ս. Գևորգ	1664-1669 թթ.		Յ	պատվիրատու՝ Հովհաննես Ա. Դավիթ վարդապետներ, ճարտ.՝ Սահակ Հիզանցի, Մուրադ Մուղնեցի
	7.1.1			խաչքար	1598 թ.		Յ	հս ավանդատան առ խորշում, կազմող՝

					Հրայպետ
	7.1.2	խաչքար	1599 թ.		Հ ագուցված հվ ավանդատան առ պատին
	7.1.3	խաչքար	16 դ.		Հ հս ավանդատան հվ խորշում
	7.1.4	խաչքար	16 դ.		Հ հս ավանդատան հս խորշում
	7.1.5	խաչքար	16 դ.		Հ ագուցված հվ ավանդատան հս պատին
	7.1.6	խաչքար	16 դ.		Հ ագուցված հվ ավանդատան հվ պատին
	7.1.7	որմանակար «Ավետում»	19 դ.		Հ ավագ խորանի Նախշազարդ շինվածքի հս և հվ բացվածքների վերնամասերում, ամրացված՝ 1975 թ.
	7.1.8	որմանակար «Յովհաննես ավետարանիչ»	19 դ.		Հ ավագ խորանի Նախշազարդ շինվածքի հս մասում, ամրացված՝ 1975 թ.
	7.1.9	որմանակար «Ղուկաս ավետարանիչ»	19 դ.		Հ Նախշազարդ շինվածքի հվ մասում, բացվածքից ձախ, ամրացված՝ 1975 թ.
	7.1.10	որմանակար «Մատթեոս ավետարանիչ»	19 դ.		Հ ավագ խորանի Նախշազարդ՝ շինվածքի հս մասում, բացվածքից աջ, ամրացված՝ 1975 թ.
	7.1.11	որմանակար «Մարկոս ավետարանիչ»	19 դ.		Հ Նախշազարդ՝ շինվածքի հվ մասում, բացվածքից ձախ, ամրացված՝ 1975 թ.
	7.1.12	որմանակար «Զրիստոսի փառաբանումը»	19 դ.		Հ հս-առ որմնապան առ Նիստին
	7.2.	գավիթ	1664-1669 թթ.		Հ ճարտ.՝ Սահակ Զիզանցի, Մուրադ Մուղնեցի
	7.2.1	խաչքար	17 դ.		Հ գավթի հս կողմում՝ հենած պատին
	7.3.	սեղանատուն	17 դ.		Հ պատվիրատու՝ Մարտիրոս Եպիսկոպոս
	7.3.1	խաչքար	986 թ.		Հ սեղանատան առ պատի մոտ
	7.3.2	խաչքար	16 դ.		Հ հենած սեղանատան առ պատին, արտաքուստ, 3 խաչքարերից աջակողմյանը
	7.3.3	խաչքար	17 դ.		Հ հենած սեղանատան առ պատին, արտաքուստ, արձանագիր, արձանագրությունը՝ վնասված
	7.4.	բնակելի շինություններ	1632- 1655 թթ.		Հ համայնի հս պարսպին կից
	7.5.	աղբյուր	17 դ.		Հ համայնի հ-ամ կողմում
	7.6.	կոթող	7 դ.		Հ համայնի թանգարանի բացօթյա ցուցադրությունում, վերնամասը՝ կտրված
	7.7.	կոթող	7 դ.		Հ համայնի թանգարանի բացօթյա ցուցադրությունում, վերնամասը՝ կտրված
	7.8.	կոթող	7 դ.		Հ համայնի թանգարանի բացօթյա ցուցադրությունում, եզրերը՝ կտրված
	7.9.	կոթող	7 դ.		Հ համայնի թանգարանի բացօթյա ցուցադրությունում, կտրտված
	7.10	խաչքար	13 դ.		Հ համայնի թանգարանում, հենած առ պատին, արձանագիր, վերնամասը չի պահպանվել
	7.11	խաչքար	13 դ.		Հ համայնի թանգարանում, հենած առ պատին, արձանագիր, բեկոր
	7.12	խաչքար	13 դ.		Հ համայնի թանգարանում, հենած առ պատին, պահպանվել է 2 բեկորով,

						տեղափոխված է «Էրեբունի» թանգարանից
7.13			խաչքար	13 դ.		Հ համալիրի թանգարանում, հենած առ պատին, պահպանվել է 3 բեկորով, տեղափոխված է «Էրեբունի» թանգարանից
7.14			խաչքար	13-14 դդ.		Հ համալիրի թանգարանում, հենած առ պատին, ստորին մասը չի պահպանվել
7.15			խաչքար Դավթի	13-14 դդ.		Հ համալիրի թանգարանում, հենած առ պատին, պահպանվել է 3 բեկորով, տեղափոխված է «Էրեբունի» թանգարանից
7.16			պարիսպ	17 դ.		Հ պատվիրատու՝ Մարտիրոս Եպիսկոպոս
8.			ԱՄՐՈՑ	Ք.ա.2 հազ.	Աշտարակ քաղաքից 0.5 կմ առ, Երևան-Վանաձոր նոր մայրուղու աջ կողմում, Քասախ գետի աջափնյա բարձրադիր հրվանդանի վրա	Հ
9.		ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	Ք.ա.4-2 հազ.	Աշտարակ քաղաքից 0.5 կմ առ, Երևան-Վանաձոր նոր մայրուղու աջ կողմում, Քասախ գետի աջափնյա բարձրադիր հրվանդանի վրա գտնվող ամրոցից 0.5 կմ հս	Հ	
9.1		աշտարակ-դիտակետ	Ք.ա.2-1 հազ.			Հ

(2.1.1 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.2. ԱՊԱՐԱՆ ԲԱՂԱՔ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	18-20 դդ.	ք.մ.	S	Քասախի բազիլիկից 700 մ հվ-ամ
1.1.				խաչքար	10 դ.		Հ	խրված հողի մեջ, եզրերը՝ ջարդոտված
2.				ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ԲԱՍՄԱՆԻ ԲԱԶԻԼԻԿ	4-5 դդ.	կենտրոնում (այսուհետև՝ կենտ)	Հ	
2.1.				Եկեղեցի Ս.Խաչ	4-5 դդ.		Հ	եռանավ
2.2.				Եկեղեցի Ս.Խաչ	4-5 դդ.		Հ	միանավ
2.3.				սյունասարահ	6 դ.		Հ	երկու եկեղեցիների միջև
2.4.				խաչքար	9-10 դդ.		Հ	բազիլիկի հս կողմում, պատվանդանից իջեցված, խրված հողի մեջ
2.5.				խաչքար	9-10 դդ.		Հ	բազիլիկի հս կողմում, վերին ձախ անկյունը և ստորին մասը՝ կոտրված
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս.ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	19 դ.	ք.մ.	S	Քասախի բազիլիկից 300 մ հս, բլրի վրա, Երևան գետի ջրատարի պարսպապատ տարածքում
3.1.				զերեզմանոց	17-20 դդ.	ք.մ.	S	

4.			ԽԱՉՔԱՐ	10 դ.	ք.մ.	Հ	Քասախի բազիլիկից 500 մ հվ-ամ, Վաչիկ Գրիգորյանի հողամասում
5.			ՀՈՒՇԱՂՔՅՈՒՐ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1946 թ.	ք.մ.	Տ	Մանկական զբոսայգու տարածքում ճարտ.՝ Գ.Թամանյան
6.			ՀՈՒՇԱՂՔՅՈՒՐ՝ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ 60-ԱՄՅԱԿԻՆ	1977 թ.	ք.մ.	Տ	ճարտ.՝ Ա. Արշակյան
7.			ՀՈՒՇԱՂՔԱՆ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ, ԱՊԱՐԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԵՎ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ («ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ»)	1974-1979 թթ.	1,5 կմ ամ	Հ	ճարտ.՝ Ո. Խարայեյան
7.1.			պանթեոն	1994 թ.		Հ	
7.2.			խաչքար՝ Սպիտակի 1988 թ. երկրաշարժի զոհերին	1994 թ.		Տ	
7.3.			զերեզվան Դրաստամատ Կանայանի (Դրո)	1999 թ.		Հ	
8.			ՔԱՂԱՔԱՏԵՂԻ ԱՊԱՐԱՆ	Մթա 3-1 հզմ, Մթա 1 հզմ-Մթ 1 դ.	հս-ամ մասում	Հ	քաղաքի հս-ամ եզրին
8.1.			ամրոց «Բերդ»	Մթա 3-1 հզմ	1 կմ հս-ամ	Հ	Քասախի ձախ ափին
8.2.			դամբարանադաշտ	Մթա 3-1 հզմ		Հ	
9.			ՄԱՏՈՒՌ ԹՈՒՄ ՄԱՆՈՒԿ	17-18-րդ դդ.	քաղաքի Սբ խաչ եկեղեցուց (Քասախի բազիլիկա) 500 մ հվ-ամ	Տ	

(2.2 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.3. ԹԱԼԻՆ ՔԱՂԱՔ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.			ԲԱՏՕԹՅԱ ԿԱՅԱՆ	քարի դար	Արտին լեռան հս-աե լանջին	Հ	«Սատանի դար» վայրում	
2.			ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	Մթա 2-1 հզ մ	1,5 կմ աե-հս.	Հ	Արաղի դաշտում, Կարմրաշեն տանող ճանապարհից 0,5 կմ աջ	
2.1.			դամբարանադաշտ	Մթա 4-2 հզ մ		Հ	Կարմրաշեն տանող ճանապարհի խաչմերուկին հարող հատվածում	
3.			ԴԱՄԱՐԱՆ ԹԱԼԻՆԻ ՄԵԾ	Մթա 4-3 հզ մ	աե եզրին	Հ	Երևան-Թալին ավտոճանապարհից ձախ	
4.			ԵՎԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ԹԱԼԻՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿԵ	4-20 դդ.	հս մասում	Հ		
4.1.			եկեղեցի	5 դ.		Հ	Կաթողիկեից հս, պահպանվել են միայն հիմնապատերը	
4.2.			Կաթողիկե	7 դ.		Հ		
4.3.			պալատ	9-11 դդ.		Հ	Կաթողիկեից 150 մ հվ-աե	
4.4.			զերեզվանոց	4-20 դդ.		Հ	Կաթողիկեի շուրջը	
	4.4.1		կոթող	4-5 դդ.		Հ	Կաթողիկեի հվ կողմում	
	4.4.2		կոթող	4-5 դդ.		Հ	Կաթողիկեից 30 մ հվ-ամ, պահպանվել է պատվանդանը	
	4.4.3		կոթող	4-5 դդ.		Հ	Կաթողիկեի հս կողմում, պահպանվել է պատվանդանը	
	4.4.4		կոթող	4-5 դդ.		Հ	Կաթողիկեի հվ կողմում	
	4.4.5		կոթող	4-7 դդ.		Հ	Կաթողիկեի հվ-աե կողմում	
	4.4.6		կոթող	4-7 դդ.		Հ	Կաթողիկեի հվ-աե կողմում	
	4.4.7		կոթող	4-7 դդ.		Հ	Կաթողիկեի հվ-աե կողմում, պահպանվել է պատվանդանը	
	4.4.8		կոթող	4-7 դդ.		Հ	Կաթողիկեի հվ-աե կողմում	
	4.4.9		խաչքար	9-10 դդ.		Հ	Կաթողիկեից 35 մ հս-ամ, երկատված, ընկած գետնին	
	4.4.10		խաչքար	10 դ.		Հ	Կաթողիկեից 20 մ հս-ամ, ընկած գետնին,	

						ստորին մասը չի պահպանվել
	4.4.11	խաչքար	10-11 դդ.		Յ	Կաթողիկեից հս-ամ, ընկած գետնին, ստորին մասը և վերնամասի ձախ անկյունը՝ կտրված
	4.4.12	խաչքար	10-11 դդ.		Յ	Կաթողիկեից 25 մ հս-ամ, ընկած գետնին, ստորին մասը չի պահպանվել
	4.4.13	խաչքար	11դ.		Յ	Կաթողիկեի հս-ամ կողմում, ընկած գետնին
	4.4.14	խաչքար	13-14 դդ.		Յ	Կաթողիկեի ամ կողմում, կանգնեցված գետնին
5.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	613-615 թթ.	ք.մ.	Յ	
	5.1.	կոթող	4-5 դդ.		Յ	Եկեղեցու հս-ամ կողմում
	5.2.	կոթող	4-7 դդ.		Յ	Եկեղեցու հս կողմում, պահպանվել է միայն պատվանդանը
	5.3.	կոթող	5-6 դդ.		Յ	Եկեղեցու հվ կողմում, պահպանվել է միայն պատվանդանը
	5.4.	կոթող	5-6 դդ.		Յ	Եկեղեցու հս-ամ կողմում, խիստ քայքայված
	5.5.	կոթող	6-7 դդ.		Յ	Եկեղեցու հս-ամ կողմում, վերին և ստորին մասերը՝ կտրված
	5.6.	խաչքար	10-11 դդ.		Յ	արձանագիր, եկեղեցու խորանում
	5.7.	տապանաքար	874 թ.		Յ	Եկղ-ուց 10 մ հվ-ամ, կտրված՝ 6 մասի
	5.8.	տապանաքար	9-10 դդ.		Յ	Եկղ-ուց 10 մմ հվ-ամ, արձանագիր
6.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳԵՎՈՐԳ	19 դ.	ք.մ.	Տ	
	6.1.	զանգակատուն	19 դ.		Տ	կից է եկեղեցուն ամ-ից
	6.2.	խաչքար	10 դ.		Յ	ագուցված ամ ճակատին, արտաքուստ, մուտքից աջ
	6.3.	խաչքար	13 դ.		Յ	ագուցված հվ ճակատին, արտաքուստ, մուտքից աջ
	6.4.	խաչքար	13 դ.		Յ	ագուցված ան ճակատին, արտաքուստ
	6.5.	խաչքար	19 դ.		Տ	ագուցված հվ ճակատին, արտաքուստ, մուտքից ձախ
7.		ՀՈՒՇԱՂՔՑՈՒՐ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1946 թ.	ք.մ.	Տ	քաղաքի սկզբնամասում, ճարտ.՝ Ո. Իսրայելյան
8.		ՀՈՒՇԱՂՔԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1979 թ.	հս մասում	Տ	բարձունքի վրա
9.		ԱՍՏՈՒՌ «ՍԱՆԴՈՒԽՏ ԿՈՒՅԱ»	19 դ.	ամ եզրին	Տ	վրկնգ՝ 1991- 1992 թթ.՝ Ամիրբեկ Դերզյանի կողմից
	9.1.	խաչքար	7-8 դդ.		Յ	մատուռի ներսում
	9.2.	խաչքար	7-8 դդ.		Յ	մատուռի ներսում
	9.3.	խաչքար	8 դ.		Յ	մատուռի ներսում, Թալինի հանրահայտ կյոր խաչքարն է
	9.4.	խաչքար	8-9 դդ.		Յ	մատուռի ներսում
	9.5.	խաչքար	10 դ.		Յ	մատուռի ներսում
10.		ԶՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	19-20 դդ.	1 կմ հս-ան	Տ	Արալըղի դաշտում, Կարմրաշեն տանող ճանապարհից աջ, պահպանված ջրաղացների թիվը մոտ. 30 է
11.		ԶԱՂԱՔԱՏԵՐԻ ԹԱԼԻՆ	մթա 2-1 հզ մ, մջնդ	հս մասում	Յ	«Զուլիակ» բլրի ստորոտին
	11.1	ամրոց Թալին	մթա 4 դ., 12-16 դդ.		Յ	«Զուլիակ» բլրի վրա
	11.2	դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզ մ, մթա 4-3 դդ.		Յ	«Զուլիակ» բլրի շուրջը, Ս. Կաթողիկե եկեղեցուց հս
	11.3	ջրամբար	մթա 1 հզմ, վաղ մջնդ		Յ	ամրոցից հս, Թալին-Մաստարա հին ճանապարհին, Ս. Կաթողիկե եկեղեցուց 500 մ հս
12.		ԶԱՐԱՎԱՆԱՏՈՒՆ. ԹԱԼԻՆԻ ՄԵԾ	13 դ.	հվ-ան եզրին	Յ	«Չայիր» վայրում, նախկինում սխալմամբ ներկայացվել է Դաշտաղեն գյուղով

2.4. ԱԳԱՐԱԿ ԳՅՈՒՐ (ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՇՐՋ.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ	մթա 4հզմ զարգացած մջնդ	հվ-ամ մասում	Յ	Ամբերդ գետի աջ ափին, գյուղի եզրին, Երևան- Գյումրի ավտոխճուղու երկու կողմերում Հուշարձանի տարածքը հայտարարված է պատմամշակութային արգելոց:
2.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ	0,5 կմ ան	Յ	
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍԵՆԱՓՐԿԻՉ (ԹՈՒՄ ՍԱՆՈՒԿ)	10դ.	հս մասում	Յ	ավերված
4.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	5-6 դդ.	հս-ան մասում	Յ	
4.1.				գավիթ	10-13 դդ.		Յ	

4.2.	գերեզմանոց	13-20 դդ.		S	
5.	ՄԶԿԻԹ	17 դ.	գ.մ.	S	պարսկական

2.5. ԱԳԱՐԱԿ ԳՅՈՒՂ (ԹԱԼԻՆԻ ՇՐՋ.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	1.1.			ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հս-ամ	Յ	
				դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
2.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԱԳԱՐԱԿ»	19-20 դդ.	աե և ամ մասերում	S	գյուղ մտնող ճանապարհի սկզբնամասում, Գյուղատեղին կիսվել է ավտոճանապարհի կառուցման հետևանքով:
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՊԱՐՏԻՉԱԿ»	19-20 դդ.	2,5 կմ հս-աե	S	
4.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԲԼՈՒՐ	մթա 2-1 հզմ	հս մասում	Յ	ջրամբարից 100 մ հվ
5.				ԽԱՉԶԱՐ	12-13 դդ.	գյուղի մեջ (այսուհետև գ.մ)	Յ	Յ. Հունանյանի հողամասում

2.7. ԱԿՈՒՆՔ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ԲԵՐՂԻ ԿԱԼ»	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս	Յ	բլրի վրա
		1.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	բլրի հս մասույցներում, մի հատվածը՝ մեյիորացված
		1.2.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցի հվ պարսպապատից դուրս
2.				ԱՄՐՈՑ	մթա 3-1 հզմ	2,5 կմ ամ	Յ	«Կարմիր սար» կոչվող բլրի գագաթին
		2.1.		դամբարանադաշտ	մթա 3-1 հզմ		Յ	
3.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1904 թ.	գ.մ.	S	Պողոս Ղազարովի
4.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	7-20 դդ.	հս մասում	S	գյուղի գործող գերեզմանոցի տարածքում
5.				ԵԿԵՂԵՑԻ	19 դ.	գ.մ.	S	
		5.1.		գերեզմանոց	19-20 դդ.		S	
6.				ԿՈԹՈՂ	6-7 դդ.	հս մասում	Յ	վերին և ստորին մասերը, կոտրված
7.				ԿՈԹՈՂ	6-7 դդ.	հս մասում	Յ	պահպանված է միայն միջնամասը:
8.				ԿՈԹՈՂ	7 դ.	հս մասում	Յ	գյուղացիների կողմից կոթողն առնվել է շարվածքի մեջ և ներկայումս օգտագործվում է որպես սրբատեղի:
9.				ՀՈՒԵԱՐՉԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱՃՆԵՐԻՆ	1970 թ.	հս մասում	S	
10.				ՄԱՏՈՒՌ ԹՈՒՄ ՄԱՆՈՒԿ	12-13 դդ.	գ.մ.	S	
11.				ԶԱՐԱՅՐ- ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	16-18 դդ.	1 կմ հս-ամ	տ	«Կարմիր բլուր» վայրում

2.8. ԱՂՁՔ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ՊԱՏՄԱՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ԱՂՁՔ	4 դ.	գ.մ.	Յ	
		1.1		դամբարան Արշակունյաց թագավորների	364 թ.		Յ	
		1.1.1		կոթող	4 դ.		Յ	դամբարանի ներսում, հենած ամ պատին
		1.2.		Եկեղեցի	6-7 դդ.		Յ	
2.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	մթա 2-1 հզմ	2,5 կմ հվ	Յ	Աղծք և Տեղեր գյուղերի միջև
		2.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	բնակատեղիի հվ մասում
3.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	15-20 դդ.	աե մասում	Յ	գյուղի եզրին, մշակույթի տնից 500 մ աե
4.				ԽԱՉԶԱՐ	12-13 դդ.	գ.մ.	Յ	Արշակունիների դամբարանից 5-6 մ ամ, արձանագիր, ծախ մասը կոտրված
5.				ԽԱՉԶԱՐ	13-14 դդ.	գ.մ.	Յ	Արշակունիների դամբարանից 1 մ հս-ամ, արձանագիր, կոտրված, որոշ բեկորներ չեն պահպանվել
6.				ԿՈԹՈՂ	5-6 դդ.	գ.մ.	Յ	Արուսյակ Ավդայանի տնամերձում

7.			ՔԱՐԱՅՐ-ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	վաղ մջնդ-ուշ մջնդ	հս մասում	S	գյուղի եզրին, ջրատարի մոտ
8.			ՔԱՐԱՅՐ-ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	վաղ-ուշ մջն	հս մասում	S	գյուղի եզրին, Ամբերդի ձորում
9.			ՔԱՐԱՅՐ-ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	վաղ-ուշ մջն	աե մասում	S	գյուղի եզրին, Բյուրականի ձորում
10.			ՔԱՐԱՅՐ-ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	վաղ-ուշ մջնդ	ամ մասում	S	գյուղի եզրին, «Կոնդ» կոչվող տեղամասում

2.10. ԱՆՏԱՌՈՒՑ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ՉՈՒՅԳԱՂԲՅՈՒՐ»	մթա 2 հզմ	2 կմ հս	Հ	Ամբերդ տանող ճանապարհի աջ եզրին, Ֆիզիկայի ինստիտուտի դիմաց
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	19 դ.	գ.մ.	S	կիսավեր
	2.1.			խաչքար	12-13 դդ.		Հ	խաչքարը տեղափոխված է Ամբերդից
	2.2.			խաչքար՝ նվիրված Ամբերդի ազատագրմանը	1200 թ.		Հ	խաչքարը տեղափոխված է Ամբերդից
	2.3.			խաչքար	13-14 դդ.	գյուղ Աբ Աստվածածին եկեղեցում	Հ	վերնամասը՝ կտրված
3.				«ԿԻՐԱԿԼԱՄՈՒՏ» ՄԱՏՈՒՐ	միջնադար	գյուղի մեջ	Հ	
	3.1.			խաչքար	10 դ.	«Կիրակևանուտ» մատուռում	Հ	
	3.2.			Կոթող	5-7 դդ.	ազուցված է «Կիրակևանուտ» մատուռի պատին	Հ	
4.				ՎԻՇԱՊԱԶԱՐ	Ք.ա. 3-2 հազ.	Սև լճի հվ ափին	Հ	

(2.10 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.11. ԱՇՆԱԿ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	գ.մ.	Հ	Տարածքի կառուցապատման հետևանքով պահպանվել է պարսպի փոքր հատված
2.				ԱՄՐՈՑ «ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ»	մթա 2-1 հզմ, 3-5 դդ.	3 կմ հվ-աե	Հ	
	2.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	ամրոցից հվ
3.				ԱՄՐՈՑ	3-5 դդ.	1,5 կմ հս-աե	Հ	
4.				ԱՄՐՈՑ	3-5 դդ.	1 կմ հս-աե	Հ	
5.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	6-14 դդ.	աե մասում	Հ	խաչքարերի և քառակող կոթողների բեկորներով
	5.1.			կոթող	6-7 դդ.		Հ	
	5.2.			խաչքար	10 դ.	աե մասում	Հ	կողքին՝ քառակող կոթող
6.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ «ՀՈՌՈՄԻ»	10-13 դդ.	հվ-ամ մասում	Հ	
	6.1.			խաչքար	1571 թ.		Հ	պահպանված է ստորին մասը, գերեզմանոցի ամ եզրին
7.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ	12-16 դդ.	1,5 կմ հվ-ամ	S	տարածքում կան պեղված հնձաններ
8.				ԵԿԵՂԵՑԻ	10 դ.	ամ մասում	Հ	ավերակ
	8.1.			գերեզմանոց	10-20 դդ.		S	եկեղեցու շուրջը
9.				ԵԿԵՂԵՑԻ	10-11 դդ.	հվ մասում	S	ձորի եզրին
10.				ԽԱՉՔԱՐ	10 դ.	աե մասում	Հ	
11.				ԽԱՉՔԱՐ	13 դ.	աե մասում	Հ	ձորի մեջ, հվ կողմ՝ 10 տող խիստ եղծված արձանագրությամբ
12.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՂԱԾՆԵՐԻՆ	1966 թ.	հս մասում	S	
13.				ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԳԵԿՈՐԳ ՉԱՌԵՇԻ	1980-ական թթ.	գ.մ.	S	

2.12. ԱՎԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 3-2 հզմ	4 կմ հվ	Հ	«Պողոսի բաղ» վայրում, ժայռոտ հրվանդանի վրա
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա		Հ	ամրոցից 1 կմ հվ

				3-2 հզմ			
2.			ԱՄՐՈՑ	մթա 1 հզմ, վաղ մջևոյ	1 կմ հզ	Յ	«Բաղի արտեր» կոչվող վայրում
	2.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
3.			ԱՄՐՈՑ «ԿՈՒՉՄԱՄԵ»	մթա 1 հզմ-վաղ մջևոյ	400-500 մ հզ	Յ	Ժայռոտ հրվանդանի վրա
	3.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցից 150-200 մ հս-ամ
4.			ԱՄՐՈՑ «ՁՅԱՆԲԵՐԴ» («ՂՈՅԹՈՒՐ»)	մթա 3-1 հզմ	3 կմ աե	Յ	Նույնանուն գյուղատեղիից 200 մ աե, հրաբխային կոնի գագաթին
5.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2 հզմ	1 կմ հզ	Յ	«Ջրաղացներ» վայրում
6.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1,9 կմ հզ-աե	Յ	«Գաբրիելի մեռուկ» վայրում
7.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս	Յ	կառուցված տեղանքի թեք հարթության վրա
8.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1,3 կմ հզ-աե	Յ	«Գաբրիելի մեռուկ» վայրում
9.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	3-4 կմ հզ	Յ	«Նազգա արտեր» վայրում
10.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հզ	Յ	«Նազգա արտեր» վայրում
11.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	4 կմ հզ	Յ	«Նազգա արտեր» վայրում
12.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ	1,8 կմ հզ	Յ	«Ջրաղացներ» վայրում
13.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ	հս-աե մասում	Յ	Ավանից Ղոյթուր գյուղատեղի տանող ճանապարհի երկու կողմերում
14.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1,2 կմ հզ-աե	Յ	«Գաբրիելի մեռուկ» վայրում
15.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	3,5 կմ հզ	Յ	«Նազգա արտեր» վայրում
16.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ աե	Յ	1 կմ ամ «Ղոյթուր» գյուղատեղիից
17.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	0,5 կմ աե	Յ	2-2,5 կմ ամ «Ղոյթուր» գյուղատեղիից
18.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	1,5 կմ հզ	Յ	«Սիմոյի չայիր» վայրից 800 մ հզ
19.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	1,5 կմ հս-ամ	Յ	
20.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	5-6 դդ.	գ.մ.	Յ	
	20.1		խաչքար	13-14 դդ.		Յ	բեկոր, արձանագիր, հենած եկեղեցու աե պատին
	20.2		խաչքար	14-15 դդ.		Յ	խորանում, արձանագիր, բեկոր
	20.3		խաչքար	1494 թ.		Յ	խորանում
	20.4		գերեզմանոց	11-17 դդ.		Յ	եկեղեցու հզ և աե կողմերում
21.			ԽԱՉՔԱՐ	11-12 դդ.	գ.մ.	Յ	Վոլոյա Վարդանյանի տնամերձ

							հողամասում, կանգնեցված գլխիվայր
22.			ԽԱՉՔԱՐ	15-16 դդ.	գ.մ.	Յ	բեկոր, Մովսես Նազարյանի տնամերձ հողամասում
23.			ԿՈԹՈՂ	5-6 դդ.	գ.մ.	Յ	Ազատ Զարուբյուկյանի տնամերձ հողամասում, Նորակառուց թուխ Մանուկ սրբատեղիի ներսում
24.			ՄԱՏՈՒՌ Ս. ՎԱՐՎԱՌԱ	10-11 դդ.	հս-աե մասում	Տ	
25.			ՋՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	մջնդ	2,5 կմ հս-ամ	Տ	«Մորու չայիր» կոչվող վայրում
26.			ՋՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	մջնդ	1 կմ հս	Տ	«Շաքարի չայիր» կոչվող վայրում, համալիրը բաղկացած է 4 ջրաղացներից
27.			ՋՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	մջնդ	1,5 կմ հվ	Տ	«Ջրաղացներ» վայրում
28.			ՋՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	մջնդ	0,3 կմ աե	Տ	վրկնգ՝ 20 դ. համալիրը բաղկացած է 6 ջրաղացներից
29.			ՋՐԱՏԱՐ	մջնդ	հվ-ամ մասում	Տ	
30.			ՔԱՂԱՔԱՏԵՂԻ ԱՎԱՆ-ԱՐԱԳԱԾԻ	մթա 2-1 հզմ	0,5 կմ հվ	Յ	գյուղի հվ եզրին
	30.1		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ	Յ	
31.			ՔԱՂԱՅՐ-ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	13-19 դդ.	2 կմ հվ	Տ	«Գայլի ձոր» -ի 2 կողմերում, Կոշի Ս. Ստեփանոս եկեղեցու մոտ
32.			ԽԱՉՔԱՐ	12-13 դդ.	գյուղից 3 կմ աե, «Ձյանբերդ» գյուղատեղիի գերեզմանոցում	Յ	
33.			ԿՈԹՈՂ	5-7 դդ.	գյուղից 3 կմ աե, «Ձյանբերդ» գյուղատեղիի գերեզմանոցում	Յ	

(2.12 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.13. ԱԿԹՈՆԱ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՍՐՈՑ	մթա 2-1 հզ	հվ-ամ մասում	Յ	բլրի վրա
	1.1.			բնակատեղի	մթա 2-1 հզմ		Յ	
	1.2.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցի պարիսպներից դուրս
2.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 3-1 հզմ	հս-ամ եզրին	Յ	խճուղուց աջ, թեթ սարայանջին
3.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ կես-1 հզմ	0,5 հվ-աե	Յ	
4.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	0,8 կմ հս	Յ	«Խաչ» կոչվող բլրի վրա
	4.1.			խաչքար	9-10 դդ.		Յ	դամբարանաբլրի վրա
5.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ հս	Յ	«Թուփ յուրտ» վայրում
6.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	0,7 կմ հս-ամ	Յ	ճանապարհից ձախ, ջրամբարին հարող տարածքում
7.				ԽԱՉՔԱՐ	9-10 դդ.	գ.մ.	Յ	Շամո Միրոյանի տան քարե ցանկապատի շարվածում, երկատված
8.				ԽԱՉՔԱՐ	10-11 դդ.	գ.մ.	Յ	«Կզու աղջիկ» մատուռում
9.				ԽԱՉՔԱՐ	14-15 դդ.	գ.մ.	Յ	«Կզու աղջիկ» մատուռում
10.				ԿՈԹՈՂ	5-6 դդ.	գ.մ.	Յ	«Կզու աղջիկ» մատուռում

2.15. ԱՐԱԳԱԾ ԳՅՈՒՂ (ԱՊԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՍՐՈՑ	մթա 2-1 հզ	3,5 կմ հս-ամ	Յ	«Բերդի չայիրներ» վայրում
	1.1.			դղակ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցի աե ստորոտին
	1.2.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցից հ-աե, պարսպից դուրս
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	16-20 դդ.	հս-ամ	Տ	

					մասում	
3.			ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	17-18 դդ.	գ.մ.	S
4.			ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	գ.մ.	S
5.			ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ	մջևդ	1,2 կմ հս-ամ	S տեղացիներն անվանում են «խրբեք»
6.			ՂԱՍԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հս-ամ	Յ
7.			ԵԿԵՂԵՑԻ	1914 թ.	գ.մ.	S
	7.1.		խաչքար	9-10 դդ.		Յ հվ պատի տակ
	7.2.		խաչքար	11-12 դդ.		Յ հվ պատի տակ
8.			ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՂԿԱՃՆԵՐԻՆ	1977 թ.	գ.մ.	S
9.			ՄԱՏՈՒՌ «ԼՈՒՄԱՂՔՅՈՒՐ»	19-20 դդ.	1,2 կմ հս-ամ	S
10.			ՄԱՏՈՒՌ «ԿԵՆԱՑ ԾԱՌ»	17-18 դդ.	գ.մ.	S կիսավեր
	10.1		խաչքար	10-11 դդ.		Յ ազուցված աե պատին
	10.2		խաչքար	11-12 դդ.		Յ ազուցված աե պատին

2.17. ԱՐԱԳԱԾՈՆՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզ	1 կմ հս-ամ	Յ	ծորի աջակողմյան բարձունքին
	1.1.			աշտարակ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
	1.2.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
2.				ԱՄՐՈՑ «ԶՅՈՒՆ ՕՂՆՈՒ ԲԵՐԴ»	17-18 դդ.	8 կմ հվ-ամ	Յ	համանուն բլրի գագաթին
3.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2 հզմ	1,5 կմ հվ-ամ	Յ	բարձր լարման գծերի հենասյան մոտ
4.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	3,5 կմ հվ-ամ	Յ	բարիանքից 1 կմ հս
5.				ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ	մթա 2-1 հզմ	հս-ամ մասում	Յ	գյուղի եզրին, ծորի աջակողմյան բարձունքին գտնվող ամրոցի հվ-աե կողմում
6.				ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հվ-աե	Յ	բարիանքից 1 կմ հս
	6.1.			աշտարակ	մթա 2-1 հզմ		Յ	հվ կողմի բլրին
7.				ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հս	Յ	Աշտարակ-Թային մայրուղուց 300 մ ձախ, «Կոշասալեր» հանդամասում
	7.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	բնակատեղիի հս եզրին

2.18. ԱՐԱ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ԱՎԵՐԱԿ ԲԵՐԴ»	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հվ-ամ	Յ	իրար մոտ գտնվող 4 ամրոցներ են
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցի ստորոտին
2.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	հվ մասում	S	
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ «ԱՄԲՐՈՑԻ ԳՅՈՒՂ»	16-18 դդ.	1,3 կմ հվ-ամ	S	
	3.1.			մատուռ Թուխ Մանուկ	17-18 դդ.		S	վրկնգ.՝ 1960 թ.
4.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ «ՄՈՒԶՈՅԻ ԱՎԵՐԱԿՆԵՐ»	16-18 դդ.	0,5 կմ ամ	S	
5.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	1885 թ.	գ.մ.	S	
	5.1.			գերեզմանոց	18-19 դդ.		S	
6.				ԶԱՐԱԿԱՆԱՏՈՒՆ	1213 թ.	1,5 կմ հվ	Յ	Աշտարակ-Ապարան ավտոճանապարհից ձախ, փոքր-ինչ բարձր տեղանքում, պատվիրատու՝ Վաչե Վաչուտյան

2.19. ԱՐԵԳ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	0,5 կմ հվ-աե	Յ	Թային տանող ճանապարհի ձախ կողմում
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
2.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	աե մասում	Յ	
	2.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	

3.		ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	մթա 2 դ.- մթ 3 դ.	0,8 կմ հվ- աե	Հ	
4.		ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	3-7 դդ.	3,5 կմ հս- ամ	Հ	
5.		ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 3-1 հզմ	4,5 կմ հվ- ամ	Հ	Արտին լեռան հվ փեշին, Թալին-Արտենի ճանապարհի երկու կողմերում
6.		ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	3,5 կմ հս	Հ	
7.		ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	զ.մ.	Տ	
8.		ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱԾՆԵՐԻՆ	1980 թ.	ամ մասում	Տ	

2.20. ԱՐՏԱՇԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9
1.			ԱՄՐՈՑ	մթա 3-2 հզմ, 16- 18 դդ.	8 կմ հս	Հ		Ամբերդ տանող ճանապարհից ձախ
	1.1.		զյուղատեղի	16-18 դդ.			Տ	
2.			ԱՄՐՈՑ	մթա1 հզմ	աե մասում	Հ		Չալղան գետակից ձախ, բլրի վրա
	2.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ		
3.			ԱՄՐՈՑ «ԳԱԶԱՆՈՑ»	մթա 3-1 հզմ	2 կմ հս-աե	Հ		
	3.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հս-աե	Հ		
4.			ԱՄՐՈՑ «ԳՆԴԱՔԱՐ» («ԹՈՓՔԱՐ»)	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հվ-աե	Հ		համանուն բլրի վրա
	4.1.		դամբարանադաշտ				Հ	
5.			ԱՄՐՈՑ «ՓՈՇՏԻ ԴԱՐ»	մթա 1 հզմ- մթ 4- 5 դդ.	1 կմ հս	Հ		
	5.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ			Հ	
6.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ ամ	Հ		Սաղմոսավանքից 1 կմ հս-ամ
7.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ աե	Հ		Սաղմոսավանքից 2 կմ հս, «Թեզ խարաբա» վայր տանող ճանապարհին
8.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ	7 դ.	0,5 կմ աե	Հ		
	8.1.		գերեզմանոց	7-20 դդ.			Տ	
		8.1.1	խաչքար	1242 թ.			Հ	ընկած գետնին, բեկոր
		8.1.2	խաչքար	15-16 դդ.			Հ	
		8.1.3	խաչքար	16-17 դդ.			Հ	ընկած գետնին, ձախ մասը՝ կտրված
		8.1.4	խաչքար	16-17 դդ.			Հ	հենած եկեղեցու աե պատին
		8.1.5	խաչքար	16-17 դդ.			Հ	հենած եկեղեցու հս պատին
		8.1.6	կոթող	7 դ.			Հ	եկեղեցուց 15 մ հվ, վերնամասը՝ կտրված
9.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԹԱԴԵՎՈՍ ԱՌԱՔՅԱԼ	13 դ.	զ.մ.	Հ		
	9.1.		գերեզմանոց	13-19 դդ.			Տ	
10.			ՄԱՏՈՒՌ ԹՈՒԽ ՄԱՆՈՒԿ	17-18 դդ.	զ.մ.	Տ		
	10.1		խաչքար	9-10 դդ.			Հ	մատուռի ներսում
	10.2		խաչքար	13 դ.			Հ	մատուռի ներսում

11.			ՋՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ԴԱՍԱԼԻՐ	19 դ. գ.մ.	S	Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցուց ան
11.1			ջրաղաց	19 դ.	S	
11.2			ջրաղաց	ուշ մջնդ	S	
11.3			ջրաղաց «Պետոյենց»	ուշ մջնդ	S	
12.			ՔԱՐԱՅՐ-ԿԱՑԱՐԱՆ «ՃԳՆԱԿՈՐԻ»	մջնդ	ան մասում	S Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցուց 100 մ հս

2.20.1. ՆԻԳԱՏՈՒՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ՂԱԼԱԶԱ»	մթա 2 հզմ	ամ մասում	Յ	հուշարձանը նախկինում ներկայացվել է Արտաշավան գյուղով:
2.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	18-20 դդ.	հս-ան մասում	S	գյուղի եզրին, պահպանվել է 4 կղզյակներով
3.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	հվ-ան եզրին	S	
4.				ԿԱՍՈՒՐՉ	20 դ. սկզբ	1,5 կմ ան	S	Աշտարակ-Ապարան հին խճուղու վրա

2.20.2. ԼՈՒՍԱՂԲՅՈՒՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	հս մասում	S	Ամբերդ տանող ճանապարհի ձախ կողմում
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ	19 դ	հս մասում	S	կիսավեր
3.				ՄԱՏՈՒՐ «ԼՈՒՍԱՂԲՅՈՒՐ»	20 դ.	հս-ամ մասում	S	գյուղի եզրին
3.1.				խաչքար	12-13 դդ.		Յ	մատուռի ներսում, եզրերը տեղ-տեղ ջարդված
3.2.				խաչքար	14-15 դդ.		Յ	մատուռից 25 մ ան

2.21. ԱՐՏԵՆԻ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ		հվ մասում	Յ

2.22. ԱՐՈՒՃ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	5-17 դդ.	գ.մ.	Յ	
1.1.				միջնաբերդ	5-17 դդ.		Յ	
2.				ԱՄՐՈՑ «ՁՈՐԻ ԲԵՐԴ»	մթա 3 հզմ	1 կմ ան	Յ	Շամիրամաձորում
2.1.				դամբարանադաշտ	մթա 3-1 հզմ		Յ	ամրոցից հս-ան
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ	մջնդ	1-1,5 կմ հս	S	Աշտարակ-Թալին ճանապարհից ձախ, քարավանատան ան կողմում
4.				ԴԱՄԲԱՐԱՆ ԱՐՈՒՃԻ ՄԵԾ	մթա 2 հզմ	1 կմ հս	Յ	Արզնի-Շամիրամ ջրանցքի աջ ափին
5.				ԴԱՄԲԱՐԱՆ	15-16 դդ.	3,5 կմ հվ	Յ	մահմեդական գերեզմանոցի տարածքում, ասֆալտապատ ճանապարհի ձախ կողմում
6.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ վրջ-1 հզմ սկզբ.	հվ մասում	Յ	գյուղի եզրին, պահպանվել է 2 կղզյակով
7.				ԴՂՅԱԿ	10-14 դդ.	1 կմ հս	Յ	Արուճ-Թալին ճանապարհի եզրին, քարավանատանից 0,5 կմ հվ, կիսավեր
8.				ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԴԱՍԱԼԻՐ Ս. ԳՐԻԳՈՐ (ԱՐՈՒՃԻ ԿԱԹՈՂԻԿԵՏ)	5-7 դդ.	ան մասում	Յ	գյուղի եզրին
8.1.				եկեղեցի	5-7 դդ.		Յ	Կաթողիկեից 50 մ հվ-ան, ավերված
8.2.				եկեղեցի Ս. Գրիգոր (Կաթողիկե)	7 դ.		Յ	պատվիրատու՝ Գրիգոր Մամիկոնյան
		8.2.1		կոթող	5-7 դդ.		Յ	եկեղեցու ներսում, ստորին մասը՝ կտրված
		8.2.2		կոթող	5-7 դդ.		Յ	եկեղեցու ներսում, նիստերից մեկը՝ կտրված
		8.2.3		կոթող	7 դ.		Յ	եկեղեցու ներսում, պահպանվել է կիսով
		8.2.4		խաչքար	9-10 դդ.		Յ	Կաթողիկեի ներսում, ստորին աջ անկյունը՝ կտրված
		8.2.5		խաչքար	973 թ.		Յ	ազուցված հս պատին, արտաքուստ ավերված
		8.3.		պալատ	7 դ.		Յ	ավերված
		8.4.		գերեզմանոց	7-20 դդ.		Յ	եկեղեցական համալիրի շուրջը
		8.4.1		կոթող	5-7 դդ.		Յ	Կաթողիկեի հս կողմում
		8.4.2		կոթող	7 դ.		Յ	Կաթողիկեի հս կողմում

9.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	19 դ.	գ.մ.	S	կիսավեր
	9.1.		խաչքար	13 դ.		Յ	իվ պատի տակ, ստորին ձախ անկյունը կտրված
10.			ԽԱՉՔԱՐ	10-11 դդ.	գ.մ.	Յ	Ռաֆիկ Յարուբյանյանի տան բակում
11.			ԽԱՉՔԱՐ	11 դ.	գ.մ.	Յ	«Վանի բաղեր» վայրում
12.			ԽԱՉՔԱՐ	12 դ.	գ.մ.	Յ	Աղիկ Վասիլյանի տան մոտ, «Աղբրի ձոր»-ում, կտրված
13.			ԽԱՉՔԱՐ	12-13 դդ.	գ.մ.	Յ	Լևոն Մակարյանի տան ցանկապատի շարվածքում
14.			ԽԱՉՔԱՐ «ՍԱՀՄԱՆԱԽԱՉ»	12-13 դդ.	ան մասում	Յ	
15.			ԿՈԹՈՂ	7 դ.	ան մասում	Յ	գործող գերեզմանոցում, դրված Է որպես տապանաքար
16.			ՔԱՐԱՎԱՆԱՏՈՒՆ	13 դ.	1,5 կմ հս	Յ	Երևան-Գյումրի մայրուղուց ձախ
17.			ԽԱՉՔԱՐ	10-11 դդ.	գյուղի մեջ, Արամ Յովհաննիսյանի տան բակում	Յ	
18.			ԽԱՉՔԱՐ	11-12 դդ.	գյուղի գոմերի մոտ	S	երկատված
19.			ԽԱՉՔԱՐ	11-12 դդ.	գյուղի մեջ, Սիրակ Յարուբյանյանի տան բակում	Յ	
20.			ԽԱՉՔԱՐ	12 դ.	գյուղից 500 մ հս, քարավանատան ճանապարհին	Յ	
21.			ԽԱՉՔԱՐ	12-13 դդ.	գյուղի մեջ, Բաբկեն Յովհաննիսյանի այգու մոտ	Յ	
22.			ԿՈԹՈՂ	5-7 դդ.	գյուղի մեջ, Զրաչ Յարուբյանյանի տան բակում	Յ	

(2.22 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.23. ԱՓՆԱԳՅՈՒՂ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.			ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ		14-17 դդ.	իվ-ան մասում	S	Ս. Գրիգոր Եկղ-ուց իվ
2.			ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ		14-19 դդ.	հս-ան մասում	S	գյուղի եզրին
	2.1.		խաչքար		12-13 դդ.		Յ	
	2.2.		խաչքար		13 դ.		Յ	
3.			ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ		19-20 դդ.	իվ մասում	S	
4.			ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ		մջնդ	4 կմ հս-ան	S	տեղացիներն անվանում են «խրքի դար»
5.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ «ԿԱՐՍԻՐ ԴԱՐԵՐ»		մթա 2-1 հզմ	1 կմ իվ-ան	Յ	
6.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ		1862 թ.	իվ-ան մասում	S	գյուղի եզրին
	6.1.		խաչքար		12 դ.		Յ	ազուցված իվ պատին, երկատված
	6.2.		խաչքար		12-13 դդ.		Յ	Եկեղեցու մուտքի մոտ
	6.3.		գերեզմանոց		13-17 դդ.		S	Եկեղեցու շուրջը
	6.3.1		խաչքար		12-13 դդ.		Յ	Եկեղեցուց մոտ 3 մ հս
7.			ԵԿԵՂԵՑԻ ԶՈՐԱՎՈՐ		13-14 դդ.	ան մասում	Յ	գյուղի եզրին, կիսավեր
	7.1.		գերեզմանոց		13-14 դդ.		S	
	7.2.		կոթող		7 դ.		Յ	Եկեղեցու իվ մուտքի մոտ
8.			ԿԱՍՈՒՐԶ		19 դ.	գ.մ.	S	գյուղի եզրին գտնվող ջրամբարի մոտ
9.			ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ԶՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ		1973 թ.	գ.մ.	S	

2.24. ԲԱԶՄԱՂԲՅՈՒՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.			ԱՍՐՈՑ «ԹԱԿԻԱ»		մթա 7 դ.-մջնդ	0,5 կմ իվ	Յ	Շահվերդ գետի աջ ափին, գյուղի գործող գերեզմանոցի եզրին
	1.1.		դամբարանադաշտ		մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցից 700-800 մ ամ

1.2.		մենհիր	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցից 200 մ հս
2.		ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ՓԵՐՍԻ (ԲՈՒՐԱՎԵՏ)	11-19 դդ.	2,5 կմ հս	Յ	համանուն քաղաքատեղիից 0,5 կմ աե
2.1.		Եկեղեցի	13-14 դդ.		Յ	ավերված
2.2.		գերեզմանոց	18-20 դդ.		Տ	գյուղատեղիի աե եզրին
3.		ՂԱՄԲԱՐԱՆ	14 դ.	աե մասում	Յ	գյուղի եզրին, Ղազարավան տանող ճանապարհի աջ կողմում, մահմեդական գերեզմանոցում, մուտքը՝ արաբատառ արձանագրությամբ
4.		ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ	0,5 կմ հս-աե	Յ	«Փերսի» և «Անգրսակ» գյուղատեղիների միջև: Հուշարձանի տեղադրությունը նշված է Փերսիի կամրջի նկատմամբ:
5.		ՔԱՂԱՔԱՏԵՂԻ ՓԵՐՍԻ (ԲԱՉՄԱԿՆ)	մթա 3-1 հզմ, 10-13 դդ.	2,5 կմ հս	Յ	Զբաղեցնում է Բազմակն հրաբխային կոնը:
5.1.		միջնաբերդ	մթա 3- 1 հզմ		Յ	
5.2.		դամբարանադաշտ	մթա 3- 1 հզմ		Յ	
5.3.		ջրամբար	մթա 3 հզմ- մշնդ		Յ	
5.4.		ջրամբար	մթա 3 հզմ մշնդ		Յ	
6.		ՔԱՂԱՅՐ-ԿԱՅԱՐԱՆ «ՔԱՐԵ ԴՈՆՈՎ»	17-18 դդ.	հվ մասում	Տ	գյուղի եզրին, Շահվերդ գետի աջափնյա ձորաբերանին, «Թակիա» ամրոցից 400 մ հս

2.25. ԲԱՅԱԶ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	աե մասում	Յ	
2.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	ամ մասում	Յ	
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ	10 դ.	ամ մասում	Յ	
4.				ՔԱՂԱՅՐ-ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	քարի դար	0,7 կմ հվ	Յ	
4.1.				քարայր-կացարան	քարի դար		Յ	
4.2.				քարայր-կացարան	քարի դար		Յ	
4.3.				քարայր-կացարան	քարի դար		Յ	
4.4.				քարայր-կացարան	քարի դար		Յ	
4.5.				քարայր-կացարան	քարի դար		Յ	

2.26. ԲԱՐՈՃ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՀՄԵԻ»	14-16 դդ.	հս մասում	Տ	Թալին-Արմավիր մայրուղուց աջ, Արտին լեռան ստորոտին, ավազահանքերի մոտ
2.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	18-19 դդ.	1,5 կմ հս-ամ	Տ	Արեգ տանող ճանապարհի ձախ կողմում, տեղացիներն անվանում են «Բաղի»
3.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հս-ամ մասում	Յ	
4.				ԲԱՑՕԹՅԱ ԿԱՅԱՆ «ԱՐԵԳՈՒՆԻ ԲԼՈՒՐ»	քարե դար	գյուղից 1.5 կմ հվ-ամ	Յ	
5.				ԲԱՑՕԹՅԱ ԿԱՅԱՆ «ԵՐԿԱՐՈՒԿԻ ԲԼՈՒՐ»	քարե դար	գյուղից 1.5 կմ հվ-ամ	Յ	

(2.26 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.27. ԲԵՐՔԱՈՒՍ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	11-20 դդ.	հս-աե մասում	Տ	գյուղի եզրին
1.1.				խաչքար	11-12 դդ.		Յ	գերեզմանոցի աե մասում, թաղված հողի մեջ
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	հս մասում	Տ	գյուղի գործող գերեզմանոցի կնտ հատվածում
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ	19 դ.	զ.մ.	Տ	կիսավեր
4.				ՀՈՒՇԱՐԶԱՆ՝ ԵՐԿԱՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ԶՈՅԿԱՃՆԵՐԻՆ	1984 թ.	հվ մասում	Տ	գյուղ մտնող ճանապ. աջ եզրին

2.28. ԲՅՈՒՐԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՌԱՆՁՆԱՏՈՒՆ «ՀԱՅԿԱՇԵՆ	1972 թ.	աե	Յ	գյուղի եզրին, ճարտ.՝ Ռ. Իսրայելյան,

		ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ»		մասում	պատվիրատու՝ ամերիկահայ բարերար Չայկ Զաուլջան
1.1		խաչքար	12-13 դդ.		Հ կաթողիկոսարանի գլխավոր մուտքից ձախ, 3 խաչքարերից ձախակողմյանը
1.2		խաչքար	12-13 դդ.		Հ կաթողիկոսարանի գլխավոր մուտքից աջ, 1-ինը
1.3		խաչքար	12-13 դդ.		Հ կաթողիկոսարանի գլխավոր մուտքից աջ, 2-րդը
1.4		խաչքար	12-13 դդ.		Հ կաթողիկոսարանի գլխավոր մուտքից ձախ, 3 խաչքարերից կենտրոնինը
1.5		խաչքար	12-13 դդ.		Հ կաթողիկոսարանի գլխավոր մուտքից ձախ, 3 խաչքարերից աջակողմյանը
1.6		խաչքար	12-13 դդ.		Հ հենած կաթողիկոսարանի հվ ճակատին, արտաքուստ
1.7		վիշապաքար	մթա 2 հզմ		Հ կաթողիկոսարանի գլխավոր մուտքից ձախ
1.8		վիշապաքար	մթա 2 հզմ		Հ կաթողիկոսարանի գլխավոր մուտքից ձախ
1.9		ջրաղաց	19 դ.		Հ վրկնգ.՝ 1985 թ., վրկբ ճարտ.՝ Գ. Գյուրջյան, Ս. Միլիտոնյան
2.		ԱՄՐՈՑ «ԱՅԾԱԲԵՐԴ»	մթա 2-1 հզմ, մշնդ	3 կմ հս	Հ Ամբերդ գետի ձախ ափին բարձրացող բլրին
2.1		բնակատեղի	մթա 2-1 հզմ, մշնդ		Հ ամրոցից աե
2.2.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ, մշնդ		Հ ամրոցից աե
3.		ԱՄՐՈՑ «ԻՆԱԶԼՈՒ ԴԱՐ»	մթա 2-1 հզմ	հս մասում	Հ գյուղի եզրին, համանուն բլրի վրա, Անտառուտ տանող ճանապարհից աջ
3.1.		բնակատեղի	մթա 1 հզմ		Հ բնակավայրի կառուցապատման հետևանքով պահպանվել է փոքր հատված:
3.2.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ պահպանվել է հատվածաբար:
4.		ԱՄՐՈՑ «ՇԻՇԿՈՆԴ»	մթա 2 հզմ	4 կմ հս	Հ Ջանգալյան տուն տանող ճանապարհի աջ կողմում
5.		ԱՄՐՈՑԻ ՀԱՄԱԼԻՐ ԱՍԲԵՐԴ	10-14 դդ.	10 կմ հս-ամ	Հ Ամբերդ և Արթաշեն գետակների միջև, լեռնային իրվանդանի վրա
5.1.		ամրոց	10-14 դդ.		Հ
	5.1.1	գաղտնուղի	10 դ.		Հ սկիզբ է առնում ամրոցի հվ կողմից
	5.1.2	գաղտնուղի	10 դ.		Հ սկիզբ է առնում ամ պարսպի մոտից
5.2.		եկեղեցի Ս. Աստվածածին	1026 թ.		Հ կառ.՝ Վահրամ Պահլավունի
	5.2.1	խաչքար	10-11 դդ.		Հ եկեղեցու ներսում
	5.2.2	խաչքար	10-11 դդ.		Հ եկեղեցու ներսում
	5.2.3	խաչքար	13-14 դդ.		Հ եկեղեցու ներսում
	5.2.4	խաչքար	13-14 դդ.		Հ եկեղեցու բեմին, վերին և ստորին անկյունները՝ վնասված
	5.2.5	խաչքար	13-14 դդ.		Հ եկեղեցու բեմին
	5.2.6	խաչքար	14-15 դդ.		Հ հենած եկեղեցու պատին, արտաքուստ
5.3.		պալատ	10 դ.		Հ ամրոցի հս-ամ մասում
5.4.		մատուռ	12-13 դդ.		Հ բաղնիքից ամ
5.5.		բաղնիք	12-13 դդ.		Հ ամրոցի աե պարսպին կից
5.6.		գերեզմանոց	11-14 դդ.		Հ ամրոցի հանդիպակաց սարալանջին, ամրոցից մոտ 200 մ հեռու
	5.6.1	խաչքար	11-12 դդ.		Հ երկատված, վրկնգ՝ 1972 թ.
	5.6.2	խաչքար	11-12 դդ.		Հ ջարդված
	5.6.3	խաչքար	13-14 դդ.		Հ երկատված, վրկնգ՝ 1972 թ.
	5.6.4	խաչքար	13-14 դդ.		Հ
	5.6.5	խաչքար	13-14 դդ.		Հ երկատված, վրկնգ՝ 1972 թ.
	5.6.6	խաչքար	13-14 դդ.		Հ երկատված, 2 մասերը դրված իրար վրա
	5.6.7	խաչքար	13-14 դդ.		Հ գերեզմանոցի եզրին, վերին աջ անկյունը՝ կոտրված
5.7.		ջրամատակարարման համակարգ	9-12 դդ.		Հ
5.8.		պարիսպ	10-12 դդ.		Հ
6.		ԱՍՏՂԱԴԻՏԱՐԱՆԻ ՀԱՄԱԼԻՐ. ԲՅՈՒՐԱԿԱՆԻ ԱՍՏՂԱԴԻՏԱՐԱՆ	1945 թ.-ից այսօր	հվ մասում	Տ ճարտ.՝ Ս. Սաֆարյան, Ս. Գուրգալյան
6.1.		առանձնատուն	1948 թ.		Տ համալիրի աե մասում, ճարտ.՝ Ս. Սաֆարյան
6.2.		մասնաշենք՝ գլխավոր	1950-1953 թթ.		Տ ճարտ.՝ Ս. Սաֆարյան
6.4.		հյուրանոցի շենք	1946 թ.		Տ համալիրի գլխ. մուտքից աջ ճարտ.՝ Ս. Սաֆարյան
7.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1900 թ.	գ. մ.	Տ Գերման Թորոսյանի, այս տանը ապրել է Կոմիտասը
8.		ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1900 թ.	գ. մ.	Տ Սարգիս Սարգսյանի, այս տանը դասավանդել է Կոմիտասը
9.		ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	11-14 դդ.	հվ մասում	Տ գյուղ մտնող ճանապարհի ձախ կողմում
9.1.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ տեղադրված բարձր պատվանդանին
9.2.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ տեղադրված պատվանդանին
9.3.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ տեղադրված՝ բարձր պատվանդանին՝ երկատված

10.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	17-19 դդ.	գ. մ.	S	գյուղի կևտ.-ում, շրջապատված տևամերձ հողամասերով
10.1.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ընկած գետնին, խիստ հողմահարված
11.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ «ԽԱՉԵՐ»	16-19 դդ.	հվ-աե մասում	S	
11.1.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	քիվը՝ փոքր կոտրվածքներով
12.		ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ «ՕՅՈՒՐ»	10-18 դդ.	2 կմ հվ	S	
12.1.		կոթող	7 դ.		Յ	«Օյուղ» աշտարակի մոտ
13.		ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ «ՍՈՓԱՆԵՍ»	10-18 դդ.	2 կմ հվ-ամ	S	Ամբերդ գետի ձախակողմյան ձորը տանող հին ճանապարհին
13.1.		եկեղեցի	16-18 դդ.		S	գյուղատեղիի հս եզրին, ավերված
13.2.		գերեզմանոց	16-18 դդ.		S	գյուղի գործող գերեզմանոցի և «Սոփանես» գյուղատեղիի միջև
14.		ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	18-19 դդ.	1,5 կմ հս-աե	S	Ամբերդ և Շահվերդ գետերի միջև ձգվող համանուն ձորում, տեղացիներն անվանում են «Քյոթակլու»
15.		ԴԱՍԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ-աե	Յ	հեռավորությունը նշված է Արտավազիկ եկեղեցուց
16.		ԵԿԵՂԵՑԻ	12-13 դդ.	հվ-ամ մասում	S	գյուղի գործող գերեզմանոցի հվ եզրին՝ ավերված
17.		ԵԿԵՂԵՑԻ ԱՐՏԱԿԱՉՂԻԿ	5-6 դդ.	ամ մասում	Յ	գյուղի եզրին
17.1.		կոթող	5-6 դդ.		Յ	եկեղեցուց աե, ձորի մեջ
18.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԶՈՎՅԱՆՆԵՍ	10 դ.	գ. մ.	Յ	
18.1.		խաչքար	11-12 դդ.		Յ	հվ ավանդատանը
18.2.		խաչքար	13-14 դդ.		Յ	եկեղեցու բակում
18.3.		խաչքար	16 դ.		Յ	եկեղեցու բակում
18.4.		գերեզմանոց	10-19 դդ.		S	եկեղեցու հվ և աե կողմերում
19.		ՉՈՅԱՐԱՆ «ՑԻՑ ԶԱՐ»	մթա 2 հզմ	2 կմ հս	Յ	Ամբերդ և Շահվերդ գետերի միջև ձգվող ձորում, «Քյոթակլու» գյուղատեղիի հանդիպակաց կողմում
20.		ՅՈՒՇԱՐԲՅՈՒՐ	1955 թ.	գ. մ.	S	ճարտ.՝ Ռ. Իսրայելյան
21.		ՅՈՒՇԱՐԲՅՈՒՐ	1990 թ.	գ. մ.	S	հեղ.՝ ժողովրդական վարպետ Յ. Մարտիրոսյան
22.		ՅՈՒՇԱՐԲՅՈՒՐ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԱԾՆԵՐԻՆ	1979 թ.	հվ մասում	S	ճարտ.՝ Գ. Գյուրջյան
23.		ԶՐԱՆՁԸ «ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ»	9-10 դդ.	1,5 կմ հս	Յ	սկիզբ է առնում Ամբերդ գետակի կիրճից, վրկնգ.՝ 1980-ական թթ., գյուղացիների ուժերով
24.		ԿԻՇԱԴԱՅԱՐ	մթա 2 հզմ	հվ-ամ մասում	Յ	գյուղի գործող գերեզմանոցում, տեղադրված է որպես տապանաքար
25.		ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ «ՃԳՆԱԿՈՐԻ»	13-14 դդ.	1 կմ հս-ամ	S	Ամբերդի ձորում, ձախ ափին, Բյուրական-Օրգով ավտոճանապարհի կամրջից վեր
26.		ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ «ՃԳՆԱԿՈՐԻ»	13-19 դդ.	2 կմ հս	S	Ամբերդ և Շահվերդ գետերի միջև ձգվող ձորում, «Քյոթակլու» գյուղատեղիի հանդիպակաց կողմում, զրհարանից 300 մ հվ

2.29. ԳԱՌԱՅՈՎԻՑ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2 հզմ	1 կմ հվ	Յ	հարավային ամրոց
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցի շրջակայքում
2.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	աե մասում	Յ	արևելյան ամրոց
3.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1877 թ.	գ. մ.	S	Անդրանիկ Աբրահամյանի, եկեղեցու դիմաց
4.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	10-12 դդ.	1 կմ ամ	S	
5.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	13-20 դդ.	գ. մ.	S	
6.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	ամ մասում	S	
7.				ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	17-18 դդ.	1,5 կմ հվ-ամ	S	տեղացիներն անվանում են «Չիչակլու»:
8.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳԵՎՈՐԳ	7 դ.	գ. մ.	Յ	
	8.1.			խաչքար	9-10 դդ.		Յ	կոտրած, եկեղեցու ներսում, կանգնեցված՝ զխիվայր
	8.2.			խաչքար	9-10 դդ.		Յ	եկեղեցու ներսում
9.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԶՈՎՅԱՆՆԵՍ	10-13 դդ.	1 կմ աե	S	ձորի մեջ, վրկնգ.՝ 1892 թ.՝ Սրապիոն Սարգսյանի կողմից
	9.1.			մատուռ	10-13 դդ.		S	կից է եկեղեցուն՝ հս-ից
	9.2.			ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	10-13 դդ.		S	եկեղեցուց 200 մ աե
10.				ԿՈՌՈՂ	5-6 դդ.	գ.մ.	Յ	Ս. Գևորգ եկեղեցուց ամ, հենած բնակելի տան պատին

2.30. ԳԵՂԱԴԻՐ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	գ. մ.	S	գյուղապետարանի շենքից հս-ամ
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ	19 դ.	գ. մ.	S	կիսավեր
3.				ՅՈՒՇԱՐԲՅՈՒՐ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԱԾՆԵՐԻՆ	1970 թ.	ամ մասում	S	

2.31. ԳԵՂԱԶՈՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳԵԿՈՐԳ	1927 թ.	գ. մ.	S	
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	հս-ամ մասում	S	
3.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՐՀԱԾՆԵՐԻՆ	1980 թ.	հս մասում	S	

2.32. ԳԵՂԱՐՈՑ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 3-1 հզմ	0,5 կմ աե	Հ	
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	գյուղի հս-ամ և հվ-աե մասերում
2.				ԱՄՐՈՑ «ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ»	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ հս	Հ	
	2.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	
3.				ԱՄՐՈՑ «ՊՈՒՈՉ ՍԱՐ»	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ հս-աե	Հ	
	3.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	
4.				ԱՇՏԱՐԱԿ	18-20 դդ.	1,2 կմ հվ-աե	Հ	Քեշիշքենդ գյուղատեղիի մատուռից 350 մ հվ-աե
5.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	հս-աե մասում	S	ս. Գրիգոր եկեղեցուց հս-ամ
6.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ «ՏԵՐՏԵՐԻ ԳՅՈՒՂ»	7-20 դդ.	1 կմ աե	S	տեղացիներն անվանում են Լաև «Քեշիշքենդ»:
	6.1.			եկեղեցի	6-7 դդ.		Հ	գյուղատեղիի հս-ամ եզրին, վրկևգ.՝ 1970-ական թթ.
		6.1.1		կոթող	5-6 դդ.		Հ	եկեղեցու ներսում, մուտքից հս
		6.1.2		խաչքար	9 դ.		Հ	եկեղեցու ամ ճակատին, մուտքից հս
	6.2.			գերեզմանոց	10-19 դդ.		S	եկեղեցուց աե
7.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ	1892 թ.	հս-աե մասում	S	
8.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՐՀԱԾՆԵՐԻՆ	1987 թ.	հվ-ամ մասում	S	ճարտ.՝ Է. Թանգյան

2.35. ԴԱՇՏԱԴԵՍ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	7-19 դդ.	2 կմ հվ-ամ	Հ	
	1.1.			միջնաբերդ	7-10 դդ.		Հ	
	1.2.			գաղտնուղի	11-13 դդ.		S	
	1.3.			եկեղեցի	10 դ.		Հ	
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	10-13 դդ.	0,3 կմ աե	S	տարածքի զգալի մասը՝ մելիորացված
3.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	12-14 դդ.	0,5 կմ հվ	S	տապանաքարերը մեծ մասամբ տեղաշարժված են
4.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	12-14 դդ.	1,5 կմ հվ-աե	S	
5.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	12-16 դդ.	1,3 կմ հվ-ամ	S	ս. Քրիստափոր եկեղեցի տանող ճանապարհի աջ կողմում, դաշտի մեջ
	5.1.			խաչքար	10-11 դդ.		Հ	երկատված, երկատված մասերը դրված իրար վրա, երկթեք վերնամասով
	5.2.			խաչքար	10-11 դդ.		Հ	տեղահանված, ընկած գետնին, վերին ձախ եզրը՝ վնասված
	5.3.			խաչքար	12-13 դդ.		Հ	հենած քարերին, տեղահանված, երկատված
	5.4.			խաչքար	12-13 դդ.		Հ	կանգնեցված պատվանդանին, վերին մասը չի պահպանվել
	5.5.			խաչքար	12-13 դդ.		Հ	երկատված
	5.6.			խաչքար	14-15 դդ.		Հ	ընկած գետնին, տեղահանված, եզրերը՝ ջարդոտված
6.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	14-15 դդ.	2 կմ հվ-ամ	S	Դաշտադեմի ամրոցից 300 մ հվ
	6.1.			խաչքար	1481 թ.		Հ	հենած քարերին
7.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	16-17 դդ.	1,2 կմ հվ	S	ծիրանի այգիների տարածքում
	7.1.			խաչքար	1594 թ.		Հ	վերնամասը կտրոտված

8.		ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԶԱՂԵՆԻ»	7-18 դդ.	2 կմ հվ-ամ	S	Թալին-Արմավիր ճանապարհի երկու կողմերում
8.1.		խաչքար	8-9 դդ.		Յ	կանգնեցված գետնին
8.2.		խաչքար	882 թ.		Յ	
8.3.		խաչքար	9-10 դդ.		Յ	
8.4.		խաչքար	9-10 դդ.		Յ	
8.5.		խաչքար	9-10 դդ.		Յ	
8.6.		խաչքար	10 դ.		Յ	
8.7.		խաչքար	10 դ.		Յ	ընկած գետնին
8.8.		խաչքար Հովսեփի, Սահակի և Սարգսի	975 թ.		Յ	ընկած գետնին
8.9.		խաչքար	12 դ.		Յ	ընկած գետնին
8.10.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ավերակ շինության մեջ
8.11.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	կանգնեցված գետնին, գլխավայր
8.12.		խաչքար	14-15 դդ.		Յ	ավերակ հնձանի մեջ, կանգնեցված գետնին
8.13.		խաչքար	14-15 դդ.		Յ	հենած քարակույտին, գլխավայր, վերին ձախ և ստորին աջ կողերը՝ կոտրված
8.14.		խաչքար	15-16 դդ.		Յ	կիսավեր հնձանի մոտ
8.15.		ծիթեան	12-14 դդ.		Յ	գյուղատեղիի տարածքում
8.16.		մատուռ	10-15 դդ.		Յ	գյուղատեղիի ամ կողմում, Թալին-Արմավիր ավտոճանապարհից աջ
8.17.		հնձանների համալիր	17-18 դդ.		S	
9.		ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	ամ և առ մասերում	Յ	
10.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԶՐԻՍՏԱՓՈՐ զանգակատուն	7 դ.	2,5 կմ հվ-ամ	Յ	վրկնգ՝. 1981-ին, վրկնգ. ճարտ.՝ Ռ. Դավթյան
10.1.		զանգակատուն	13-14 դդ.		Յ	եկեղեցու հս-առ մասում
10.2.		օձանդակ շինություններ	13-14 դդ.		S	եկեղեցու շուրջը
10.3.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	7-20 դդ.		S	եկեղեցու շուրջը
	10.3.1.	խաչքար	8-9 դդ.		Յ	եկեղեցուց 15 մ առ
	10.3.2.	խաչքար	9 դ.		Յ	եկեղեցուց 25 մ հս-առ, պատվանդանին, մեկ շարքով կանգնած խաչքարերից ձախից 3-րդը
	10.3.3.	խաչքար	9 դ.		Յ	եկեղեցուց 25 մ հս-առ, պատվանդանին, մեկ շարքով կանգնած խաչքարերից ձախից 2-րդը
	10.3.4.	խաչքար	9 դ.		Յ	եկեղեցուց 25 մ հս-առ, պատվանդանին, մեկ շարքով կանգնած խաչքարերից կենտրոնականը
	10.3.5.	խաչքար	9 դ.		Յ	եկեղեցուց 25 մ հս-առ, պատվանդանին, մեկ շարքով կանգնած խաչքարերից աջակողմյանը
	10.3.6.	խաչքար	9-10 դդ.		Յ	զանգակատնից 10 մ առ
	10.3.7.	խաչքար	9-10 դդ.		Յ	եկեղեցուց 25 մ հս-առ, պատվանդանին մեկ շարքով կանգնած խաչքարերից աջից 3-րդը
	10.3.8.	խաչքար	9-10 դդ.		Յ	եկեղեցուց 25 մ հս-առ, պատվանդանին, մեկ շարքով կանգնած խաչքարերից աջից 2-րդը
	10.3.9.	խաչքար	9-10 դդ.		Յ	եկեղեցու հս-առ կողմում, հենած պատին, եռատված
	10.3.10.	խաչքար	9-10 դդ.		Յ	եկեղեցու հվ կողմում, պատվանդանին
	10.3.11.	խաչքար	10 դ.		Յ	եկեղեցու հս-առ կողմում, պատվանդանին
	10.3.12.	խաչքար	10-11 դդ.		Յ	եկեղեցու հվ-առ կողմում, պատվանդանին
	10.3.13.	խաչքար	11-12 դդ.		Յ	եկեղեցուց 16 մ առ, պատվանդանին
	10.3.14.	խաչքար	1157 թ.		Յ	եկեղեցուց 7 մ առ, պատվանդանին, թիկունքն արձանագիր
	10.3.15.	խաչքար	13 դ.		Յ	եկեղեցուց հվ-առ, կոտրված, վերնամասը չի պահպանվել
	10.3.16.	տապանաքար	1175 թ.		Յ	եկեղեցու հվ-առ կողմում
	10.3.17.	վիշապաքար	մթա 2 հզմ		Յ	եկեղեցուց 40 մ հվ-ամ, գերեզմանոցում
11.		ԽԱՉՉԱՐ	9-10 դդ.	հվ-ամ մասում	Յ	Ս. Զրիստափոր եկեղեցի տանող ճանապարհից ձախ, հենած քարերին, բարձրադիր տեղում
12.		ԽԱՉՉԱՐ	11-12 դդ.	1 կմ ամ	Յ	«Չայիր» վայրում, ձորի մեջ, ստորին մասը չի պահպանվել

2.36. ԴԱՎԹԱՇԵՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 3-1 հզմ	հվ և հվ-ամ մասերում	Յ	
2.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ	1978 թ.	գ. մ.	S	

			ՉՌԿՎԾՆԵՐԻՆ					
3.			ՋՐԱԴԱՑ	19-20 դդ.	ամ մասում		S	«Չատին դաղ» ձորում
4.			ՎԻՇԱՊԱԶԱՐ	մթա 2-1 հզմ	կնտ		Չ	գբոսայգու տարածքում
5.			ՔԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ	17-18 դդ.	ամ մասում		S	«Չատին դաղ» ձորում

2.37. ԴԵՐԵԿ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉՍԱՆՈՑ	10-20 դդ.	գ. մ.	S	գյուղի դպրոցի հվ-ամ կողմում
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ	4-5 դդ.	գ. մ.	Չ	կիսավեր
	2.1.			կոթող	5-6 դդ.		Չ	եկեղեցու հս պատի մոտ

2.38. ԴԻԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ, 17-18 դդ.	1 կմ հվ	Չ	գյուղ մտնող ճանապարհի ձախ կողմում
	1.1.			գերեզմանոց	17-18 դդ.		S	
2.				ԴԱՍԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	ամ մասում	Չ	գբաղեցնում է ձորի աջակողմյան հարթությունը
3.				ԽԱՉՔԱՐ	9-10 դդ.	գ. մ.	Չ	Ջ. Մահմուդյանի տան մոտ, հենած պատին

2.40. ԵՂԻՊԱՏՐՈՒՇ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԴԱՍԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	0,3 կմ հվ-ատ	Չ	եղիպատրուշ գետի երկու ափերին
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ	5 դ.	ատ մասում	Չ	
	2.1.			ԳԵՐԵՉՍԱՆՈՑ	5-20 դդ.		S	եկեղեցու շուրջը
		2.1.1		խաչքար	11-12 դդ.		Չ	գերեզմանոցի ամ եզրին, վերին աջ անկյունը՝ կտորված
		2.1.2		խաչքար	13 դ.		Չ	որմնափակ, կազմող՝ Մխիթար Օշականցի
		2.1.3		խաչքար	13 դ.		Չ	որմնափակ, կազմող՝ Մխիթար Օշականցի
		2.1.4		խաչքար	13 դ.		Չ	երկատված
		2.1.5		տապանաքար	1719 թ.		S	որմնափակ, խաչքարերի մոտ
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍԿԱԾԱԾԻՆ	13 դ.	հվ-ատ մասում	Չ	գյուղի եզրին
	3.1.			գավիթ	13 դ.		Չ	կիսավեր
		3.1.1		խաչքար	10 դ.		Չ	հվ պատին, ներքուստ, 3 խաչքարերից կենտրոնականը
		3.1.2		խաչքար	12-13 դդ.		Չ	մուտքից վեր, ձախ կողմում, արտաքուստ
		3.1.3		խաչքար	12-13 դդ.		Չ	հվ պատին, ներքուստ
		3.1.4		խաչքար	12-13 դդ.		Չ	մուտքից վեր, աջ կողմում, արտաքուստ
		3.1.5		խաչքար	12-13 դդ.		Չ	հս պատի մոտ, ընկած
		3.1.6		խաչքար	13 դ.		Չ	մուտքից վեր, հարդարված զույգ խաչով
		3.1.7		խաչքար	16 դ.		Չ	հվ պատի մոտ, ներքուստ, տեղահանված, ստորին մասը՝ կտորված
		3.1.8		խաչքար	16 դ.		Չ	գավթի սյան մոտ
		3.1.9		խաչքար	16-17 դդ.		Չ	հս պատին, ներքուստ
		3.2.		խաչքար	13 դ.		Չ	Ս. Աստվածածին եկեղեցու հս խաչաթևում, վերնամասը կտորված
		3.3.		խաչքար	1626 թ.		Չ	ատ պատի մոտ, արտաքուստ
4.				ԽԱՉՔԱՐ	10 դ.	գ. մ.	Չ	հս-ատ կողմում, «Բանդի» գերեզմանոցի տարածքում
5.				ԽԱՉՔԱՐ	11-12 դդ.	գ. մ.	Չ	հս-ատ կողմում, «Բանդի» գերեզմանոցի տարածքում, տեղահանված, խաչի վերին ուղղահայաց թևը վնասված
6.				ՏԱՊԱՆԱՔԱՐ	16-17դդ.	գյուղի հս-ատ մասում, «Բանդի» գերեզմանոցում	S	արձանագիր, տեղահանված

(2.40 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.41. ԵՂՆԻԿ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
----	----	----	----	----	----	----	----	----

1.		ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հս-աե	Յ	
1.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
2.		ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ, ուշ մջնդ	3 կմ ամ	Յ	Կարմրաշեն տանող ճանապարհից աջ, «Արալըդ» գյուղատեղիի տարածքում
2.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
3.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	18-19 դդ.	ամ մասում	Տ	
4.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	0,2 կմ ամ	Տ	
5.		ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԴԱԴԱԼՈՒ»	10-12 դդ.	2 կմ հս-աե	Տ	
5.1.		եկեղեցի Ս. Նշան	վրկնգ. 1913 թ.		Տ	գյուղատեղիի ամ մասում
	5.1.1	խաչքար	9-10 դդ.		Յ	ներսում, դրված գլխիվայր, վերնամասը՝ կոտրված
5.2.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	10-12 դդ.		Տ	գյուղատեղիի ամ մասում
6.		ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴՊԸՏ	մթա 2-1 հզմ	հս-ամ մասում	Յ	Ակունք տանող հողային ճանապարհի երկու կողմերում, պահպանվել է հատվածաբար՝ 4 կղզակներով
7.		ԵԿԵՂԵՑԻ	17 դ.	գ. մ.	Տ	վրկնգ՝ 1869 թ.
8.		ԽԱՉՔԱՐ	9-10 դդ.	1,5 կմ հս-ամ	Յ	արտերի մեջ, ամրացված գետնին՝ գլխիվայր

2.42. ԵՐՆԱՏԱՓ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 3 հզմ	հս-աե մասում	Յ	Նորաշեն տանող ճանապարհի աջ կողմում, Մաքրիչ կյուլթերի գործարանի մոտ, բարձրադիր վայրում
1.1.				բնակատեղի	մթա 3 հզմ		Յ	
1.2.				դամբարանադաշտ	մթա 3 հզմ		Յ	
2.				ԱՄՐՈՑ «ԵՐՆԱՏԱՓ»	մթա 2-1 հզմ, մջնդ	1 կմ հս-ամ	Յ	Հարթավան-Երնջատափ ճանապարհից ձախ, Զասախի ձախ ափին
3.				ԳԵՐԵՉՄԱՆ «ԱՉՆԱԿՈՒՐԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆ»	10-15 դդ.	2 կմ ամ	Տ	ամառանոցներ տանող ճանապարհի ձախ կողմում, փոքրիկ բլրակի վրա
4.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	10-16 դդ.	հս մասում	Տ	պահպանվել է 2 կղզակով
4.1.				եկեղեցի	մջնդ		Տ	հիմնավեր
4.2.				խաչքար	12-13 դդ.		Յ	բեկոր, դրված գլխիվայր, գերեզմանոցի միջին մասում
4.3.				խաչքար	13 դ.		Յ	ընկած գետնին, բեկոր
4.4.				խաչքար	15-16 դդ.		Յ	ամ եզրին, պահպանվել է միջամասը
4.5.				խաչքար	16 դ.		Յ	հս-աե մասում, կոտրված կազմող՝ Յանես
4.6.				տապանաքար Խաչատուրի	1595 թ.		Տ	կազմող՝ Յանես
4.7.				տապանաքար Սարգսի	1598 թ.		Տ	կազմող՝ Յանես
4.8.				տապանաքար Մկրտչի, . . .	1598 թ.		Տ	
4.9.				տապանաքար Ատոնի	16 դ. վրջ		Տ	
4.10.				տապանաքար Խաչատուրի և Սարգսի	16 դ. վրջ		Տ	
4.11.				տապանաքար	17 դ. վրջ		Տ	արձանագիր
4.12.				տապանաքար Խաչատուր Գասպարյանի	1703 թ.		Տ	
5.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	ամ մասում	Տ	Գործող գերեզմանոցի տարածքում
6.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԴԱՎՈՅԻ»	10-14 դդ.	2,5 կմ ամ	Տ	Զասախի կիրճում, Երնջատափ գետակի ձախ ափին
6.1.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	10-15 դդ.		Տ	
7.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԼԱՉԳԻ ԱՂԲՅՈՒՐ»	10-15 դդ.	3 կմ ամ	Տ	ամառանոցներ տանող ճանապարհի աջ կողմում
7.1.				գերեզմանոց	10-15 դդ.		Տ	գյուղատեղիի հս մասում
8.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԲՆՈՒՐ	մթա 2-1 հզմ	հվ-ամ մասում	Յ	ամառանոցներ տանող ճանապարհի աջ կողմում
9.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴՊԸՏ	մթա 2-1 հզմ	ամ մասում	Յ	գյուղի եզրին, Հարթավան-Երնջատափ ճանապարհի երկու կողմերում, ձգվում է մինչև Նոր գերեզմանոցը
10.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	12-13 դդ.	գ. մ.	Յ	վրկնգ՝ 1901 թ.
10.1.				խաչքար	1691 թ.		Յ	հվ պատին, ներքուստ
11.				ՅՈՒՐԿԱՆՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1975 թ.	գ. մ.	Տ	

2.44. ՉԱՐԻՆՁԱ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՅԱՅԼԻ ԿՈՆԴ»	17-18 դդ.	3 կմ աե	Տ	Չարինջա-Մաստարա ճանապարհից 1 կմ ձախ,

								տեղացիներն անվանում են «Յայլի կոնդ»
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ «ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՆՔ»	7 դ., 9-12 դդ., 19 դ.	հս մասում	Հ	
	2.1.			գերեզմանոց	19 դ.		S	Եկեղեցու շուրջը
		2.1.1		խաչքար	6-7 դդ.		Հ	Եկեղեցու հվ-ատ կողմում, ընկած գետնին
		2.1.2		խաչքար	9 դ.		Հ	Եկեղեցու բեմին
		2.1.3		խաչքար	1151 թ.		ՀՀ	Եկեղեցու բեմին
3.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1982 թ.	ատ մասում	S	բարձունքի վրա
4.				ԶՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	17-18 դդ.	1 կմ հս-ատ	S	

2.45. ՉՈՎԱՍԱՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԴԱՍԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հս-ատ և հվ-ամ մասերում	Հ	պահպանվել է 2 կղզյակով
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ ՉՈՐԱԿՈՐ	19 դ.	գ. մ.	S	կիսավեր
3.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1972 թ.	գ. մ.	S	

2.46. ԹԹՈՒՋՈՒՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԲԱՑՕԹՅԱ ՎԱՅԱՆ	քարի դար	հս-ամ կողմում	Հ	
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	հս մասում	S	գյուղի եզրին
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ	10-19 դդ.	0,5 կմ հվ	S	
	3.1.			մատուռ «Կարմիր վանք»	17-18 դդ.		S	ավերված
		3.1.1		խաչքար	12 դ.		Հ	մատուռի բեմին, պահպանված է վերին կեսը
4.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ (Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ)	19 դ.	հս մասում	S	քանդված, պահպանվել են միայն հիվերը
5.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1955 թ.	գ. մ.	S	
6.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1981 թ.	գ. մ.	S	
7.				ԶՐԱՂԱՑ «ԳԱԼՈՅԻ»	18-19 դդ.	հվ-ատ մասում	S	գյուղի նախկին գոմերի մոտ

2.48. ԻՐԻՆԴ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 3-2 հզմ	2 կմ ատ	Հ	
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ	7 դ.	գ. մ.	Հ	
	2.1.			կոթող	5-6 դդ.		Հ	Եկեղեցու հվ կողմում, ատորին մասը՝ կտրված
	2.2.			կոթող	5-6 դդ.		Հ	Եկեղեցու ամ կողմում
	2.3.			կոթող	5-6 դդ.		Հ	Եկեղեցու ամ կողմում
3.				ԽԱՉՔԱՐ	10-11 դդ.	1 կմ ատ	Հ	կանգնեցված է ժայռաբեկորների վրա, վերին աջ անկյունը՝ կտրված
4.				ԽԱՉՔԱՐ	10-11 դդ.	1 կմ ատ	Հ	Հրայր Կարապետյանի տան մոտ
5.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ՍԵՃ ԵՂԵՈՆԻ ԵՎ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1981 թ.	գ. մ.	S	ճարտ.՝ Ա. Գալիկյան

2.49. ԼԵՈՆԱԴԱՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ԲԵՐԴԻ ԼԱՆՋ»	մթա 2-1 հզմ	1,3 կմ հվ-ատ	Հ	Լեռնապար-Ծիլքար ավտոճանապարհի կտրուկ շրջադարձից աջ
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	18-20 դդ.	հս մասում	S	Եկեղեցուց հս, հս-ատ և մասամբ՝ ամ
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ	1866 թ.	հս մասում	S	
4.				ԴԱՍԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ-ատ	Հ	Լեռնապար-Ծիլքար ճանապարհից աջ, սոճու անտառի հարթ տարածքում

5.			ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՂՎԱԾՆԵՐԻՆ	1987 թ.	գ. մ.	S	գյուղ մտնող ճանապարհի աջ կողմում
----	--	--	---	---------	-------	---	----------------------------------

2.50. ԼԵՈՒԱՐՈՏ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ԽՈՒՉԵՐ»	մթա 2-1 հզմ, վաղ մջևդ - 17 դ.	400-500մ հվ	Յ	
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցից հս
	1.2.			գյուղատեղի «խուչեր»	վաղ մջևդ -17 դ.		S	
		1.2.1		մենհիր	մթա 2-1 հզմ		Յ	գյուղատեղիի հվ-աե եզրին, կանգնեցված հողի մեջ
		1.2.2		խաչքար	14 դ.		Յ	գյուղատեղիի կստ.-ում, կանգնեցված գետնին
2.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2 հզմ	1 կմ հս	Յ	«Ֆշնգներ» վայրում, համանուն գյուղատեղիից 300 մ հվ
3.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	700 մ ամ	Յ	«Ավոյի կտուրների դիտվան» վայրում
4.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 1 հզմ	4 կմ հս	Յ	«Չամռլու» վայրում
5.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	10-17 դդ.	3 կմ հվ	S	«Շամիրամի գլուխ» կոչվող վայրում
6.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԴԻՏԿԱՆ»	վաղ-ուշ մջևդ	3 կմ հս	S	տեղանքի թեք հարթության վրա
7.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՖՇՆԳՆԵՐ»	14-17 դդ.	1 կմ հս	S	
	7.1.			ջրաղաց	16-17 դդ.		S	գյուղատեղիից 100 մ հվ
8.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	2,5 կմ հվ	Յ	«Շամիրամի գլուխ» կոչվող վայրում, դաշտի մեջ
9.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հվ մասում	Յ	գյուղի եզրին, «Ասատուրի խներ» վայրում
10.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հս	Յ	«Դիտվան վայրում», համանուն գյուղատեղիից 300 մ աե
11.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	500 մ հվ	Յ	
12.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	1 կմ աե	Յ	«Միջանցք» վայրում
13.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	11-20 դդ.	գ. մ.	S	Շողիկ Մուկարյանի տնամերձ հողամասում
14.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՉՈՐԱԿԱՐԻ	1988 թ.	գ. մ.	S	
15.				ԶՐԱԴԱՑ	17 դ.	աե մասում	S	գործող գերեզմանոցի մոտ, «Զաղացի ձոր» վայրում, վրկնգ.՝ 1919 թ.
16.				ԶՐԱՆՑՈՒՅՑ	16-17 դդ.	5 կմ հս	S	«Չամռլու» վայրում
17.				ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ	16-18 դդ.	500մ հվ-ամ	S	
18.				ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ	16-18 դդ.	700 մ հվ-ամ	S	«Ասատուրի խներ» վայրում
19.				ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ	16-18 դդ.	4,5 կմ հս-ամ	S	«Չամռլու» վայրում
20.				ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ «ԲԱԴՈՅԻ ԶԱՐԱՆՁԱԿ»	16-18 դդ.	400 մ հվ-ամ	S	
21.				ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ «ՍՅՈՒՆՈՎ ԶԱՐԱՓ»	16-18 դդ.	2,5 կմ հվ	S	

2.51. ԼՈՒՍԱԳՅՈՒՂ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ԱՎԵՐ ԲԵՐ»	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հս	S	«Ձախի ձոր» կոչվող բարձունքի վրա
2.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	16-20 դդ.	հս-աե մասում	S	շրջապատված բնակելի տներով
	2.1.			կոթող	5-7 դդ.		Յ	իին թաղումների հատվածում, տեղահանված, պահպանվել է կիսով
3.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	17-19 դդ.	հվ մասում	S	խիստ ավերված
4.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հս մասում	Յ	Թուխ Մանուկ տանող ճանապարհին
5.				ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ «ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՆՔ» («ՄԻՏԵԻ ՎԱՆՔ»)	5-11 դդ., 12-13 դդ.	1 կմ աե	Յ	ձորի մեջ, ավերված
	5.1.			եկեղեցի	5-6 դդ.		Յ	
	5.2.			եկեղեցի	5-6 դդ.		Յ	
	5.2.			պարիսպ	10-11 դդ.		Յ	
	5.3.			գերեզմանոց	10-13 դդ.		S	եկեղեցուց հս
6.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	վրկնգ. 1887 թ.	գ. մ.	S	
7.				ԵԿԵՂԵՑԻ ԹՈՒԽ ՍԱՆՈՒԿ (ՎԵՐԻ ՎԱՆՔ)	7 դ.	1,5 կմ հս-աե	Յ	վրկնգ.՝ 1983 թ.

2.53. ԾԱՂԿԱՅՐՈՎԻՑ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
----	----	----	----	----	----	----	----	----

1.			ԳԵՐԵՉՍԱԼՈՑ	19-20 դդ.	հվ-աե մասում	S	Եկեղեցուց 400 մ հվ-աե
2.			ԵԿԵՂԵՑԻ	19 դ.	հվ-աե մասում	S	գյուղի եզրին
2.1.			խաչքար	9-10 դդ.		Յ	բեմին, գլխիվայր, 3 խաչքարերից աջակողմյանը
2.2.			խաչքար	9-10 դդ.		Յ	բեմին, 3 խաչքարերից ձախակողմյանը
2.3.			խաչքար	10-11 դդ.		Յ	բեմին, 3 խաչքարերից կենտրոնականը
2.4.			գերեզմանոց	19-20 դդ.		S	Եկեղեցու հվ կողմում
3.			ՀՈՒՇԱՐՉԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՂՎԱԾՆԵՐԻՆ	1974 թ.	աե մասում	S	գյուղի եզրին, բլրի վրա
4.			ՔԱՂԱՔԱՏԵՂԻ ԾԱՂԿԱՅՈՒԿԻՏ (ՂԱԼԱՉԻ)	մթա 3-1 հզմ, ուշ մջնդ	հվ-աե մասում	Յ	գյուղի եզրին
4.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2 հզմ		Յ	Նիզավանից ձգվում է մինչև Հնաբերդ
4.2.			մատուռ Թուխ Մանուկ (Ս. Ճգնավոր)	19-20 դդ.		S	քաղաքատեղիի հվ-ամ լանջին
	4.2.1		խաչքար	10 դ.		Յ	ամ կողմում
	4.2.2		խաչքար	17-18 դդ.		Յ	ամ պատին, արտաքուստ, մուտքից վեր

2.54. ԾԱՂԿԱՇԵՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉՍԱԼՈՑ	13-20 դդ.	գ. մ.	S	
	1.1.			խաչքար	13 դ.		Յ	տեղահանված, կոտրվածքներով
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	12-13 դդ.	աե մասում		վրկկգ.՝ 1881 թ.

2.55. ԾԱՂԿԱՍԱՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ԽԱՐԱԲԵԶ»	մթա 1 հզմ	0,5 կմ հվ-ամ	Յ	
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 1 հզմ		Յ	ամրոցի հարևանությամբ, սկսում է Ծաղկասար լեռան ստորոտից և ձգվում մինչև ամրոց
2.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ «ԾԱՂԿԱՍԱՐ»	մթա 4-3 հզմ, 9-12 դդ.	1,5 կմ աե	Յ	Մաստարա-Գառնահովիտ ճանապարհի ձախ կողմում, Ծաղկասար լեռան լանջին
	2.1.			ամրոց	մթա 3-1 հզմ		Յ	բնակատեղիից 150 մ հս
3.				ԳԵՐԵՉՍԱԼՈՑ	18-20 դդ.	աե մասում	S	աե եզրին
4.				ԳԵՐԵՉՍԱԼՈՑ	19-20 դդ.	0,5 կմ աե	S	
5.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	17-18 դդ.	1 կմ հվ-ամ	S	
6.				ԵԿԵՂԵՑԻ	1898 թ.	գ. մ.	S	
	6.1.			խաչքար	11 դ.		Յ	ագուցված ամ ճակատին, արտաքուստ
7.				ՄԱՏՈՒՐ ԹԱՂԵՎՈՍ ԱՌԱՔՅԱԼ	17-18 դդ.	աե մասում	S	գյուղի եզրին

2.56. ԾԻԼՔԱՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ԾԻԼՔԱՐ»	մթա 2-1 հզմ	գ. մ.	Յ	Ծիլքար լեռան գագաթին
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցի մատուցներում
2.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	մթա 6-4 հզմ	գ. մ.	Յ	Ծիլքար լեռան ստորոտին
3.				ԳԵՐԵՉՍԱԼՈՑ	18-20 դդ.	հս-աե մասում	S	գյուղի եզրին
4.				ԳԵՐԵՉՍԱԼՈՑ	19-20 դդ.	հվ-ամ մասում	S	
5.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	18-19 դդ.	0,5 կմ հվ-աե	S	
6.				ԵԿԵՂԵՑԻ	19 դ.	գ. մ.	S	
7.				ՀՈՒՇԱՐՉԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՂՎԱԾՆԵՐԻՆ	1975 թ.	հս-աե մասում	S	գյուղի եզրին

2.57. ԿԱԹՆԱՐՔՅՈՒՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
----	----	----	----	----	----	----	----	----

1.		ԱՄՐՈՑ	Մթա 3-2 հզմ - մթ 1 դ.	0,5 կմ հվ-ատ	Հ	Իրինդ տանող ճանապարհի աջ կողմում
2.		ԱՄՐՈՑ «ՉԱՔԱՐԻ ԲԵՐԴ»	3-5 դդ.	1,5 կմ հվ-ատ	Հ	Աշտարակ-Թային խճուղու 41-րդ կմ-ի վրա
3.		ԳԵՐԵՉՄԱՆ ՍՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԱՆԻ	1981 թ.	գ. մ.	S	գործող գերեզմանոցում
4.		ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	Մթա 3-2 հզմ	հս-ատ և հվ-ատ մասերում	Հ	Իրինդ տանող ճանապարհի երկու կողմերում, նաև ավագահանքերից ձգվում է միևնույն Երևան-Գյումրի մայրուղին
5.		ԵԿԵՂԵՑԻ	7 դ.	գ. մ.	Հ	պահպանվել են հիմնապատերը
6.		ԿՈԹՈՂ	4-7 դդ.	գ. մ.	Հ	Արամայի Գաբրիելյանի տնամերձում, պահպանվել է կիսով
7.		ՀՈՒՇԱՐՔՅՈՒՐ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱՃՆԵՐԻՆ	1946 թ.	հս-ատ մասում	S	
8.		ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱՃՆԵՐԻՆ	1975 թ.	գ. մ.	S	
9.		ՄԱՏՈՒՐ	19 դ.	գ. մ.	S	
9.1.		խաչքար	7 դ.		Հ	հենած հվ պատին
9.2.		խաչքար	7 դ.		Հ	մատուռի ներսում
9.3.		խաչքար	8-9 դդ.		Հ	մատուռի ներսում
9.4.		խաչքար	12 դ.		Հ	մատուռի ներսում
9.5.		կոթող	4-5 դդ.		Հ	հենած հս պատին
9.6.		կոթող	4-5 դդ.		Հ	մատուռի ամ կողմում
9.7.		կոթող	5-6 դդ.		Հ	մատուռի ներսում

2.58. ԿԱՐԲԻ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ ԱՐԵՆԻ	10-18 դդ.	3 կմ հվ-ատ	S	
	1.1.			գյուղատեղի Արենի	10-18 դդ.		S	
		1.1.1.		գերեզմանոց	10-13 դդ.		S	գյուղատեղիի կնտ.-ական մասում
			1.1.1.1.	խաչքար	1235 թ.		Հ	պատվիրատու՝ Զուրդ իշխան Վաչուտյան
2.				ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ «ԿԱԼԵՐ»	16-18 դդ.	0,2 կմ հվ-ատ	S	Կարբի-Արայի դաշտ տանող ճանապարհի ձախ կողմում
3.				ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ «ՀԻՆ ԿԱՐԲԻ»	4-5 դդ.	2,5 կմ հս-ամ	S	Ուշիի Ս. Սարգիս վանքից 1 կմ հվ-ամ
	3.1.			Եկեղեցի	4-5 դդ.		Հ	ավերակ մեծ Եկեղեցուց 15 մ հվ
		3.1.1		խաչքար	17 դ.		Հ	հենած Եկեղեցու ավերակներին, ստորին մասը չի պահպանվել
	3.2.			Եկեղեցի	7-13 դդ.		Հ	ավերակ, գյուղատեղիի առեգրին
	3.3.			գերեզմանոց	7-17 դդ.		S	գյուղատեղիի հվ-ամ մասում
		3.3.1		խաչքար	9 դ.		Հ	Եկեղեցուց 10 մ հվ
		3.3.2		խաչքար	9 դ.		Հ	Եկեղեցուց 70 մ հվ-ամ, տեղահանված, ստորին հատվածը՝ կտորված
		3.3.3		խաչքար	9 դ.		Հ	Եկեղեցուց 80 մ հվ-ատ, ընկած գետնին
		3.3.4.		խաչքար	9 դ.		Հ	Եկեղեցուց 70 մ հվ-ատ, ընկած գետնին, վերին ձախ անկյունը՝ կտորված
		3.3.5.		խաչքար Աստվածատուրի	13 դ.		Հ	պահպանվել է միայն արծանագիր պատվանդանը
		3.3.6.		կոթող	7 դ.		Հ	ավերակ Եկեղեցու մոտ, ընկած գետնին, երկատված
		3.3.7.		կոթող «Ցից քար»	7 դ.		Հ	գյուղատեղիի կնտ.-ում, վերնամասը՝ կտորված

	3.4.		գերեզմանոց	11-15 դդ.		S	գյուղատեղիի հս-աե եզրին
	3.4.1		խաչքար Սարգսի	13 դ.		Յ	հիմնախաչը կենտրոնից հորիզոնական կոտրված, քիվը՝ վնասված
4.			ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	13-19 դդ.	0,8 կմ հվ-ամ	S	տեղացիներն անվանում են «Փուշքենդ»
	4.1.		Եկեղեցի	13 դ.		S	ավերված
	4.2.		մատուռ	13 դ.		S	կից է եկեղեցուն հվ- ից, ավերակ
	4.3.		գերեզմանոց	7-13 դդ.		S	ավերակ եկեղեցու շուրջը
5.			ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	11-19 դդ.	ամ մասում	S	գյուղի եզրին, տեղացիներն անվանում են «Զոշկ»
	5.1.		գերեզմանոց	11-20 դդ.		S	պահպանվել է 2 կղզակով
	5.1.1		խաչքար	16-17 դդ.		Յ	եղծված արձանագրությամբ, վերնամասը չի պահպանվել, ընկած գետնին
6.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ	3-5 կմ հս-ամ	Յ	տարածվում է «Հին Կարբի» գյուղատեղիից մինչև Ղազարավան գյուղը
7.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ աե	Յ	Արայի դաշտում
8.			ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ աե	Յ	«Նոխուտ» բլրի աե լանջին, Արայի դաշտի կեստ. մասում
9.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	1691- 1693 թթ.	գ. մ.	S	պատվիրատու՝ վաճառական պարոն Այվազ Կարբեցի
	9.1.		խաչքար	10-11 դդ.		Յ	ագուցված աե ճակատին, արտաքուստ, ստորին աջ անկյունը՝ կոտրված
	9.2.		խաչքար	13 դ.		Յ	իենած եկեղեցու պատին, վերին ձախ անկյունը չի պահպանվել
	9.3.		խաչքար	13-14 դդ.		Յ	ագուցված հվ ճակատին, արտաքուստ
	9.4.		խաչքար	16 դ.		Յ	ագուցված աե ճակատին, արտաքուստ
	9.5.		խաչքար	1533 թ.		Յ	ագուցված ամ ճակատին, արտաքուստ
	9.6.		խաչքար	1541 թ.		Յ	ագուցված հվ ճակատին, արտաքուստ
	9.7.		խաչքար	16-17 դդ.		Յ	ագուցված ամ ճակատին, արտաքուստ
	9.8.		խաչքար	17 դ.		Յ	ագուցված ամ ճակատին, մուտքից վեր, արտաքուստ
	9.9.		զանգակատուն	13-14 դդ.		S	կից է եկեղեցու աե- ից, եռահարկ
	9.9.1.		խաչքար	10 դ.		Յ	զանգակատան հվ պատին
	9.9.2.		խաչքար	16 դ.		Յ	զանգակատան հվ պատին, վերնամասը և ստորին աջ անկյունը՝ կոտրված

	9.9.3.		խաչքար Խաթունի	16 դ.		Յ	զանգակատան հվ պատին
	9.9.4.		խաչքար	1621 թ.		Յ	զանգակատան ներսում, ստորին մասը՝ կտրված
	9.10.		խաչքար	1458 թ.	գյուղամիջյան Սբ Աստվածածին եկեղեցում	Յ	
10.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳԵՎՈՐԳ (Ս. ԿԻՐԱԿԻ)	10-13 դդ.	գ. մ.	Տ	կիսավեր, տեղացիներն անվանում են «Յոնոյենց ժամ»
	10.1.		խաչքար	11 դ.		Յ	եկեղեցուց 8 մ հվ, հիմնախաչի աջ թևը՝ կտրված
	10.2.		խաչքար	13 դ.		Յ	եկեղեցու մուտքի մոտ, արձանագիր
	10.3.		խաչքար	13 դ.		Յ	եկեղեցուց 4 մ հս-ամ, տեղադրված պարսպի վրա
	10.4.		խաչքար	13 դ.		Յ	եկեղեցուց 3 մ հվ, պարսպի շարվածքում, արձանագիր, արձանագրված մասը՝ կտրված
	10.5.		խաչքար	13 դ.		Յ	խորանում, կտրտված
	10.6.		խաչքար Անթառամի և Յոհաննեսի	1431 թ.		Յ	10 մ ամ, պարսպի շարվածքում, կանգնեցված պատվանդանին
	10.7.		խաչքար	15 դ.		Յ	եկեղեցուց 10 մ հվ, եռատված
	10.8.		խաչքար	16-17 դդ.		Յ	եկեղեցու ամ պատի շարվածքում
	10.9.		եկեղեցի	18 դ.		Տ	կից Է Ս. Գևորգ եկեղեցուն ամ-ից, ավերված
	10.10.		գերեզմանոց	13-20 դդ.		Տ	եկեղեցու հվ-ան կողմում
	10.10.1.		տապանաքար Խոճա Չակոբջանի կնոջ	1651 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս-ան եզրին
	10.10.2.		տապանաքար Դովաթ բեկի	1680 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս-ան եզրին
	10.10.3.		տապանաքար	1689 թ.		Տ	գերեզմանոցի կկտ.-ում
	10.10.4.		տապանաքար Դավթի	1691 թ.		Տ	գերեզմանոցի ան եզրին
	10.10.5.		տապանաքար Ազարի	1693 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս մասում
	10.10.6.		տապանաքար Դանիելի	1694 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս մասում
	10.10.7.		տապանաքար Սարգսի	1699 թ.		Տ	
	10.10.8.		տապանաքար Մարգարի	1699 թ.		Տ	գերեզմանոցի կկտ.-ում
	10.10.9.		տապանաքար Խոճա Թավրազի	17 դ.		Տ	գերեզմանոցի ամ եզրին
	10.10.10.		տապանաքար Յոհաննես քահանայի	1702 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս մասում
	10.10.11.		տապանաքար Ոսկանի	1703 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս-ան եզրին
	10.10.12.		տապանաքար Միրզայի	1711 թ.		Տ	գերեզմանոցի կկտ.-ում
	10.10.13.		տապանաքար Մելիքսեթի	1712 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս-ան եզրին
	10.10.14.		տապանաքար Մախասի	1720 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս-ան եզրին
	10.10.15.		տապանաքար	1723 թ.		Տ	գերեզմանոցի կկտ.-ում
	10.10.16.		տապանաքար Պետրոսի	1737 թ.		Տ	գերեզմանոցի հս-ան եզրին
	10.10.17.		Կոթող	7 դ.	գյուղի Սբ Գևորգ («Յոնոյենց ժամ»)	Յ	

					Եկեղեցու մոտ	
11.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ	17-19 դդ.	Տ ավերված
12.				ԵԿԵՂԵՑԻ ԹՈՒԽ ՄԱՆՈՒԿ	13-14 դդ.	Տ տեղացիներն անվանում են «Չարգարենց ժամ»
	12.1.			խաչքար	16 դ.	Յ երկատված, Եկեղեցու մեջ, ընկած գետնին
	12.2.			խաչքար	16 դ.	Յ եկեղեցու ամ պատի շարվածքում, ներքուստ՝ վերնամասը կտրված
13.				ԵԿԵՂԵՑԻ ԾԻՐԱՆԱԿՈՐ	13-14 դդ.	Յ Ղազանյանների հողամասում, ավերված
	13.1.			խաչքար	9-10 դդ.	Յ դրված եկեղեցու հս պատին, եզրերը՝ կտրված
	13.2.			խաչքար	10 դ.	Յ հենած եկեղեցու հս պատին, կտրված
	13.3.			խաչքար	17 դ.	Յ հենած եկեղեցու ան պատին
	13.4.			խաչքար	17 դ.	Յ հենած խորանի հվ պատին
	13.5.			կոթող	7 դ.	Յ եկեղեցու ներսում
	13.6.			կոթող	7 դ.	Յ եկեղեցու ներսում
14.				ԵԿԵՂԵՑԻ	16-17 դդ.	Տ գյուղի մեծ գերեզմանոցի մոտ, տեղացիներն անվանում են «Չարոյենց ժամ»
	14.1			գերեզմանոց	13-17 դդ.	Տ
15.				ԵԿԵՂԵՑԻ	11-13 դդ.	Տ ավերված, տեղացիներն անվանում են «Սողոյենց ժամ»
16.				ԽԱՉՔԱՐ	16 դ.	Յ Երկրորդ աշխարհամարտում զոհված համազյուղացիների հուշարձանից 60 մ հվ-ամ, տևամերձ հողամասերի մեջ
17.				ԽԱՉՔԱՐ «ՅԱԶԱԽԱՉ»	1375 թ.	Յ Լենդրոշ Մայիլյանի տևամերձ հողամասում, տեղափոխված «Փուշքենո» գյուղատեղիից, ստորին մասը չի պահպանվել
18.				ՅՈՒՆԱՐՔՅՈՒՐ	1947 թ.	Տ ճարտ.՝ Ռ. Իսրայելյան
19.				ՅՈՒՆԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱԾՆԵՐԻՆ	1986 թ.	Տ ճարտ.՝ Ա. Իսրայելյան
20.				ՅՈՒՆԱՐՁԱՆ՝ ՎԱՅԱՆ ԹԵԹԵՅԱՆԻ	1991 թ.	Տ գյուղի դպրոցի առջև, քանդ.՝ Լ. Թոքմաջյան
21.				ԶՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՅԱՄԱԼԻՐ	18-19 դդ.	Տ Զասախի աջ ափին, հայտնի է Ասկոյի և Ավագենց ջրաղացներ անունով

(2.58 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.59. ԿԱՐՄՐԱՇԵՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1916թ.	Բաղրամյան փող. 5	Տ	
2.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	10-13 դդ.	0,3 կմ հս	Տ	Ոսկեթաս տանող ճանապարհի ձախ կողմում
	2.1.			խաչքար	11-12		Յ	իվ եզրին, վերնամասը չի պահպանվել

			դդ.			
2.2.		խաչքար	11-12 դդ.		Յ	կոտրված, վերնամասը կամարածև, ստորին մասը չի պահպանվել
3.		ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	10-14 դդ.	0,3 կմ ամ	Տ	
4.		ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՄԻՋՆԱՋՈՐ»	18-20 դդ.	3 կմ հվ-ամ	Տ	Թալին-Կարմրաշեն ճանապարհի աջ կողմում
4.1.		գերեզմանոց	18-20 դդ.		Տ	գյուղատեղիի հվ-աե եզրին
5.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	1860 թ.	գ. մ.	Տ	
5.1		ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	10-19 դդ.		Տ	Եկեղեցու շուրջը
6.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԶՈՎՅԱՆՆԵՍ	10 դ.	գ. մ.	Տ	ավերված
6.1.		խաչքար	10-11 դդ.		Յ	գերեզմանոցում, հողի մեջ, վերնամասը չի պահպանվել
7.		ԽԱԶՁԱՐ	9-10 դդ.	գ. մ.	Յ	Չեփյուռ Բաղդասարյանի հողամասում
8.		ԽԱԶՁԱՐ	10 դ.	գ. մ.	Յ	Սվետա Սերգոյանի տնամերձում
9.		ԽԱԶՁԱՐ	11 դ.	գ. մ.	Յ	Սվետա Սերգոյանի տնամերձում
10.		ԽԱԶՁԱՐ	11 դ.	գ. մ.	Յ	«Խանտուկի խաչ» սրբատեղում
11.		ԽԱԶՁԱՐ	13 դ.	1,3 կմ հվ-ամ	Յ	ձորի մեջ, վերին աջ անկյունը՝ կոտրված
12.		ԽԱԶՁԱՐ ՅՈՂԱՆՆԵՍԻ	1223 թ.	1,3 կմ հվ-ամ	Յ	ձորի մեջ, մեկ ընդհանուր ժայռաբեկորին կանգնեցված 3 խաչքարերից ձախակողմյանը
13.		ԶՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՂԱՆՆԵՐԻՆ	1985 թ.	գ. մ.	Տ	
14.		ՄԱՏՈՒՌ	11-12 դդ.	1,3 կմ հվ-ամ	Տ	ժայռափոր
15.		ԶՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ԶԱՄԱԼԻՐ «ՃԳՆԱԿՈՐԻ ՁՈՐԻ»	17-20 դդ.	2 կմ հվ-ամ	Տ	

2.60. ԿԱՔԱՎԱՅՈՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2 դ.- մթ 5 դ.	հվ-աե մասում	Յ	
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	6-10 դդ.	գ. մ.	Տ	ավերված
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	17-18 դդ.	0,7 կմ հս-աե	Տ	Բայազ տանող ճանապարհի ձախ կողմում
4.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հվ-ամ մասում	Յ	
5.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հս մասում	Յ	
6.				ԵԿԵՂԵՑԻ	4-5 դդ.	1 կմ հվ	Յ	ավերակ
6.1.				կոթող	4-5 դդ.		Յ	կոտրված, եկեղեցու հվ-աե անկյունում
7.				ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ	քարի դար	հս մասում	Յ	«Աղավնածոր» կոչվող վայրում
8.				ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ	քարի դար	0,5 կմ հվ-աե	Յ	«Յոթ աղբյուր» սրբատեղում
9.				ԶԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ԶԱՄԱԼԻՐ	քարի դար	2,5 կմ հս-ամ	Յ	ձորի երկու կողմերում, համալիրը նախկինում ներկայացվել է Թալինի շրջ. Ագարակ գյուղով

2.61. ԿՈՇ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ԲԵՐԴ»	մթա 2 հզմ	1 կմ հս	Յ	«Պարույրի լճակ» վայրում, բլրի գագաթին
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2 հզմ		Յ	ամրոցի հս կողմում ընկած սարահարթին
2.				ԱՄՐՈՑ «ԶԱՐԶԱՆԵԻ ԲԵՐԴ»	մթա 3 հզմ - մթ 3 դ.	2 կմ աե	Յ	Երևան-Գյումրի ավտոճանապարհի աջ կողմում, Կոշի քարհանքի հանդիպակաց բլրին
	2.1.			քնակատեղի	1-3 դդ.		Յ	ամրոցի հս կողմում
	2.2.			դամբարանադաշտ	մթա 2 հզմ - մթ 3 դ.		Յ	պահպանվել է 2 կղզակով
3.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2 հզմ	1 կմ հս	Յ	«Բերդ» ամրոցից 300 մ հս
4.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս	Յ	«Բերդ» ամրոցից 800 մ հս-աե
5.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս	Յ	«Պարույրի լճակ» վայրում
6.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ աե	Յ	«Քարհանքի բերդ»-ի աե կողմում

7.		ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս	Հ	«Պարույրի լճակ» վայրում, «Բերդ» ամրոցից 1 կմ հվ-աե
8.		ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս	Հ	«Պարույրի լճակ» վայրում, «Բերդ» ամրոցից 800 մ հս-ամ
9.		ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ ԿՈՒԱՇ	մթա 1 հզմ -մթ 17 դ.	հս մասում	Հ	
9.1.		ամրոց «Աղջկա բերդ»	13-14 դդ.		Տ	բնակատեղիի հվ-աե կողմում
9.2.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ	կանգնեցված գետնին
9.3.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ	ստորին մասով խրված հողի մեջ
10.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	12-20 դդ.	հս մասում	Տ	գյուղի եզրին
10.1.		Եկեղեցի Ս. Գևորգ	1891 թ.		Տ	
10.2.		Եկեղեցի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ	13-14 դդ.		Տ	
10.3.		ծիթեհան	18-19 դդ.		Տ	Ս. Գևորգ եկեղեցու աե կողմում
10.4.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ	Ս. Գևորգ եկեղեցուց 20 մ հվ կառուցված Լորաշեն մատուռում, Լերբուստ, վերնամասը չի պահպանվել
10.5.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ	Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցուց 70 մ հվ, երկատված, վերին մասը չի պահպանվել
10.6.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ	Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցուց հս-ամ, ընկած գետնին
10.7.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ	կանգնեցված խաչազարդ պատվանդանին
10.8.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ	Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցուց հվ-ամ
10.9.		խաչքար «Թևավոր խաչ»	13 դ.		Հ	ստորին թևը՝ թաղված հողի մեջ
10.10.		խաչքար	14-15 դդ.		Հ	Ս. Գևորգ եկեղեցուց 20 մ հվ կառուցված Լորաշեն մատուռում, Լերբուստ
10.11.		խաչքար	15-16 դդ.		Հ	երկատված, ստորին մասը չի պահպանվել, արձանագիր կազմող՝ Հրայրյետ
10.12.		խաչքար	15-16 դդ.		Հ	Ս. Գևորգ եկեղեցուց ամ, վերնամասը չի պահպանվել
10.13.		խաչքար	15-16 դդ.		Հ	Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցուց ամ, վերին մասը չի պահպանվել
10.14.		խաչքար	1564 թ.		Հ	
11.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ	7-17 դդ.	1 կմ հս	Հ	ծորի աջ ափին
11.1.		գերեզմանոց	11-16 դդ.		Տ	եկեղեցուց հս, տարածվում է ծորի եզրով
11.1.1.		խաչքար	9 դ.		Հ	ջրամբարից 10 մ հվ, եռատված
11.1.2.		խաչքար	12-13 դդ.		Հ	վերին մասը չի պահպանվել, տեղադրված ցածր պատվանդանին
11.1.3.		խաչքար	13 դ.		Հ	եկեղեցու ամ պարսպաշարի մոտ, կանգնեցված ցածր պատվանդանին
11.1.4.		խաչքար	13 դ.		Հ	
11.1.5.		խաչքար Թաղեսոսի	1224 թ.		Հ	կանգնեցված փոքրիկ ժայռաբեկորին
11.1.6.		խաչքար	13-14 դդ.		Հ	քիվը՝ կոտրտված
11.1.7.		խաչքար	14-15 դդ.		Հ	ջրամբարից 10 մ հվ, պահպանվել է միայն միջին մասը
11.1.8.		խաչքար	14-15 դդ.		Հ	ջրամբարից 10 մ հվ, հողմնահարված
11.1.9.		խաչքար	15-16 դդ.		Հ	ջրամբարից 10 մ հվ, վերին մասը չի պահպանվել, պահպանված հատվածը՝ երկատված
11.1.10.		խաչքար	15-16 դդ.		Հ	կիսով խրված հողի մեջ
11.1.11.		խաչքար	16 դ.		Հ	արձանագիր, ստորին ձախ 1/4-ը չի պահպանվել
11.1.12.		տապանաքար Աղաբարի	15-16 դդ.		Հ	աե եզրին
11.2.		մատուռ	14-15 դդ.		Տ	եկեղեցուց ամ, ժայռի ծայրին, հիմնավեր
11.3.		մատուռ «Կապույտ խաչ»	10 դ.		Տ	եկեղեցուց հս-ամ, կիսավեր
11.4.		ջրամբար	10 դ.		Հ	եկեղեցուց ամ
12.		ԽԱՉՁԱՐ	1195 թ.	0,5 կմ հս-ամ	Տ	գյուղ մոտող ճանապարհի աջ կողմում
13.		ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ Ս. ՎԱՐՂԱՆ	19 դ.	հս-աե մասում	Տ	գյուղի եզրին վրկվգ.՝ 1986 թ., վրկվգ. ճարտ.՝ Հ. Գասպարյան
14.		ՀՈՒՇԱՂԲԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1978 թ.	հվ մասում	Տ	
15.		ԶՐԱՂԱՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	13-14 դդ.	1 կմ հս	Տ	«Պարույրի լճակ» վայրում, տարածքում կան 8 ջրաղացների ավերակներ
16.		ԶԱՐԱՅՐ-ԿԱՅԱՐԱՆ	մջնդ	1,5 կմ հս	Տ	Ս. Ստեփանոս եկեղեցուց 600 մ հս, ծորի արևելահայաց երեսին
17.		ԶԱՐԱՅՐ-ԿԱՅԱՐԱՆ	մջնդ	1,5 կմ հս	Տ	Ս. Ստեփանոս եկեղեցուց 600 մ հս, ծորի արևելահայաց երեսին

2.62. ՀԱԿՎՈ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
----	----	----	----	----	----	----	----	----

1.		ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	8-12 դդ.	1 կմ ամ	S	տեղադրությունը գյուղի դպրոցի նկատմամբ
1.1.		գերեզմանոց	8-12 դդ.		S	գյուղատեղիի հվ մասում
2.		ԳՅՈՒՐԱՏԵՐԻ	ուշ մջևդ	2,5 կմ հս-ամ	S	
3.		ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ-ամ	R	տեղադրությունը՝ գյուղի դպրոցի նկատմամբ
4.		ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	4 կմ հս-ամ	R	հերկված, արտաքին հետքերը չեն պահպանվել
5.		ԿՈԹՈՂ	4-5 դդ.	գ. մ.	R	գյուղի դպրոցի մոտ, պահպանվել է միայն քանդակագարդ պատվանդանը
6.		ՔԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ	մթա 2-1 հզմ	0,7 կմ հս-ամ	R	ծորի աջակողմյան բազալտե ժայռազանգվածում

2.63. ՀԱՐԹԱՎԱՆ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	9-17 դդ., 19-20 դդ.	ամ մասում	S	գյուղ մտնող ճանապարհից աջ, բարձրադիր բլրին Գյուղի գործող գերեզմանոցի մի հատվածն է:
1.1.				Եկեղեցի	10-12 դդ.		S	գերեզմանոցի հս մասում, հիմնավեր
1.2.				խաչքար	17 դ.		S	տեղահանված, ստորին մասը՝ կտորված
2.				ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ «ԱՍՏՎԱԾԸՆԿԱԼ»	5-13 դդ.	4-5 կմ ատե	R	Քասախի կիրճում
2.1.				Եկեղեցի Ս. Աստվածածին	5-6 դդ.		R	
2.1.				Եկեղեցի Ս. Նշան (Կաթողիկե)	1244 թ.		R	պատվիրատու՝ Քուրդ իշխան Վաչուտյան և Խորիշահ
2.3.				գավիթ	13 դ.		R	ճարտ.՝ Յոհաննես
2.4.				գերեզմանոց	5-13 դդ.		S	
	2.4.1.			խաչքար	12-13 դդ.		R	Ս. Նշան Եկեղեցու հս-ատե անկյան մոտ շարքով կանգնած 6 խաչքարերից աջից 1-ինն է, ճակտոնը՝ կտորված
	2.4.2.			խաչքար	12-13 դդ.		R	Ս. Նշան Եկեղեցու հս-ատե անկյան մոտ շարքով կանգնած 6 խաչքարերից աջից 2-րդն է, վերին ձախ եզրը՝ կտորված
	2.4.3.			խաչքար	12-13 դդ.		R	Ս. Նշան Եկեղեցու հս-ատե անկյան մոտ շարքով կանգնած 6 խաչքարերից աջից 3-րդն է, ճակտոնը՝ կտորված
	2.4.4.			խաչքար	12-13 դդ.		R	գավթից ամ, հենած ժայռաբեկորին, վերնամասը՝ կտորված
	2.4.5.			խաչքար	12-13 դդ.		R	Ս. Աստվածածին Եկեղեցու հվ-ամ անկյան մոտ բարձր քառաստիճան պատվանդանին կանգնեցված զույգ խաչքարերից աջակողմյանն է
	2.4.6.			խաչքար	12-13 դդ.		R	Ս. Աստվածածին Եկեղեցու հվ-ամ անկյան մոտ բարձր քառաստիճան պատվանդանին կանգնեցված զույգ խաչքարերից ձախակողմյանն է
	2.4.7.			խաչքար	12-13 դդ.		R	Ս. Նշան Եկեղեցու հս-ատե անկյան մոտ շարքով կանգնած 6 խաչքարերից ձախից 2-րդն է, վերին ձախ անկյունն ու վերնամասը՝ կտորված
	2.4.8.			խաչքար	1274 թ.		R	Ս. Աստվածածին Եկեղեցուց ամ, մեջտեղից կտորված կազմող՝ Հովհաննես
	2.4.9.			խաչքար	13 դ.		R	գավթի ատե պատի մոտ, ներքուստ, տեղափոխված գերեզմանոցից, ջարդոտված, ներկված՝ կարմիր յուղաներկով
	2.4.10.			խաչքար	13 դ.		R	Ս. Նշան Եկեղեցուց հս
	2.4.11.			խաչքար	13 դ.		R	գավթից ամ, հենած ժայռաբեկորին, վերնամասը չի պահպանվել
	2.4.12.			խաչքար	13 դ.		R	արձանագիր, պահպանվել է 3 բեկորով
	2.4.13.			խաչքար	13 դ.		R	Ս. Նշան Եկեղեցու հս-ատե անկյան մոտ շարքով կանգնած 6 խաչքարերից ձախից 1-ինն է, ստորին աջ հատվածը՝ կտորված
	2.4.14.			խաչքար	13 դ.		R	գավթից 7 մ ամ, ստորին ձախ անկյունը՝ կտորված
	2.4.15.			խաչքար	14-15 դդ.		R	Ս. Նշան Եկեղեցուց 7 մ հս, ընկած գետնին
	2.4.16.			խաչքար	15-16 դդ.		R	Ս. Աստվածածին Եկեղեցու ամ պատի մոտ, 3 խաչքարերից կենտրոնականը
	2.4.17.			խաչքար	15-16 դդ.		R	Ս. Աստվածածին Եկեղեցու ամ պատի մոտ, 3 խաչքարերից աջակողմյանը
	2.4.18.			խաչքար	16 դ.		R	գավթի ամ պատի մոտ, մուտքից ձախ, երկատված
	2.4.19.			խաչքար	16-17 դդ.		R	համալիրի ամ կողմում, երկատված
	2.4.20.			խաչքար	16-17 դդ.		R	գավթում, պահպանվել է ստորին մասը
	2.4.21.			խաչքար	17 դ.		R	գավթից ամ, պահպանվել է միջին մասը
	2.4.22.			տապանաքար	16-17 դդ.		S	համալիրի ամ մասում, բարձր օրորոցածև

2.5.		գյուղատեղի «Աստվածընկալ»	19-20 դդ.		S	վանական համալիրից հս
	2.5.1.	գերեզմանոց	19-20 դդ.		S	գյուղատեղիի հս մասում
	2.5.2.	հուշակոթող՝ երկրորդ աշխարհամարտում զոհվածներին	1990 թ.		S	Թասախի կիրճում
3.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳԵՎՈՐԳ	1861 թ.	գ. մ.	S	
4.		ԿՈՅՈՐ	7 դ.	հս մասում	S	«Շեկ ավետարան» կոչվող մատուռի ներսում
5.		ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱԾՆԵՐԻՆ	1975 թ.	գ. մ.	S	գյուղի հվ-ամ եզրին
6.		ՄԱՏՈՒՌ ԹՈՒՄ ՄԱՆՈՒԿ	13 դ.	ամ մասում	S	գյուղի եզրին, գյուղ մտնող ճանապարհից ձախ, բարձր բլրին, կիսավեր
6.1.		գերեզմանոց	9-13 դդ.		S	մատուռի շուրջը
	6.1.1.	խաչքար	9-10 դդ.		Հ	1980 թ.՝ ամրացված գետնին բետոնով, ստորին մասը չի պահպանվել
	6.1.2.	խաչքար	9-10 դդ.		Հ	մատուռից հվ

2.64. ՀԱՅԱԾԵՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	մթա 2-1 հզմ	700 մ հս-աե մասում	Հ	տեղադրությունը՝ գյուղի դպրոցի նկատմամբ
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ	1,1 կմ հս-աե	Հ	տեղադրությունը՝ գյուղի դպրոցի նկատմամբ
2.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	մթա 1 հզմ	հվ-ամ մասում	Հ	Արեգ տանող ճանապարհից աջ
	2.1.			դամբարանադաշտ	մթա 1 հզմ		Հ	բնակատեղիի հս մասում
3.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	աե մասում	S	գրադեցնում է գյուղի քրդական գերեզմանոցի հվ-աե հատվածը
4.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	17-18 դդ.	1,5 կմ հս	S	
	4.1.			եկեղեցի	18-19 դդ.		S	գյուղատեղիի հս եզրին
	4.2.			գերեզմանոց	17-18 դդ.		S	գյուղատեղիի հվ մասում
	4.3.			մատուռ	18-19 դդ.		S	գյուղատեղիի հս մասում
	4.3.1.			խաչքար	11-12 դդ.		Հ	մատուռի հվ պատին, արտաքուստ
5.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԲԱԼՈՒԼ»	18-19 դդ.	1 կմ հս-աե	S	Սաբունչի լեռան հվ-ամ լանջին, ճանապարհի աջ կողմում
6.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	0,3 կմ հվ-աե	Հ	տեղադրությունը՝ գյուղի գոմերի նկատմամբ
7.				ՀՈՒՇԱՐՁՅՈՒՐ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱԾՆԵՐԻՆ	1946 թ.	գ. մ.	S	ճարտ.՝ Ռ. Իսրայելյան
8.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱԾՆԵՐԻՆ	1981 թ.	գ. մ.	S	ճարտ.՝ Հ. Ասլանյան

2.65. ՀՆԱԲԵՐՂ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ «ՀՆԱԲԵՐՂ»	մթա 2-1 հզմ	1,5-2 կմ հվ-աե	Հ	Ղալաչա թեփե բլրի գագաթին և լանջերին
	1.1.			միջնաբերդ	մթա 2-1 հզմ		Հ	բլրի գագաթին
	1.2.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	միջնաբերդի հս-աե կողմում
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ	5-6 դդ., 19-20 դդ.	աե մասում	Հ	բարձունքի վրա, վրկնգ.՝ 19-20 դդ., այժմ՝ կիսավեր
	2.1.			կոթող	5-6 դդ.		Հ	օգտագործված է որպես եկեղեցու մուտքի եզրաքար
	2.2.			գերեզմանոց	5-20 դդ.		S	եկեղեցու աե կողմում
3.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱԾՆԵՐԻՆ	1978 թ.	հս-ամ մասում	S	գյուղի եզրին
4.				ՄԱՏՈՒՐ ԹՈՒՄ ՄԱՆՈՒԿ	5-7 դդ.	աե մասում	Հ	վրկնգ.՝ 1989 թ.
	4.1.			խաչքար	10-11 դդ.		Հ	մատուռի ներսում, երկատված
	4.2.			կոթող	5-6 դդ.		Հ	մատուռի բեմին

2.66. ԶՈՐԱԳԼՈՒՄ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
----	----	----	----	----	----	----	----	----

1.		ԱՄՐՈՑ «ԲԵՐԴԻ ԳԼՈՒԽ»	մթա 10-8 դդ.	0,7 կմ հս-աե	Հ	
1.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	գործող գերեզմանոցից ամ
2.		ԱՄՐՈՑ «ԽԱՉՆԱԶԱՐ»	մթա 2-1 հզմ, 14-18 դդ.	2 կմ հս-աե	Հ	
2.1.		բնակատեղի	մթա 2-1 հզմ		Հ	
2.2.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	
2.3.		գյուղատեղի	14-18 դդ.		Տ	ամրոցից հս-ամ, ձորի ձախ ափին
3.		ԲԱՑՕԹՅԱ ԿԱՅԱՆ	քարի դար	2 կմ հս	Հ	
4.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	14-19 դդ.	հս մասում	Տ	գյուղի եզրին
5.		ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	10-17 դդ.	1,5 կմ հս-աե	Տ	
5.1.		Եկեղեցի «Կարմիր վանք»	10-12 դդ.		Տ	կիսավեր
	5.1.1.	խաչքար	12 դ.		Հ	Եկեղեցու ամ պատի մոտ, պահպանվել է միայն վերնամասը
	5.1.2.	խաչքար	13 դ.		Հ	ազուցված Եկեղեցու ամ պատին, արտաքուստ, պահպանվել է վերին մասը, կազմող՝ Օվասափ
5.2.		գավիթ	14-15 դդ.		Հ	պահպանվել են միայն հիմքերը՝ 30-40 սմ բարձրությամբ
5.3.		գերեզմանոց	10-13 դդ.		Տ	
6.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԶՈՎԻՆՆԵՍ	19 դ.	գ. մ.	Տ	
6.1.		խաչքար	13 դ.		Հ	Եկեղեցու ներսում, ավանդատանը
6.2.		խաչքար	13 դ.		Հ	Եկեղեցու ներսում, ավանդատանը
7.		ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱՃՆԵՐԻՆ	1957-1958թթ.	գ. մ.	Տ	Ս. Հովհաննես Եկեղեցուց աե
8.		ՀՈՒՇԱՂՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱՃՆԵՐԻՆ	1985 թ.	գ. մ.	Տ	ճարտ.՝ Ս. Միքայելյան

2.68. ՂԱՉԱՐԱՎԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԱՆԳՐՍԱԿ»	14-20 դդ.	4 կմ հս	Տ	Շահվերդ գետի կիրճի աջ ափին
1.1.				ամրոց	16-18 դդ.		Տ	գյուղատեղիի կեստ.-ում
1.2.				ջրամբար	18-19 դդ.		Տ	գյուղատեղիի հվ մասում
2.				ԹԱՂԱԶԱՏԵՂԻ «ԼԱՉԱՐԱՎԱՆ»	մթա 2 հզմ, 5-17 դդ.	1,5 կմ հս	Հ	Շահվերդ գետի ձախ ափին
2.1.				միջնաբերդ	մթա 2 հզմ		Հ	քաղաքատեղիի հս մասում
2.2.				դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	քաղաքատեղիից հս-աե տարածվող սարահարթին, պահպանվել է 3 կղզյակներով
2.3.				գյուղատեղի	5-17 դդ.		Տ	քաղաքատեղիի հվ մասում
			2.3.1.	Եկեղեցի	9-13 դդ.		Տ	ավերված
			2.3.2.	գերեզմանոց	9-17 դդ.		Տ	Եկեղեցու ավերակների շուրջը
3.				ԿԱՍՈՒՐՉ	16-17 դդ.	2 կմ հս	Տ	Շահվերդ գետի վրա, Լազարավան-Փերսի հին ճանապարհին, ավերված

2.69. ՄԱՍՏԱՐԱ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1898 թ.	գ. մ.	Տ	Չաքարի
2.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1900 թ.	գ. մ.	Տ	Հարություն Հարությունյանի
3.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	5-20 դդ.	հվ-աե մասում	Տ	
3.1.				մատուռ «Գմբեթ»	12-13 դդ.		Տ	ամ եզրին, պահպանվել է միայն հվ պատը
3.2.				խաչքար	13 դ.		Հ	ամ մասում, վերին և ստորին մասերը չեն պահպանվել
3.3.				խաչքար	13 դ.		Հ	
3.4.				խաչքար	13-14 դդ.		Հ	հս եզրին, ընկած գետին, աջակողմյան մասը՝ կտրված
3.5.				խաչքար Նավասարդի	15-16 դդ.		Հ	հվ-ամ եզրին
3.6.				խաչքար	15-16 դդ.		Հ	հս եզրին, ընկած գետին, ստորին մասը չի պահպանվել, եղծված արձանագրությամբ
3.7.				խաչքար	15-16 դդ.		Հ	հվ-ամ մասում, կիսով խրված գետնի մեջ
3.8.				խաչքար Բեկլարին	16 դ.		Հ	հս-ամ մասում, ցածր պատվանդանին,

						կազմող՝ Բաղիշ
3.9.		խաչքար	16 դ.		Յ	կևտ մասում, ընկած գետնին, արձանագիր, պատվիրատու՝ Նոկզար
3.10.		խաչքար Մկրտչի	16 դ.		Յ	ընդհանուր պատվանդանին կանգնեցված զույգ խաչքարերից ձախակողմյանն է
3.11.		խաչքար Գրիգորիսի	16 դ.		Յ	ընդհանուր պատվանդանին կանգնեցված զույգ խաչքարերից աջակողմյանն է, կազմող՝ Յերապետ
3.12.		խաչքար Խաչատուրին	16 դ.		Յ	գերեզմանոցի ցանկապատի մոտ, ընկած գետնին, հողմնահարված, մամռապատ
3.13.		խաչքար Մուզապարին	16 դ.		Յ	իս-ամ մասում, պատվանդանին, կազմող՝ Յերապետ
3.14.		խաչքար Գրիգորի	1506 թ.		Յ	կանգնեցված պատվանդանին
3.15.		խաչքար Ամիրխանի	1574 թ.		Յ	ամ եզրին, պատվանդանին, կազմող՝ Բաղիշ
3.16.		խաչքար Ասատուրի	1574 թ.		Յ	իվ-ամ եզրին, պատվանդանին, Նավասարդի խաչքարի կողքին
3.17.		խաչքար Բարսեղի	1579 թ.		Յ	ամ մասում, պատվանդանին, կազմող՝ Յերապետ
3.18.		խաչքար Առաքելի	1591 թ.		Յ	իվ եզրին, երկատված
3.19.		խաչքար Յակոբի	1594 թ.		Յ	ամ եզրին, պատվանդանին
3.20.		խաչքար	1608 թ.		Յ	իս եզրին, պահպանվել է վերին մասը
3.21.		տապանաքար	16 դ.		Տ	իս մասում, խոյակերպ
4.		ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	12-14 դդ.	իվ մասում	Տ	
5.		ԳՅՈՒՐԱՏԵՂԻ «ՅԻՆ ՄԱՍՏԱՐԱ»	13-16 դդ.	0,5 կմ հվ-ատ	Տ	Թալին տանող ճանապարհից ձախ
6.		ԳՅՈՒՐԱՏԵՂԻ «ՇԵՆԻԿ»	4-20 դդ.	6 կմ հս	Յ	Չովասար տանող ճանապարհի աջ կողմում
6.1.		Եկեղեցի Ս. Ամենափրկիչ	5 դ.		Յ	գյուղատեղիի առ եզրին
	6.1.1.	գերեզմանոց	4-20 դդ.		Յ	Եկեղեցու շուրջը
	6.1.1.1	խաչքար	10 դ.		Յ	Եկեղեցու ներսում
	6.1.1.2	խաչքար	11-12 դդ.		Յ	կանգնեցված գետնին, վերին անկյունները՝ կտրոկված
6.2.		Եկեղեցի Ս. Աստվածածին (Ս. Սարգիս)	6 դ.		Յ	գյուղատեղիի կևտ-ում, վրկնգ.՝ 1903 թ.
6.3.		կոթող	4-5 դդ.		Յ	իս մասում, վերին և ստորին մասերը՝ կտրոկված
7.		ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ հս-ատ	Յ	Մաստարա-Գառնահովիտ ճանապարհից աջ, Նաև գյուղի մեջ՝ Ս. Յովհաննես Եկեղեցու շրջակայքում
8.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՅՈՎՅԱՆՆԵՍ	6-րդ դ. գ. մ.		Յ	
8.1.		խաչքար	9-10 դդ.		Յ	Եկեղեցու մոտ, դրված քարաբեկորին
9.		ԽԱՉՔԱՐ	13-14 դդ.	գ. մ.	Յ	Սպարտակ Յակոբյանի տնամերձում
10.		ԽԱՉՔԱՐ ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ Ս. ՆՇԱՆ	1210 թ.	առ մասում	Յ	բարձրադիր բլրի վրա
11.		ՅՈՒՆԱՐՁԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱՇՆԵՐԻՆ	1970 թ.	գ. մ.	Տ	
12.		ՄԱՏՈՒՌ	17-18 դդ.	0,5 կմ առ	Տ	«Պոչիկձոր» կոչվող վայրում
13.		ՄԱՏՈՒՌ	17-18 դդ.	իս-առ մասում	Տ	պահպանվել են պատերը մոտ 2 մ բարձրությամբ
14.		ՄԱՏՈՒՌ Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ(ՄԵՌԵԼ ՅԱՐՈՒՅՑ)	16-17 դդ.	գ. մ.	Տ	Ազատ Յակոբյանի տնամերձում, վրկնգ.՝ 1975 թ.
15.		ՄԱՏՈՒՌ Ս. ԳՐԻԳՈՐ	17 դ.	գ. մ.	Տ	Յենրիկ Սարգսյանի տնամերձում, վրկնգ.՝ 1977 թ.
16.		ՄԱՏՈՒՌ ԹՈՒԽ ՄԱՆՈՒԿ	13 դ.	գ. մ.	Տ	Գրիշա Թադևոսյանի տնամերձում, վրկնգ.՝ 1901 թ.
16.1.		կոթող	5-6 դդ.		Յ	մատուռի որմնասյան շարվածքում
16.2.		կոթող	5-6 դդ.		Յ	մատուռի խորանի շարվածքում
16.3.		գերեզմանոց	16-17 դդ.		Տ	մատուռի շուրջը
17.		ՄԱՏՈՒՌ Ս. ՅԱԿՈԲ	19 դ.	գ. մ.	Տ	վրկնգ.՝ 1972 թ.
18.		ՄԱՏՈՒՌ Ս. ՅՈՎՅԱՆՆԵՍ	19 դ.	գ. մ.	Տ	վրկնգ.՝ 1966 թ.

19.				ՄԱՏՈՒՌ Ս. ՄԻՆԱՍ	19 դ.	իվ-աե մասում	S	վրկնգ.՝ 1975 թ.
20.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱԽԱԿԿԱ	17 դ.	0,5 կմ հս-ամ	S	վրկնգ.՝ 1875 թ., Բաբլոն Աստվածատուրի կողմից
	20.1.			խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արձանագիր
	20.2.			պարիսպ	17 դ.		S	

2.69.1. ՁՈՐԱԳՅՈՒՐ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	մթա 3-1 հզմ	1 կմ իվ-ամ	Յ	«Պոչիկձոր» կոչվող հեղեղատի աջ ափին, կից գյուղի գործող գերեզմանոցին
	1.1.			խաչքար	9 դ.		Յ	դամբարանաբլրի վրա, ամրացված ցածրիկ պատվանդանին
2.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	մթա 4-3 հզմ	ամ մասում	Յ	Մաստարայի հեղեղատի աջ ափին, Ծաղկասարի «Խարաբեք» ամրոցի բլրի ստորոտին

2.70. ՄԵԼԻՔՅՈՒՐ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ		19-20 դդ.	հս մասում	S	գյուղի եզրին, գործող գերեզմանոցի տարածքում
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՀՈԿՅԱՆՆԵՍ		1891 թ.	գ. մ.	S	կառուցող վարպետ՝ ավիիբեգի Ավագ
	2.1.			տապանաքար Մելիքի		1680 թ.		S	ագուցված եկեղեցու հս պատին, Ներքուստ, գյուղի հիմնադիր Մելիքի տապանաքարն է
	2.2.			գերեզմանոց		17-20 դդ.		S	եկեղեցու հս և աե կողմերում
3.				ԽԱՉՔԱՐ		11-12 դդ.	հս մասում	Յ	գործող գերեզմանոցի իվ եզրին, ընկած գետնին, վերին աջ անկյունը՝ կոտրված
4.				ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ		1984 թ.	գ. մ.	S	աե եզրին, բարձունքի վրա

2.71. ՄԻՐԱՔ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	հս-ամ մասում	Յ	Զասախ գետի ձախ ափին
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	բացվել է 1982-ին՝ Հայավարի ջրամբարի շին. աշխատանքների ժամանակ
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ	5-6 դդ.	հս մասում	Յ	
	2.1.			գերեզմանոց	5-20 դդ.		S	
		2.1.1.		կոթող	5-6 դդ.		Յ	

2.72. ՍՈՒԼԵԻ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ		17-20 դդ.	իվ-ամ մասում	S	պահպանվել է 2 կղզակներով
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ		16 դ.	գ. մ.	S	

2.73. ՆԵՐՔԻՆ ԲԱԶՄԱԲԵՐԴ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 3-1 հզմ, մջնդ	իվ-ամ մասում	Յ		
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 3-1 հզմ		Յ	Երևան-Գյումրի մայրուղու և Ներքին Բազմաբերդ տանող ճանապարհի հատման կետից 0,5 կմ հս, բլրի վրա	
	1.2.			գյուղատեղի	մջնդ		S		
2.				ԱՄՐՈՑ «ՍԵՎ ԲԵՐՊ»	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ իվ-ամ	Յ	Աշտարակ-Թային խճուղու 35-րդ կմ-ից 200 մ ամ	
	2.1.			բնակատեղի	մթա 2-1 հզմ		Յ		
3.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ		19-20 դդ.	իվ-աե մասում	S	գործող գերեզմանոցի ամ և հս հատվածներում
4.				ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ		1985 թ.	գ. մ.	S	քանդ.՝ Խ. Մելքոնյան

2.74. ՆԵՐՔԻՆ ՍԱՍՈՒՆԱՇԵՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 1 հզմ-մթ 5 դ.	հվ-ամ մասում	Յ	«Քոլագրան» վայրում
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
	1.2.			գյուղատեղի	3-5 դդ., 7 դ.		Տ	
		1.2.1.		Եկեղեցի	7 դ.		Յ	կիսավեր
		1.2.2.		կոթող	4-5 դդ.		Յ	
2.				ԱՄՐՈՑ	6-7 դդ.	0,7 կմ հվ-ամ	Յ	
3.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	մթա 2-1 հզմ	0,5 կմ ատ	Յ	Թալին-Ավթոնա ճանապարհից ձախ
	3.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	գյուղի հվ-ատ եզրին, Ներքին Բազմաբերդ տանող ճանապարհի երկու կողմերում
4.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2 հզմ	հս մասում	Յ	Երևան-Գյումրի մայրուղուց գյուղ տանող ճանապարհին միանում է Դավթաշենի դամբարանադաշտին
5.				ԵԿԵՂԵՑԻ	7 դ.	ամ մասում	Յ	Եռախորան, ավերակ
6.				ԽԱՉԶԱՐ	9-10 դդ.	գ. մ.	Յ	Արամ Մխիթարյանի տանը

2.75. ՆԻՊԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉԱՍԱՆՈՑ		17-18 դդ.	2 կմ հվ	Տ
	1.1.			մատուռ Թուխ Մանուկ		17-18 դդ.		Տ վրկնգ.՝ 1970-ական թթ.
2.				ԳԵՐԵՉԱՍԱՆՈՑ		18-20 դդ.	ատ մասում	Տ
3.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 3-1 հզմ	հվ-ատ մասում	Յ	
4.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ ամ	Յ	դաշտամիջյան ճանապարհից աջ, ձգվում է մինչև Թևաթորոս մատուռ
5.				ԵԿԵՂԵՑԻ «ԺԱՄԱՏԵՂ»		13-14 դդ.	հս մասում	Տ պահպանվել են հիմնապատերը
	5.1.			գերեզմանոց		18-19 դդ.		Տ
6.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ		19 դ.	գ. մ.	Տ կիսավեր
7.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՐՀԱԾՆԵՐԻՆ		1981 թ.	գ. մ.	Տ
8.				ՄԱՏՈՒՐ «ԹԵԿԱԹՈՐՈՍ»		18-19 դդ.	2,5 կմ հս-ամ	Տ

2.77. ՆՈՐԱՇԵՆ ԳՅՈՒՂ (ԱՊԱՐԱՆԻ ՇՐՋ.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉԱՍԱՆՈՑ	19-20 դդ.	ատ մասում	Տ	Ս. Աստվածածին Եկեղեցուց 250 մ հվ-ատ
2.				ԳԵՐԵՉԱՍԱՆՈՑ	14-20 դդ.	2,5 կմ ամ	Տ	Հին Նորաշենում կառուցված ամառանոցների մոտ
		2.1.		խաչքար	14-15 դդ.		Յ	ստորին մասը՝ կտրված
3.				ԳԵՐԵՉԱՍԱՆՈՑ	19-20 դդ.	2,5 կմ ամ	Տ	ամառանոցներ տանող ճանապարհի աջ կողմում, բարձրադիր վայրում
4.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	14-17 դդ.	1 կմ հվ-ատ	Տ	Բուժական տանող ճանապարհից ձախ, Մաքրիչ կիլոթերի գործարանից հվ-ատ, լքված քարհանքի մոտ
5.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՕՍԿՈՑԻ»	18-19 դդ.	1,5 կմ հս-ատ	Տ	տեղադրությունը՝ Հին Նորաշեն գյուղի նկատմամբ
6.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍԿԱԾԱԾԻՆ	5-6 դդ.	հս-ատ մասում	Յ	վրկնգ.՝ 19 դ.
	6.1.			խաչքար	9-10 դդ.		Յ	Եկեղեցու բեմին
	6.2.			կոթող	5-7 դդ.		Յ	Եկեղեցու ատ ճակատին
	6.3.			կոթող	7 դ.		Յ	Եկեղեցու խորանում
	6.4.			կոթող	7 դ.		Յ	Եկեղեցու հս պատին
	6.5.			կոթող	7 դ.		Յ	Եկեղեցու հս պատին
	6.6.			գերեզմանոց	19-20 դդ.		Տ	Եկեղեցու շուրջը
7.				ԽԱՉԶԱՐ		13 դ.	գ. մ.	Յ Թուխ Մանուկ մատուռի բեմին
8.				ԽԱՉԶԱՐ		9-10 դդ.	գ. մ.	Յ Թադևոս Առաքյալ մատուռում

9.			ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1977 թ.	իվ-ամ մատում	S	
----	--	--	---	---------	--------------	---	--

2.78. ՆՈՐԱՇԵՆ ԳՅՈՒՂ (ԱՐԱԳԱԾԻ ՇՐՋ.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉԱՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	աե մատում	S	
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ	1882 թ.	ամ մատում	S	
	2.1.			գերեզմանոց	19 դ.		S	
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՀՈԿՅԱՆՆԵՍ	16-17 դդ.	5 կմ հս-աե	S	Մեծ Գողգաթ լեռան գագաթին, վրնրգ.՝ 1896-ին
4.				ՄԱՏՈՒՈ	14-20 դդ.	4 կմ հս-աե	S	Ժայռափոր
5.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1983 թ.	հս-աե մատում	S	գյուղի եզրին

2.79. ՆՈՐ ԱՐԹԻԿ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հս-աե	Հ	«Բերդի դոշ» վայրում
2.				ԳԵՐԵՉԱՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	իվ-աե մատում	S	
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԳԵՂ ՕՐԱ»	17-18 դդ.	2,1 կմ հս-ամ	S	տեղադրությունը՝ գյուղի մարզադաշտի նկատմամբ
4.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ հս-ամ	S	
5.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1,7 կմ հս-աե	S	
6.				ԵԿԵՂԵՑԻ	1898 թ.	գ. մ.	S	
7.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1969 թ.	գ. մ.	S	ճարտ.՝ Ա. Աղաբաբյան

2.81. ՇԱՄԻՐԱՍ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԶԱՂԱՔԱՏԵՂԻ ՇԱՄԻՐԱՍ	մթա 2-1 հզմ	իվ-ամ մատում	Հ	գյուղի եզրին, լեռնային հրվանդանի վրա
	1.1.			միջնաբերդ	մթա 1 հզմ		Հ	հրվանդանի իվ-աե եզրին
		1.1.1.		դղյակ	մթա 1 հզմ		Հ	իվ եզրին
	1.2.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս-աե	Հ	մեծ, իշխանական դամբարանաթմբերով
	1.3.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ	իվ և իվ-աե մատում	Հ	հիմնական դամբարանադաշտ, ձորի իվ կողմում
		1.3.1.		զոհարան	մթա 2-1 հզմ		Հ	
		1.3.2.		մենհիր	մթա 2-1 հզմ		Հ	գյուղից 0,5 կմ հս
	1.4.			դամբարանադաշտ «Մեծ կուրգաններ»	մթա 2 հզմ կես	հս մատում	Հ	
		1.4.1.		դամբարան «Մեծ կուրգան»	մթա 2 հզմ կես		Հ	գյուղի հս եզրին, գյուղ մտնող ճանապարհի աջ կողմում
	1.5.			աշտարակների համալիր	մթա 2 հզմ	1 կմ հս	Հ	
		1.5.1.		աշտարակ	մթա 2 հզմ	2,5 կմ հս	Հ	տեղադրությունը՝ քաղաքատեղիի նկատմամբ
		1.5.2.		աշտարակ	մթա 2 հզմ	1 կմ հս	Հ	Շամիրամ-Արուն ճանապարհի խաչմերուկից 200 մ հս-աե
		1.5.3.		աշտարակ	մթա 2 հզմ	1 կմ իվ-ամ	Հ	տեղադրությունը՝ քաղաքատեղիի նկատմամբ
		1.5.4.		աշտարակ	մթա 2-1 հզմ	0,5 կմ իվ	Հ	մեզալիթյան պարիսպներից իվ
	1.6.			պարիսպ	մթա 2-1 հզմ	իվ-աե մատում	Հ	մեզալիթյան, գլխավոր դամբարանադաշտից իվ, դրան զուգահեռ
	1.7.			ջրամբար	մթա 2 հզմ		Հ	Շամիրամի 1-ին և 2-րդ պարիսպների համան տեղում

2.82. ՇԵՆԱՎԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉԱՄԱՆՈՑ	17-19 դդ.	գ. մ.	S	գերեզմանոցը պահպանվել է 2 կղզյակներով
2.				ԳԵՐԵՉԱՄԱՆՈՑ	7 դ., 17-20	հս	S	պահպանվել է 2 կղզյակով

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
					դդ.	մասում		
2.1.				կոթող	7 դ.		Յ	կիսով հողի մեջ, կոտրված
2.2.				կոթող	7 դ.		Յ	կիսով հողի մեջ, վերին մասը՝ կոտրված
2.3.				կոթող	7 դ.		Յ	կիսով հողի մեջ, ստորին մասը՝ կոտրված
3.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1977-1978 թթ.	գ. մ.	Տ	

2.84. ՇՂԱՐՇԻԿ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՍՐՈՑ «ՂԱԼԱԶԻ»	մթա 2-1 հզմ	հս-աե մասում	Յ	
2.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1985 թ.	գ. մ.	Տ	քանդ.՝ Ս. Մուրադյան ճարտ.՝ Ա. Իրայեյան

2.85. ՈՍԿԵԹԱՍ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ՂԱՍԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս-ամ	Յ	Գառնահովիտ տանող ճանապարհի ձախ կողմում
2.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՍԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1984 թ.	հվ-ամ մասում	Տ	գյուղի եզրին, բարձունքի վրա
3.				ՎԻՇՆՊԱԶԱՐ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս-ամ	Յ	Գառնահովիտ տանող ճանապարհի ձախ կողմում

2.86. ՈՍԿԵՅԱՏ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՍՐՈՑ (ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՍԱՐԳԻՍ)	17-19 դդ.	ամ մասում	Տ	կատարել է նաև եկեղեցու դեր
	1.2.			խաչքար	10-11 դդ.		Յ	ամրոցի հվ պատի տակ, վերին աջ և ստորին ձախ անկյունները՝ կոտրված
2.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս-ամ	Յ	
3.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս-ամ	Յ	
4.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս-ամ	Յ	
5.				ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ	մթա 2 հզմ - 18 դ.	0,5 կմ հս-ամ	Յ	անձավային բնակատեղի է
	5.1.			քարայր-կացարան	մթա 2 հզմ		Յ	
	5.2.			գյուղատեղի	10-18 դդ.		Տ	ձգվում է բնակատեղիի ամ մասով
6.				ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ-ամ	Յ	«Ղռեր» վայրում
	6.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	պահպանվել է 2 կղզակով
7.				ԶԱՐԿՅՈՒՆ - ԿԱՑԱՐԱՆ «ՃԳՆԱԿՈՐԻ ԱՅՐ»	12-13 դդ.	1 կմ հս-աե	Տ	գյուղի գործող գերեզմանոցի մոտ

2.87. ՈՍԿԵՎԱԶ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՍՐՈՑԻ ՀԱՄԱԼԻՐ ԱՆԹԱՄԻՐ	մթա 3 հզմ, 9-19 դդ.	2,5 կմ հվ	Յ	Քասախի երկու ափերին, Շահվերդի գետախառնուրդից հվ
	1.1.			քաղաքատեղի Ախթամիր	մթա 3 հզմ կես, մթա 3-1 դդ., 9-13 դդ.		Յ	Քասախի կիրճի աջ ափին
	1.2.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
	1.3.			գերեզմանոց	16-17 դդ.		Տ	
	1.4.			քարայր-կացարանների համալիր	մթա 3 հզմ - 15 դ.	2,5 կմ հվ-ամ	Յ	Քասախի կիրճում, գետի ձախ ափին
2.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1901 թ.	Աբովյան փող. 2	Տ	Թումայենց Սարգսի
3.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1900 թ.	Աբովյան փող. 2ա	Տ	Թումայենց Խաչոյի
4.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1900 թ.	Աբովյան փող. 3	Տ	Լևոյի Ասատուրի
5.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1901 թ.	Աբովյան փող. 4	Տ	Թումայենց Չաքարի
6.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1900 թ.	Արայի փող. 1	Տ	Գևորգ Մնացականյանի
7.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1907 թ.	Արարատյան փող. 11	Տ	Հակոբ Գասպարյանի
8.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	18 դ.	Հոկտեմբերյան փող.	Տ	Դաստոյի Դավթի
9.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. վոջ	Հոկտեմբերյան փող. 7	Տ	Սարգսյանց Պարսամի

10.			ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1911 թ.	Մյասնիկյան փող. 1,2	S	Աշեյենց
11.			ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1906 թ.	Մյասնիկյան փող. 24	S	Ալեք Միրզոյանի
12.			ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1900 թ.	գ. մ.	S	Մուղսոնց
13.			ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1901 թ.	գ. մ.	S	Սարգսյանց Արամայիսի
14.			ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1910 թ.	գ. մ.	S	Մուղսոնց Պողոսի
15.			ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1914 թ.	գ. մ.	S	Հովհաննես Դավթյանի
16.			ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1914 թ.	գ. մ.	S	Մինաս Խաչատրյանի
17.			ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1925 թ.	գ. մ.	S	Հարություն Սարգսյանի
18.			ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	իս մասում	S	
19.			ԴԴՅԱԿ	17-18 դդ.	2 կմ հվ	Հ	Ախթամիրի ամրոցից 250 մ հս
20.			ԵԿԵՂԵՑԻ « ԲԱԴԱԼԻ ԺԱՄ»	4-5 դդ.	2 կմ հվ-ամ	Հ	
	20.1.		օժանդակ շինություն	4-5 դդ.		Հ	
	20.2.		հնձան	19 դ.		S	
21.			ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. Հովհաննես	7-13 դդ.	գ. մ.	Հ	
22.			ՉՈՂԱՍԵՐԱՆ	մթա 2 հզմ	2 կմ հվ-ամ	Հ	
23.			ԿԱՍՈՒՐԶ	17 դ.	հվ-աե մասում	S	Շահվերդ գետի վրա, միաթռիչք
24.			ՀՈՒՇԱՐՁՅՈՒՐ	1962 թ.	գ. մ.	S	ճարտ.՝ Գ. Թամանյան
25.			ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՂԱՍԵՐԻՆ	1981-1982 թթ.	գ. մ.	S	ճարտ.՝ Գ. Գրիգորյան
26.			ԿԻՇԱՊԱՔԱՐ	մթա 2 հզմ	2 կմ հվ-ամ	Հ	
27.			ՔԱՐԱՅՐ - ԿԱՅԱՐԱՆ	մթա 2 հզմ	1,5 կմ հվ	Հ	Շահվերդ գետի աջ ափին

2.88. ԶՔՆԱՂ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ՀՈՈՈՍԻ ՊԱԼԵՐ»	մթա 2-1 հզմ	2,5 կմ հս-ամ	Հ	
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս-ամ	Հ	
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	18-20 դդ.	իս-աե մասում	S	Ս. Ստեփանոս եկեղեցուց հս
3.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	0,6 կմ հս-ամ	Հ	«Պապայի պալ» հանդամասում
4.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ	5 դ.	գ. մ.	S	բացված 2001 թ. պեղումների արդյունքում
	4.1.			կոթող	7 դ.		Հ	
5.				ԿՈԹՈՂ	5-7 դդ.	գ. մ.	Հ	Հովհաննես Դավթյանի տևամերձում

2.89. ՊԱՐՏԻՉԱԿ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ	Հ	տարածքը՝ հերկված

2.91. ԶՐԱՄԲԱՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 8-7 դդ.	1,5 կմ հս	Հ	
2.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ ՉՈԿՈՒՆԻ	4-20 դդ.	3-4 կմ հս	Հ	
	2.1.			Եկեղեցի ս. Պողոս - Պետրոս	4 դ.		Հ	
		2.1.1.		գերեզմանոց	4-20 դդ.		S	
			2.1.1.1	կոթող	10-12 դդ.		Հ	
	2.2.			Եկեղեցի ս. Վարդան	4-5 դդ.		Հ	
		2.2.1.		դամբարան	4-5 դդ.		Հ	
			2.2.1.1.	խաչքար	1600 թ.		Հ	
	2.3.			մատուռ Թուխ Մանուկ	4 դ.		Հ	
		2.3.1.		գերեզմանոց	4-20 դդ.		S	
			2.3.1.1.	խաչքար	9 դ.		Հ	
			2.3.1.2.	խաչքար	9-10 դդ.		Հ	
			2.3.1.3.	խաչքար	10-11 դդ.		Հ	
			2.3.1.4.	խաչքար	11-12 դդ.		Հ	
			2.3.1.5.	կոթող	7 դ.		Հ	

2.92. ՌՅԱԹԱՉԱ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ	7-16 դդ.	իս մասում	S	տարածքը՝ կառուցապատված
	1.1.			Եկեղեցի ս. Սարգիս	13-14 դդ.		S	կիսավեր
				գերեզմանոց	6-15 դդ., 18-19 դդ.		S	Եկեղեցու հվ կողմում
	1.2.							
		1.2.1		կոթող	6 դ.		Հ	գերեզմանոցի հվ-աե մասում

	1.2.2.	տապանաքար	18-19 դդ.		ծիակերպ
	1.2.3.	տապանաքար	18-19 դդ.		ծիակերպ
	1.2.4.	տապանաքար	18-19 դդ.		ծիակերպ
2.		ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հս-ատ և ամ մասերում	Յ

2.93. ՍԱՂՄՈՍԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՅԱՍԱՍԼՈՒՒ»	7 դ., 17-20 դդ.	3 կմ հս-ատ	Տ	
	1.1.			եկեղեցի	7 դ.		Յ	
	1.2.			գերեզմանոց	7-13 դդ.		Տ	գյուղատեղիի հս-ատ եզրին
		1.2.1		խաչքար	9-10 դդ.		Յ	գերեզմանոցի ատ եզրին, կիսով թաղված հողի մեջ, եզրերը՝ կտրված
		1.2.2.		խաչքար	9-10 դդ.		Յ	գերեզմանոցի ատ եզրին, երկթեք ավարտով
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐՉԻ ԱՆԱՊԱՏ՝ «ԿԱԹՆՈՎ ԱՂԲՅՈՒՐ» (ՍԱՂՄՈՍԱԿԱՆՔԻ ԱՆԱՊԱՏ)	13-14 դդ.	հվ-ատ մասում	Տ	Զասախի կիրճում, գետի աջ բարձրադիր ժայռազանգվածին, Սաղմոսավանքից 500 մ հվ-ամ
	2.1.			խաչքար	13-14 դդ.		Յ	ագուցված ատ պատին, արտաքուստ
3.				ԿԱՍՈՒՐՉ	13 դ.	2 կմ հս-ատ	Յ	Սաղմոսավանքից 1 կմ հս-ատ, ամ խելը վերականգնված գյուղացիների կողմից
4.				ՎԱՆԱԿԱՆ ԳԱՍԱԼԻՐ ՍԱՂՄՈՍԱԿԱՆՔ	13-18 դդ.	հս-ատ մասում	Յ	գյուղի եզրին
	4.1.			եկեղեցի Ս. Աստվածածին	1225 թ.		Յ	պատվիրատու՝ Վաչե և Զուրդ իշխաններ
		4.1.1.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ, կամարածև խորշում տեղադրված 2 խաչքարերից աջակողմյանն է
		4.1.2.		խաչքար Բանուշահի	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ
		4.1.3.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված կամարածև խորշում, ամ պատին, արտաքուստ
		4.1.4.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ, արձանագիր, ամենավերին ագուցված խաչքարն է
		4.1.5.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ, արձանագիր, 5 խաչքարերից ձախից 5-րդն է
		4.1.6.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ, 5 խաչքարերից ձախից 4-րդն է
		4.1.7.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ, արձանագիր, 5 խաչքարերից ձախից 3-րդն է
		4.1.8.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ, 5 խաչքարերից ձախից 2-րդն է
		4.1.9.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, աջից 2-րդն է
		4.1.10.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, աջից 1-ինն է, արձանագիր
		4.1.11.		խաչքար Խաթունի	1218 թ.		Յ	բեկոր, եկեղեցու դիմաց
		4.1.12.		խաչքար	1669 թ.		Յ	ագուցված՝ ներքուստ, կազմող՝ Նիկողայոս
	4.2.			գավիթ	1215-1235 թթ.		Յ	պատվիրատու՝ Վաչե իշխան
		4.2.1.		խաչքար	11-12 դդ.		Յ	գավթի ներսում
		4.2.2.		խաչքար	12-13 դդ.		Յ	հենած գավթի ամ պատին, երկատված
		4.2.3.		խաչքար	13 դ.		Յ	գավթի ներսում, բարձր եռաստիճան պատվանդանին
		4.2.4.		խաչքար	13 դ.		Յ	ագուցված գավթի ծածկին, արձանագիր
	4.3.			եկեղեցի Ս. Սիոն	1215 թ.		Յ	պատվիրատու՝ Վաչե իշխան
		4.3.1.		խաչքար Մխիթարի	12-13 դդ.		Յ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ, մուտքից աջ
		4.3.2.		խաչքար	13 դ.		Յ	կից հս ճակատին, արտաքուստ, կանգնեցված բարձր պատվանդանին
		4.3.3.		խաչքար Թադեոս քահանայի	1309 թ.		Յ	կից հս ճակատին, արտաքուստ, որմնափակ
	4.4.			գրապահոց	1225 թ.		Յ	պատվիրատու՝ Զուրդ իշխան և Խորիշահ տիկին
		4.4.1.		խաչքար	13 դ.		Յ	ագուցված մուտքից վեր՝ եղծված արձանագրությամբ
	4.5.			միաբանության շենք	17-18 դդ.		Յ	ավերված
	4.6.			գերեզմանոց	13-15 դդ.		Յ	պահպանվել է 2 կղզակով, 1-ին հատվածը կից է Սաղմոսավանքի պարսպին, 2-րդը՝ համալիրից 200 մ հս
		4.6.1.		խաչքար Դակիել քահանայի	1255 թ.		Յ	որմնափակ

	4.6.2.	խաչքար		1278 թ.		Յ	կանգնեցված երկաստիճան բարձր պատվանդանին
	4.6.3.	խաչքար		13 դ.		Յ	տեղահանված, ստորին մասը՝ կոտրված
	4.6.4.	խաչքար		13 դ.		Յ	գերեզմանոցի կետ.-ում, տեղահանված, կիսով թաղված հողի մեջ
	4.6.5.	խաչքար		13 դ.		Յ	երկատված
	4.6.6.	խաչքար		13-14 դդ.		Յ	որմնափակ, խաչքարը ծածկող որմնի վերնամասն՝ անավարտ
	4.6.7.	խաչքար		13-14 դդ.		Յ	որմնափակ, խաչքարը ծածկող որմնի վերնամասը՝ վնասված
	4.6.8.	խաչքար		13-14 դդ.		Յ	բարձր պատվանդանին կանգնեցված զույգ խաչքարերից աջակողմյանն է
	4.6.9.	խաչքար		13-14 դդ.		Յ	բարձր պատվանդանին կանգնեցված զույգ խաչքարերից ձախակողմյանն է
	4.6.10.	խաչքար Յակոբ Բաբունապետի		1421 թ.		Յ	գերեզմանոցի պարսպին կից պահպանված հատվածում
	4.6.11.	խաչքար		15 դ.		Յ	կիսով թաղված հողի մեջ
	4.6.12.	խաչքար		15 դ.		Յ	կիսով թաղված հողի մեջ
	4.6.13.	խաչքար		17-18 դդ.		Յ	ընկած

2.95. ՍԱՍՈՒՆԻԿ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ՍԱՍՈՒՆԻԿԻ ԴԱՇՏ»	մթա 2 հզմ	3 կմ հվ-աե	Յ	
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2 հզմ		Յ	
2.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հվ-աե	Յ	Աշտարակ-Էջմիածին ճանապարհի երկու կողմերում

2.96. ՍԱՐԱԼԱՆՁ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	հս-աե մասում	S	
	1.1.			մատուռ Թուխ Մանուկ	19 դ.		S	
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. Աստվածածին	19 դ.	հս-աե մասում	S	գյուղի եզրին, վրկագ.՝ 1935 թ., 1958 թ., կիսավեր

2.99. ՍՈՒՍԵՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1.				ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ		մթա 2-1 հզմ	2 կմ հվ	Յ	բլրի վրա
	1.1.			դամբարանադաշտ		մթա 2-1 հզմ		Յ	
2.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ		17-18 դդ.	հս մասում	S	տարածքը՝ կառուցապատված
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ		17-18 դդ.	2,5 կմ հվ-աե	S	թալին-Սուսեր ճանապարհից ձախ
4.				ԽԱՉՔԱՐ		1990 թ.	գ. մ.	Յ	
5.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՉՈՐԱՎԱՐԻ		1991 թ.	գ. մ.	S	քանդ.՝ Ս. Սահակյան
6.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՐԱՎՃԵՆԵՐԻՆ		1965 թ.	գ. մ.	S	ճարտ.՝ Ա. Արսենյան

2.100. ՎԱՐԴԱԲԼՈՒՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ		մթա 2-1 հզմ	2,4 կմ հս-ամ	Յ	
2.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԴԱՆԻԵԼ		1911 թ.	հս մասում	S	գյուղի եզրին
	2.1.			գերեզմանոց		19-20 դդ.		S	եկեղեցու շուրջը
3.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՐԱՎՃԵՆԵՐԻՆ		1972 թ.	գ. մ.	S	

2.101. ՎԱՐԴԵՆԻՍ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
1.				ԱՄՐՈՑ	12-13 դդ.	հվ-ամ մասում		Յ	«Յոթվերք» աղբյուրների դիմաց
2.				ԱՄՐՈՑ «ԲԵՐԴՇԵՆ»	մթա 2-1 հզմ, մջևդ	2 կմ հվ-աե		Յ	Քասախի աջ ափին
	2.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ			Յ	ամրոցից 500 մ հս-ամ
	2.2.			գյուղատեղի	6 դ. - ուշ			S	զբաղեցնում է ամրոցի մի հատվածը և

				մջևդ		շարունակվում նրանից հս
	2.2.1.	Եկեղեցի		6-7 դդ.		Հ գյուղատեղիի աե մասում, կիսավեր
	2.2.2.	գերեզմանոց		13-17 դդ.		Տ գյուղատեղիի հվ մասում
3.		ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ «ԲԼՐԻ ԳԼՈՒԽ»		մթա 3-1 հզմ, մջևդ	1,5 կմ հվ-աե	Տ տեղացիներն անվանում են «Մելոյի բերդ»
	3.1.	դամբարանադաշտ		մթա 3-1 հզմ		Տ բնակատեղիի ամ մասում, Վարդենիս-Ապարան խճուղու երկու կողմերում
4.		ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ		մթա 2-1 հզմ, մջևդ	հս-ամ մասում	Տ գյուղի եզրին, 17-20 դդ. գերեզմանոցից հս, տեղացիներն անվանում են «Չրնջի քաա»
5.		ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ		17-20 դդ.	հս-ամ մասում	Տ Ա. Աստվածածին Եկեղեցուց 160 մ հս-ամ
	5.1.	խաչքար		14-15 դդ.		Հ գերեզմանոցի աե մասում, ընկած գետնին
6.		ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ		18-20 դդ.	հս մասում	Տ բարձունքի վրա
7.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ		17 դ.	գ. մ.	Տ
	7.1.	գերեզմանոց		17 դ.		Տ Եկեղեցու շուրջը՝ ավերված
8.		ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ		1974 թ.	գ. մ.	Տ
9.		ՄԱՏՈՒՐ «ՅՈԹ ՎԵՐԶ»		12-13 դդ.	հվ-ամ մասում	Տ գյուղի եզրին, բարձունքի վրա, վրկնգ.՝ 1974 թ. գյուղաբնակ Ռուբեն Զուչակի կողմից

2.102. ՎԱՐԴԵՆԻՏ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	11-14 դդ.	հվ-ամ մասում	Տ	
2.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	13-20 դդ.	հվ-ամ մասում	Տ	
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ	19 դ.	գ. մ.	Տ	
4.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	17 դ.	հվ մասում	Տ	գյուղի եզրին, վրկնգ.՝ 1907 թ.
	4.1.			գերեզմանոց	17-20 դդ.		Տ	
5.				ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1970 թ.	գ. մ.	Տ	
6.				ՄԱՏՈՒՐ ԹՈՒՄ ՄԱՆՈՒԿ	13 դ.	գ. մ.	Տ	վրկնգ.՝ 20 դ. վրջ.
	6.2.			խաչքար	10 դ.		Հ	մատուռի ներսում
	6.3.			խաչքար	11-12 դդ.		Հ	մատուռի աե պատի տակ, ներսում
	6.4.			խաչքար	12-13 դդ.		Հ	մատուռի աե պատի տակ, ներսում
	6.5.			խաչքար	12-13 դդ.		Հ	մատուռի մուտքի ձախ կողմում, դրսում, վերևամասը չի պահպանվել
	6.6.			խաչքար	12-13 դդ.		Հ	մատուռի ներսում

2.103. ՎԵՐԻՆ ԲԱԶՄԱԲԵՐԴ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	հվ-ամ մասում	Հ	տարածքում գյուղի գործող գերեզմանոցն Է
2.				ԽԱՉՔԱՐ	1217 թ.	հվ-ամ մասում	Հ	գործող գերեզմանոցի տարածքում, ամրացված պատվանդանին, կազմող՝ Խաչոտ վարդապետ
3.				ՄԱՏՈՒՐ Ս.ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ	12-17 դդ.	հվ մասում	Տ	ժայռափոր
	3.1.			խաչքար	11-12 դդ.		Տ	մատուռի մոտ

2.104. ՎԵՐԻՆ ՍԱՍՈՒՆԱՇԵՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	3,5 կմ հվ-ամ	Հ	
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	
2.				ԳՅՈՒՐԱՏԵՂԻ	2-5 դդ.	3,5 կմ հվ	Տ	Երևան-Գյումրի ճանապարհի ձախ կողմում
3.				ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՉՈՐԱՎԱՐԻ	1979 թ.	գ. մ.	Տ	
4.				ՀՈՒԵԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅՎԱԾՆԵՐԻՆ	1978 թ.	գ. մ.	Տ	
5.				ՎԻՇԱՊԱՔԱՐ	մթա 2 հզմ	գ. մ.	Հ	

2.105. ՎԵՐԻՆ ՍԱՍՈՒՆԻԿ* ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ-ամ	Յ	«Ճլճլան աղբյուր» ձորը տանող ճանապարհի աջ կողմում, ժայռոտ հրվանդանի վրա
2.				ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2-1 հզմ	2,5 կմ հվ-ան	Յ	«Կաքավի ձոր» վայրում
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	մջնդ	3 կմ հվ-ան	Տ	«Շամիրամի դաշտ» վայրում
4.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	մջնդ	2,4 կմ հվ-ան	Տ	«Դիտվան» վայրում
5.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	ուշ մջնդ	2,6 կմ հվ-ան	Տ	«Կիրակոսի հող» վայրում
6.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ ՍԱՍՈՒՆԻԿ	7-19 դդ.	1 կմ ամ	Յ	Ավան-Լեռնարոտ ճամփաբաժանի մոտ, զբաղեցնում է երկու բլրաշարքեր և դրանց միջև ընկած տարածքը
	6.1.			Եկեղեցի	7 դ.		Յ	լքված Սասունիկ գյուղի առ կողմում, բարձունքի վրա
		6.1.1		գերեզմանոց	7-20 դդ.		Տ	
			6.1.1.1	խաչքար	1552 թ.		Յ	Եկեղեցուց 100 մ հս-ամ, բեկոր
			6.1.1.2	խաչքար	1694 թ.		Յ	Եկեղեցուց 100 մ հս-ամ, ստորին մասը չի պահպանվել
	6.2.			կոթող	5-6 դդ.		Յ	գյուղատեղիի հվ եզրին, վերնամասը՝ կտորված, տեղահանված
	6.3.			կոթող	5-6 դդ.		Յ	վերնամասը չի պահպանվել, գյուղատեղիի հս-ամ մասում, տեղացիները օգտագործում են որպես սրբացված քար
7.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հս-ամ	Յ	«Արփա Չխուր» վայրում
8.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս	Յ	«Թալիշի առվի» վերևում
9.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հս	Յ	«Գազով արտեր» վայրում
10.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ հս-ամ	Յ	
11.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ		Յ	Սասունիկ - Լեռնարոտ ճանապարհին
12.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	1,9 կմ հվ-ան	Յ	«Շողոմազան» վայրում
13.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	1 կմ հվ-ամ	Յ	դեպի «Ճլճլան աղբյուր» տանող դաշտում
14.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 1 հզմ	2,2 կմ հվ-ան	Յ	«Կաքավի ձոր» վայրում
15.				ԵԿԵՂԵՑԻ	12-13 դդ.	1 կմ ամ	Տ	Անդրանիկ Գալոյանի տնամերձի մոտ՝ ավերված
16.				ՏԱՊԱՆԱԶԱՐ ՎԱՐՂԱՆԻ	14-15 դդ.	1 կմ ամ	Յ	Հռիփսիկ Գևորգյանի տնամերձի մոտ

*Գյուղի հուշարձանների տեղը և դիրքը նշված է նախկին Սասունիկ լքված գյուղի նկատմամբ:

2.106. ՏԵՂԵՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	14-17 դդ.	հվ-ամ մասում	Տ	Տեղերի վանքից 150 մ հվ-ամ
	1.1.			խաչքար	13 դ.		Յ	թեքությամբ խրված հողի մեջ
2.				ՄԱՏՈՒՐ Ս. ՅՈՎԱՆՆԵՍ	13 դ., 17 դ.	հվ-ամ մասում	Տ	գյուղի եզրին, վրկնգ.՝ 17 դ., կիսավեր
	2.1.			խաչքար	11 դ.		Յ	մատուռի մոտ, եզրերը՝ ջարդոտված
	2.2.			խաչքար	13 դ.		Յ	կանգնեցված՝ արձանագիր պատվանդանին
3.				ՎԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ՏԵՂԵՐԻ	13-15 դդ.	գ. մ.	Յ	Վրկնգ.՝ 1950-1952 թթ., 1975 թ.
	3.1.			Եկեղեցի Ս. Աստվածածին	1221 թ.		Յ	
		3.1.1.		խաչքար Սովանեսի	13 դ.		Յ	ագուցված ամ ճակատին
		3.1.2.		խաչքար	13 դ.		Յ	ագուցված ամ ճակատին, արձանագիր
		3.1.3.		խաչքար	13 դ.		Յ	ագուցված ամ ճակատին, արձանագիր
	3.2.			գավիթ	1221-1232 թթ.		Յ	
		3.2.1.		խաչքար	13 դ.		Յ	բեկոր, արձանագիր, Ս. Աստվածածին Եկեղեցու մուտքից ձախ
		3.2.2.		խաչքար	1567 թ.		Յ	հենած գավթի առ պատին
		3.2.3.		տապանաքար	1299 թ.		Յ	հենած Ս. Աստվածածին Եկեղեցու ամ պատին
		3.2.4.		տապանաքար	13 դ.		Յ	կնտ.-ում, արձանագիր
		3.2.5.		տապանաքար	13 դ.		Յ	գավթի հս-ամ անկյունում
		3.2.6.		տապանաքար	13 դ.		Յ	կնտ.-ում, ստորին աջ անկյունը՝ կտորված, արձանագիր
		3.2.7.		տապանաքար Երեմիա վարդապետի	13 դ.		Յ	Ս. Աստվածածին Եկեղեցու մուտքից աջ, աջ անկյունը՝ կտորված

	3.2.8.	տապանաքար Սարգիս վարդապետի	13 դ.		Յ	գավթի մուտքի դիմաց
	3.3.	պարիսպ	1468 թ.		Յ	վրնրգ.՝ 1980-ական թթ.
4.		ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՏԵՂԵՐ»	18-20 դդ.	Տեղերի վանական համալիրի ամ կողմում	Տ	

(2.106 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.107. ՑԱՄԱՔԱՍԱՐ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	17-18 դդ.	1 կմ հվ-ատ	Տ	բլրի վրա, Թալին- Ցամաքասար մայրուղուց աջ
2.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հս և ամ մասերում	Յ	
3.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ-ատ	Յ	Ցամաքասար-Յացաշեն ճանապարհի աջ կողմում
4.				ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՅԿԱՃՆԵՐԻՆ	1967 թ.	գ. մ.	Տ	

2.108. ՈՒՇԻ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ ՈՒՇԻ	մթա 3-1 հզմ, 10-18 դդ.	1,5 կմ ամ	Յ	
	1.1.			Եկեղեցի	12-13 դդ.		Յ	ամրոցի հս-ատ մասում
	1.2.			գյուղատեղի Ուշի	10-18 դդ.		Տ	
	1.3.			վանական համալիր Ս. Սարգիս	5-7 դդ.		Յ	վրկնգ.՝ 1203 թ.
			1.3.1.	Եկեղեցի	13 դ. 1-ին քառ.		Յ	
			1.3.2.	գավիթ	13 դ.		Յ	
			1.3.2.1.	խաչքար	13 դ.		Յ	ատ պատին, ներքուստ, արձանագիր
			1.3.2.2.	խաչքար պարոն վաչեի	13 դ.		Յ	ատ պատին, ներքուստ, արձանագիր, կազմող՝ Զուքիկ
			1.3.2.3.	խաչքար	13 դ.		Յ	ամ պատին, ներքուստ, զույգ խաչքարեր են
			1.3.3.	հյուրատան շենք	1654-1661 թթ.		Յ	
			1.3.4.	զանգակատուն	14 դ. սկզբ		Տ	կից կամարակապ սրահով
			1.3.4.	օժանդակ շինություններ	14 դ.		Տ	վանախցեր, սեղանատուն և այլն
			10.3.5.	պարիսպ	17 դ.		Տ	աշտարակներով
			1.3.5.1.	խաչքար	9-10 դդ.		Յ	ատ պարսպի շարվածքում, վերին աջ եզրը՝ կոտրված
2.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	ուշ մջնդ	7 կմ հս-ամ	Տ	Շահվերդ գետի ձախ ափին
3.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	19-20 դդ.	հս-ամ մասում	Տ	«Թափա» վայրում
4.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ԱԽԱՆԴԱԿ»	ուշ մջնդ	3,5 կմ հս-ամ	Տ	Շահվերդ գետի ձախ ափին
5.				ՂԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	3,5 կմ հս-ամ	Յ	
6.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՈՎԱԾԱԾԻՆ	13 դ., 18-19 դդ.	հվ-ամ մասում	Տ	
	6.1.			պարիսպ	18-19 դդ.		Յ	
7.				ԽԱՉՔԱՐ	13 դ.	գ. մ.	Յ	Նորայր Սարոյանի տնամերձում
8.				ԿՈԹՈՂ	7 դ.	գ. մ.	Յ	գործող գերեզմանոցի տարածքում

2.109. ՈՒՉԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ (ՉՈՐԱԿԱՅԱՆ)	մթա 3-1 հզմ - մթ 15 դ.	2,5 կմ հս	Յ	«Չյանբերդ» («Ղոյթուր») ամրոցից 1 կմ հվ
	1.1.			բնակատեղի	մթա 1 հզմ-մթ 15 դ.		Յ	ամրոց զորակայանի հս
2.				ԱՄՐՈՑ «ԲԱՌՈՇ»	9-13 դդ.	հս մասում	Տ	
	2.1.			ժայռախաչ	1242 թ.	գյուղի հս մասում, «Բառոշ» ամրոցում, ժայռաբեկորի վրա	Յ	
	2.2.			ժայռախաչ	1251 թ.	գյուղի հս մասում, «Բառոշ» ամրոցում, ժայռաբեկորի վրա	Յ	
3.				ԱՄՐՈՑ «ԲԵՈՅԻ ԳԵՂ»	մթա 1 հզմ, 10-20 դդ.	1 կմ հս	Յ	համանուն գյուղատեղիի ատ կողմում

3.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	համանուն գյուղատեղիի հս և ատ կողմերում
3.2.			գյուղատեղի «Բքոյի գեղ»	10-20 դդ.		S	
	3.2.1.		եկեղեցի	10-12 դդ.		S	գյուղատեղիի ատ մասում
	3.2.2.		եկեղեցի	17-18 դդ.		S	կից Է վաղ շրջանի եկեղեցուն հս-ից
	3.2.3.		գերեզմանոց	12-16 դդ.		S	եկեղեցիներից ատ և ամ
	3.2.3.1.		կոթող	5-7 դդ.		Հ	եզրերը՝ կոտրված
4.			ԱՄՐՈՑ «ՄՈՏԿԱՆ ԲԵՐՂ»	մթա 3 հզմ-մթ 15 դ.	0,5 կմ հս-ատ	Հ	տեղացիներն անվանում են Լաև Սմբատաբերդ
4.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	ամրոցի հս և հս-ատ կողմերում
5.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2 հզմ	1 կմ հս	Հ	«Բքոյի գեղ» ամրոցից 300 մ ամ, հրաբխային կոնաձև ժայռի գագաթին
6.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2 հզմ	0,7 կմ հս-ատ	Հ	«Մոտկան բերդ» ամրոցից 200 մ ատ, հանդիպակաց բարձր կոնաձև ժայռին
7.			ԱՇՏԱՐԱԿ	մթա 2 հզմ	1,5 կմ հս	Հ	«Բքոյի գեղ» ամրոցից 800 մ ատ
8.			ԴՂՅԱԿ	9-13 դդ.	հս մասում	S	«Աղամի բաղեր» հանդամասում, «Չռիկ» կոչվող վայրում, «Մոտկան բերդ» ամրոցի ստորոտում
9.			ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ՉՈՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ	1967 թ.	գ. մ.	S	քանդ.՝ Մ. Ավետիսյան
10.			ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ՝ ՀԱՅ ՀԱՅԴՈՒԿԱՆԵՐԻՆ	1989 թ.	գ. մ.	S	քանդ.՝ Յու. Միևսայան
11.			ՄԱՏՈՒՐ	10-19 դդ.	գ. մ.	S	գյուղի «Վերին թաղ»-ում
12.			ՄԱՏՈՒՐ	16-17 դդ.	0,5 կմ ամ	S	գործող գերեզմանոցի հվ-ամ բարձունքին
12.1.			կոթող	5-7 դդ.		Հ	
13.			ՔԱՐԱՅՐ-ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	13-18 դդ.	1,5-3 կմ հս	S	«Բքոյի գեղ» տանող ճորում, կան 12 քարայր-կացարաններ
13.1.			քարայր-կացարան «Ղազարի»	13-18 դդ.		S	
13.2.			քարայր-կացարան «Յոթ դռնանի»	13-18 դդ.		S	

(2.109 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.110. ՓԱՐՊԻ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ հվ-ատ	Հ	ճանապարհից ձախ, Ս. Արղար Դավիթ մատուռի շրջակայքում
2.				ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ «ՎԵՐԻՆ ՆԱՎԵՐ»	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հվ	Հ	
3.				ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒԻՍԱՎՈՐԻՉ	13 դ.	հվ-ատ մասում	Հ	
3.1.				գերեզմանոց	13-19 դդ.		S	եկեղեցու շուրջը
	3.1.1.			խաչքար	12-13 դդ.		Հ	եկեղեցուց հս-ատ, պահպանվել է վերին կետը
	3.1.2.			խաչքար	13 դ.		Հ	տեղահանված, կոտրված 2 մասի, վերին կետը՝ եկեղեցուց 10 մ հվ-ամ, ստորինը՝ հենած եկեղեցու հվ պատին
	3.1.3.			խաչքար	13 դ.		Հ	եկեղեցուց ամ, վերին մասը չի պահպանվել, ընկած իր պատվանդանի մոտ
	3.1.4.			խաչքար	13 դ.		Հ	ստորին ձախ անկյունը՝ կոտրված, ընկած՝ իր պատվանդանի մոտ
	3.1.5.			խաչքար	13 դ.		Հ	հենած եկեղեցու հվ պատին, պահպանվել է միայն վերին 1/3 մասը
	3.1.6.			խաչքար	13-14 դդ.		Հ	տեղափոխված Է եկեղեցու. Ներս, պատվանդանին, արձանագիր, Ներկված սև ներկով
	3.1.7.			խաչքար Թանատի	1468 թ.		Հ	եկեղեցու հվ-ամ կողմում
	3.1.8.			խաչքար	16 դ.		Հ	եկեղեցու ամ կողմում, արձանագիր
	3.1.9.			խաչքար Մելիքի	16 դ.		Հ	եկեղեցու ամ կողմում
	3.1.10.			խաչքար Արփիկի	16 դ.		Հ	եկեղեցու ամ կողմում
	3.1.11.			խաչքար	16 դ.		Հ	եկեղեցու հս կողմում
	3.1.12.			խաչքար	16-17 դդ.	գյուղի հվ-ատ մասում, Սբ Գր. Լուսավորիչ եկեղեցու հվ պատին	Հ	

				ինձած գերեզմանոցում	
3.2.		խաչքար	17 դ.	գյուղի հվ-ատ մասում, Սբ Գր. Լուսավորիչ եկեղեցու բեմին	Յ
4.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳԵՎՈՐԳ	19 դ.	գ. մ.	Տ
4.1.		խաչքար	13 դ.		Յ հս պատի շարվածքում, Ներքուստ
4.2.		խաչքար	13 դ.		Յ եկեղեցուց առ, պարսպապատի շարվածքում՝ երկատված
4.3.		խաչքար	15-16 դդ.		Յ ագուցված՝ խորանում
4.4.		խաչքար	15-16 դդ.		Յ ագուցված՝ խորանում
5.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱԾ	7 դ., 10-13 դդ.	հվ-ատ մասում	Յ
5.1.		խաչքար	10 դ.		Յ եկեղեցու մուտքից ձախ, երկատված
5.2.		խաչքար	11-12 դդ.		Յ ինձած բեմին, ձախ եզրը՝ կոտրված
5.3.		խաչքար	13-14 դդ.		Յ եկեղեցու հվ մուտքից աջ
5.4.		խաչքար	15-16 դդ.		Յ եկեղեցու ամ կողմում, կենտրոնից՝ կոտրված, քիվը չի պահպանվել
5.5.		խաչքար	17-18 դդ.		Յ եկեղեցու ամ մասում, ընկած՝ գետնին, վերին մասը չի պահպանվել
5.6.		կոթող	7 դ.		Յ եկեղեցու ներսում, նիստերից մեկը՝ կոտրված
5.7.		գերեզմանոց	10-13 դդ.		Տ եկեղեցու հվ-ատ կողմում
5.8.		պարիսպ	7-13 դդ.		Տ պահպանվել են հվ և ամ հատվածները
6.		ԵԿԵՂԵՑԻ ԾԻՐԱՆԱՎՈՐ	5 դ.	գ. մ.	Յ
6.1.		կոթող	7 դ.		Յ եկեղեցու ներսում
7.		ԽԱՉՔԱՐ	6-7 դդ.	գ. մ.	Յ Պետրոս Գրիգորյանի տնամերձում
8.		ԽԱՉՔԱՐ	12 դ.	գ. մ.	Յ գյուղի գերեզմանոցի հս մասում
9.		ՄԱՏՈՒԻ Ս. ԱՐԴԱՐ ԴԱՎԻԹ	ուշ մշնդ	1,5 կմ հվ	Տ վրկնգ.՝ 1990-ական թթ.
9.1.		խաչքար	10 դ.		Յ
9.2.		կոթող	7 դ.		Յ
10.		ՄԱՏՈՒԻ ԹՈՒԽ ՄԱՆՈՒԿ	10-13 դդ.	1 կմ հվ-ատ	Տ Ս. Արդար Դավիթ մատուռից 500 մ ամ, դամբարանադաշտի եզրին
10.1.		խաչքար	12 դ.		Յ մատուռի ներսում՝ եզրերը՝ կոտրված
10.2.		կոթող	5-7 դդ.		Յ
10.3.		կոթող	5-7 դդ.		Յ
11.		ՄԱՏՈՒԻ ԹՈՒԽ ՄԱՆՈՒԿ	19 դ.	գ. մ.	Տ Ստեփան Բաբայանի տնամերձում, վրկնգ.՝ 1980-ական թթ.
11.1.		խաչքար	13 դ.		Յ մատուռի ներսում, ստորին հատվածը՝ կոտրված
12.		ՀՆԱԿԱՅՐ «ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԿԵՐ»	Ձ.ա. 23-21 դդ.	գյուղից մոտ 5 կմ հվ. Շահվերդ գետի ձախափնյա հրվանդանի վրա. Փարպի և Օշական գյուղերի միջև ընկած տարածքում	Յ դամբարանադաշտը տարածվում է Նաև Օշական գյուղին պատկան հողերում

(2.110 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.111. ԶՈՒՀԱԿ ԳՅՈՐԴ

1.	2.	3.4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.			ԱՐԲՅՈՒՐ	1969 թ.	գ. մ.	Տ	
2.			ԱՄՐՈՑ «ԱՊԱՐԱՆ-2»	մթա 2-1 հզմ	3 կմ առ	Յ	ջրամբարի ափին, Նախկին Չովունի գյուղի դիմաց
	2.1.		դամբարանադաշտ	մթա 18-14 դդ.		Յ	
3.			ԱՄՐՈՑ «ԷԼՈՅԻ ԲԵՐԴ»	մթա 3-1 հզմ	0,8 կմ հս-ամ	Յ	Ապարան-Քուչակ խճուղու աջ կողմում
	3.1.		քնակատեղի	մթա 3 հզմ		Յ	
	3.2.		դամբարանադաշտ	մթա 3-1 հզմ		Յ	
4.			ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ	մթա 4-3 հզմ	3,5 կմ առ	Յ	ջրամբարի ափին, բլրակը պատված է արհեստական անտառով, «Ապարան-2» ամրոցից 500 մ հվ
5.			ԲՆԱԿԱՏԵՐԻ	մթա 2-1 հզմ	3,5 կմ հս-առ	Յ	ջրամբարի ափին

5.1.		դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
6.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	14-20 դդ.	գ. մ.	S	գյուղի ակունքի շենքի դիմաց
6.1.		խաչքար	14-15 դդ.		Յ	կանգնեցված հողի մեջ
6.2.		խաչքար	15-16 դդ.		Յ	ստորին մասը՝ կտրված
7.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	14-20 դդ.	հս-աե մասում	S	գյուղի եզրին, Քուչակ-Եղիպատրուշ ճանապարհից աջ
8.		ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	19-20 դդ.	3 կմ հս-աե	S	Ս. Գևորգ Եկղ-ուց 300-500 մ հվ-ամ, Քուչակ-Թթուջուր ճանապարհից աջ, Ջասախ գյուղատեղիում, պահպանվել է 3 կղզակներով
9.		ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	10-18 դդ.	1,5 կմ ամ	S	
9.1.		դղյակ	10-18 դդ.		S	
10.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	1900 թ.	գ. մ.	S	
11.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳԵՎՈՐԳ	1891 թ.	3 կմ աե	S	Ապարանի ջրամբարից ամ, բարձունքի վրա
11.1.		գերեզմանոց	19-20 դդ.		S	
12.		ԽԱՉՔԱՐ	13-14 դդ.	հս մասում	Յ	գյուղի եզրին, բարձունքի վրա
13.		ԿԱՍՈՒՐԶ	19 դ.		Յ	Երևան-Սպիտակ մայրուղու վրա
14.		ՅՈՒՆԵՍԿՈՒՆԻ ԱՆՆԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	1982 թ.	հս մասում	S	գյուղի եզրին
15.		ՄԱՏՈՒՌ ԹԱՆԿԱՆ ԱՌԱՔՅԱԼ	12-13 դդ.	հս մասում	S	գյուղի եզրին, ավերակ
16.		ՄԱՏՈՒՌ ԹՈՒՄ ՄԱՆՈՒԿ	12-13 դդ.	2 կմ հս-աե	S	Ապարանի ջրամբարից ամ, ժայռոտ բլրի գագաթին
17.		ՄԱՏՈՒՌ «ԼՈՒՄԱՂԱՅՈՒՐ»	17-18 դդ.	հս մասում	S	գյուղի եզրին
17.1.		խաչքար	9-10 դդ.		Յ	մատուռի մոտ, կանգնեցված քարերի վրա
17.2.		խաչքար	14-15 դդ.		Յ	ազուցված աե պատին

2.112. ՕՐԱՆԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ «ՍԵՎ ԲԼՈՒՐ»	մթա 2 հզմ	3 կմ հս-աե	Յ	Արայի դաշտում, բարձունքի վրա
2.				ԱՄՐՈՑ «ՎԱՍԱԿԱՍՈՒՏ»	մթա 2-1 հզմ	0,5 կմ հս-աե	Յ	
	2.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	ամրոցի հս-ամ մասում
3.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ «ՍԵՐԿԵՎԻԼԻ ԿԱԼԵՐ»	մթա 1 հզմ – ուշ մջնդ	աե մասում	Յ	գյուղի եզրին, մոտ 100 մ աե, 3-4 դդ. կոթողից 1,5 կմ հս
4.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ	10-13 դդ., 16-18 դդ.	4 կմ հս-աե	S	Արայի դաշտի եզրին, Ջասախի ձորի ձախ ավի (եռնային) հրվանդանի վրա, Սաղմոսավանքից 500 մ հս-աե
	4.1.			Եկեղեցի	10-13 դդ.		S	գյուղատեղիի հվ-աե մասում, ավերված
	4.2.			գերեզմանոց	10-13 դդ.		S	գյուղատեղիի աե մասում
		4.2.1.		խաչքար	13 դ.		Յ	բեկոր, պահպանվել է վերնամասից 2 կտոր
	4.3.			խաչքար	13 դ.		Յ	Սաղմոսավանքից 200 մ հս-աե, ընկած իր պատվանդանի մոտ
	4.4.			կոթող	7 դ.		Յ	Սաղմոսավանքից 200 մ հս-աե, ավերակ շինության մեջ, վերնամասը չի պահպանվել
5.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՍԵՐԿԵՎԻԼ»	10-15 դդ.	2 կմ հս	S	
	5.1.			ամրոց	11-13 դդ.		S	գյուղատեղիի հվ-աե եզրին
	5.2.			պարիսպ	մջնդ		S	գյուղատեղիի հս-ամ եզրին
	5.3.			Եկեղեցի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ	10-13 դդ., 17-18 դդ.		S	գյուղատեղիի հվ-աե եզրին
		5.3.1.		գավիթ	13 դ.		S	կիսավեր
		5.3.2.		միաբանության շենք	17 դ.		S	խիստ ավերված
		5.3.3.		գերեզմանոց	17-18 դդ.		S	Եկեղեցու աե և հվ-ամ մասերում
	5.4.			գերեզմանոց	10-13 դդ.		S	գյուղատեղիի հս-ամ մասում, փոքր բլրի վրա

5.5.		գերեզմանոց	11-18 դդ.		S	գյուղատեղիի առ եզրին
5.6.		կամուրջ	10-13 դդ.		S	գյուղատեղիից 200 մ առ, Քասախի կիրճում
5.7.		ձիթհան «Մուքոյի Ղուկասի»	15-16 դդ..		S	ավերակ ամրոցի մուտքից հս, ավերված, պատվիրատու՝ Հովհաննավանքի վանահայր խաչատուր Քասախեցի, ձիթհանի բարը պահվում է գյուղաբնակ Մ. Ալեքսանյանի մոտ
5.8.		ջրանցք «Ապարանի առու»	մթա 1 հզմ		Հ	գյուղատեղիի ամ մասում, պահպանվել է շուրջ 200 մ երկարությամբ հատված
6.		ԵԿԵՂԵՑԻ «ԱՂԿՈՒՆԾ»	13 դ.	0,5 կմ հս-առ	S	տեղադրությունը՝ Սաղմոսավանքի նկատմամբ՝ ավերված
7.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ («ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՆԵՐ»)»	10-13 դդ.	2 կմ հս	S	ժայռափոր, Քասախի ձախ ափին
7.1.		քարայր-կացարանների համալիր	10-13 դդ.		S	բաղկացած է 6 կացարաններից
8.		ԵԿԵՂԵՑԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻԿ ԱՆԱՊԱՏ («ԱՆԱՊԱՏ ՀՐԵՇՏԱՎԱԲՆԱԿ»)»	10-13 դդ.	1 կմ հս	S	Քասախի ձորում, խարխված
8.1.		միաբանության շենք	ուշ մջնդ		S	կից է եկեղեցուն հս-ից՝ ավերված
8.2.		քարայր-կացարան «Այծանոց»	10-14 դդ.		S	եկեղեցուց 50 մ ամ
9.		ԽԱԶԶԱՐ ՄԽԻԹԱՐԻ	1534 թ.	200 մ առ	Հ	քառակող կողոյի մոտ
10.		ՃԱՆԱՊԱՐՀ	18-19 դդ.	առ մասում	Հ	Հովհաննավանքը կապել է Արայի դաշտի հետ
10.1.		կամուրջ	18-19 դդ.		Հ	Հովհաննավանքի համալիրից 150 մ հս-առ՝ ավերված
11.		ԿՈԹՈՂ	3-4 դդ.	150 մ առ	Հ	գյուղի նախկին գոմերի մոտ
12.		ՀՆՁԱՆ	19 դ.	հս մասում	S	Վազգեն Նիկողոսյանի հողամասում, պահպանվել է պատի հատված
13.		ՀՈՒՇԱԿՈԹՈՂ ՄԵԾ ԵՂԵՆԻ ԵՎ ՍՈՒՄԱԿՅԻԹԻ ՉՈՂԵՐԻՆ	1988 թ.	հս մասում	S	քանդ.՝ Մ. Մանվելյան
14.		ՀՈՒՇԱԿՈԹՈՂ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ՉՈՂԱԾՆԵՐԻՆ	1986 թ.	հս մասում	S	գյուղի եզրին ճարտ.՝ Է. Գրիգորյան, քանդ.՝ Ա. Մուրադյան
15.		ԶՐԱՄԲԱՐ «ՄԵՐԿԵՎԻՆՈՒ ԾՈՎ»	13-14 դդ.	2,5 կմ հս	S	Արտաշատան տանող հին ճանապարհից առ
16.		ԶՐԱՂԱՑ	19 դ.	հվ-առ մասում	S	Մուքոյի, ավերակ կամրջից 125 մ հս, Քասախի ձորում, գետի աջ ափին
17.		ՎԱՆԱՎԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ ՀՈՎՀԱՆՆԱՎԱՆԶ	4-13 դդ.	առ մասում	Հ	Քասախի կիրճի աջ եզրին
17.1.		եկեղեցի Ս. Կարապետ (Կաթողիկե)	1216 թ.		Հ	համալիրի հվ-առ մասում, պատվիրատու՝ Վաչե Վաչուտյան
17.2.		եկեղեցի Ս. Կարապետ	4 դ.		Հ	միանավ, վրկնգ.՝ 1734 թ.
	17.2.1.	խաչքար	13 դ.		Հ	ազուցված առ պատին՝ 1930-ական թթ., արտաքուստ, լուսամուտի բացվածքից աջ
	17.2.2.	խաչքար	17 դ.		Հ	ազուցված առ պատին՝ 1930-ական թթ., արտաքուստ
17.3.		եկեղեցի	13 դ.		Հ	համալիրի հս-ամ անկյունում, հս-ից կից է գավթին, ավերված
17.4.		գավթի	13 դ.		Հ	կից է Կաթողիկե Ա. Ս. Կարապետ միանավ եկեղեցիներին, պատվիրատու՝ Զուրդ իշխան Վաչուտյան
	17.4.1.	խաչքար	12-13 դդ.		Հ	գավթից 10 մ ամ
	17.4.2.	խաչքար Մըլքի	13 դ.		Հ	գավթի ներսում, երկաստիճան պատվանդանին կանգնեցված զույգ խաչքարերից ձախակողմյանն է
	17.4.3.	խաչքար Մալիքի և Խորիշախի	13 դ.		Հ	կանգնեցված բարձր պատվանդանին, ձախակողմյան վերին և ստորին անկյունները՝ կտրված
	17.4.4.	խաչքար Սեդայի	13 դ.		Հ	գավթի ներսում, երկաստիճան պատվանդանին կանգնեցված զույգ խաչքարերից աջակողմյանն է
	17.4.5.	խաչքար Ստեփանոսի և Մսին Խորիշախի	1469 թ.		Հ	գավթի ներսում՝ կանգնեցված եռաստիճան բարձր պատվանդանին
	17.4.6.	խաչքար	15-16 դդ.		Հ	հենած գավթի առ պատին, ներքուստ, ստորին մասը չի պահպանվել, արձանագիր
17.5.		միաբանության շենք	17-18 դդ.		Հ	կից է համալիրի հվ պարսպին
	17.5.1.	խաչքար	13 դ.		Հ	միաբանության շենքի պատի շարվածքում, արձանագիր
17.6.		դպրոցի շենք	1627 թ.		Հ	գավթից հվ-ամ
17.7.		տապանատուն	4-12		Հ	կից է գավթին՝ հվ-ից

				դդ., 17 դ.		
17.8.		գերեզմանոց		18-19 դդ.	Յ	հս մասում, պարսպից ներս
	17.8.1.	տապանաքար		1711 թ.	S	
	17.8.2.	տապանաքար		1741 թ.	S	
	17.8.3.	տապանաքար		18 դ.	S	
	17.8.4.	տապանաքար		18 դ.	S	
	17.8.5.	տապանաքար		18 դ.	S	
17.9.		հուշայրուհ		6 դ.	Յ	համալիրի հվ-ատ մասում, վրնրգ.՝ 1950-ական թթ.
17.10		խաչքար		13 դ.	Յ	Կաթողիկե եկեղեցուց 25 մ հվ, քարակույտերի մեջ, վերին աջ անկյունը՝ կոտրված
17.11		խաչքար		13 դ.	Յ	Կաթողիկե եկեղեցուց 25 մ հվ
17.12		խաչքար		13 դ.	Յ	Կաթողիկե եկեղեցուց 25 մ հվ, պահպանվել է միայն քիվի հատվածը, արձանագիր
17.14		պարիսպ		12-13 դդ.	Յ	ավերված
	17.14.1.	խաչքար		13 դ.	Յ	պարսպի ամ պատի շարվածքում, բեկոր, արձանագիր
17.15		գերեզմանոց		10-17 դդ.	S	համալիրը շրջափակող պարսպից հս
	17.15.1.	մատուռ		10 դ.	Յ	գերեզմանոցի ատ եզրին՝ կիսավեր
	17.15.2.	մատուռ «Գրիգոր Նարեկացի»		19 դ.	S	գերեզմանոցի հվ եզրին, վրնրգ.՝ 1960-ական թթ.
	17.15.3.	խաչքար հաչիկ վարդապետի		1171 թ.	Յ	պահպանվել է միայն արձանագիր պատվանդանը
	17.15.4.	խաչքար Երեմիայի և Յոհաննես քահանայի		13 դ.	Յ	որմատակ, գերեզմանոցի ատ մասում՝ կոտրվածքներով
	17.15.5.	խաչքար Խոսրովի		13 դ.	S	գերեզմանոցի կնտ.-ում, պահպանվել է միայն արձանագիր պատվանդանը
18.		ԶԱՐԱՅՐ-ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՅԱՄԱԼԻՐ		10-13 դդ.	հվ-ատ մասում	S Յրվհաննավանքին հարող տարածքում, կան տասնյակից ավելի կացարաններ

2.113. ՕՇԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՄՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	2 կմ հվ-ամ	Յ	Քասախի և Շահվերդ գետերի խառնարանի մոտ, Քասախի ձախ ափին
	1.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Յ	
2.				ԱՄՐՈՑ	մթա 1 հզմ	2 կմ հս	Յ	
	2.1.			դամբարանադաշտ	մթա 1 հզմ		Յ	ամրոցի ներսում
3.				ԱՄՐՈՑ «ԴԻԴԻ ԿՈՆԴ»	մթա 7-5 դդ, վաղ մշնդ	գ. մ.	Յ	
	3.1.			դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ, 2-3 դդ.		Յ	«Դիդի կոնդ» բլրի լանջերին և ստորոտին
	3.2.			պալատական համալիր	մթա 7-5 դդ.		Յ	
4.				ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ «ՄԱՆԿԱՆՑ»	7-18 դդ.	0,5 կմ հս-ատ	S	
	4.1.			եկեղեցի ս. Սիոն (Մանկանոց)	7 դ.		Յ	
	4.2.			կոթող Մորիկ կայսեր	7 դ.		Յ	
5.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1913 թ.	Ամատունի փող. 6	S	
6.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 6-րդ նրբ. 1	S	
7.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1928 թ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 6-րդ նրբ. 3	S	
8.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1926թ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 84	S	Յրվակիմ Անտոնյանի
9.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1900 թ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 86	S	Յրվակիմ Անտոնյանի
10.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1914 թ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 135-137	S	Եղիազար Յարությանյանի
11.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1931 թ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 170	S	Գևորգ Ներսիսյանի
12.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	19 դ. վրջ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 176	S	Յարությանյանի Ներսիսյանի
13.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1921 թ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 178	S	Գրիգոր Ներսիսյանի
14.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1920 թ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 219	S	Թումայենց Նիկոլի
15.				ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆ	1930-ական թթ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող., 239	S	
16.				ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	9-20 դդ.	հվ-ատ մասում	S	Դիդի կոնդի պահպանական գոտու տարածքում

16.1.	մատուռ Թուխ Մանուկ (Ս. Գրիգոր)	12-13 դդ.		S	Դիդի կոնդի առ բլրալանջին
16.2.	խաչքար	9-10 դդ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում
16.3.	խաչքար	10 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ եզրին
16.4.	խաչքար	11-12 դդ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում, վերին աջ անկյունը՝ կտրված
16.5.	խաչքար	11-12 դդ.		Հ	գործող գերեզմանոցի հս-ամ եզրին
16.6.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում՝ երկատված
16.7.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցուց առ՝ եռատված
16.8.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ եզրին
16.9.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում
16.10.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում
16.11.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում
16.12.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում
16.13.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում
16.14.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցուց առ
16.15.	խաչքար	12 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում
16.16.	խաչքար	12-13 դդ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում, եռատված, վերին բեկորը չի պահպանվել
16.17.	խաչքար	12-13 դդ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում, անկյունները՝ կտրված
16.18.	խաչքար	12-13 դդ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում, կանգնեցված ցածր պատվանդանին
16.19.	խաչքար	1241 թ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում, պահպանվել է միայն ստորին մասը
16.20.	խաչքար Ս. Նշան	1265 թ.		Հ	որմնափակ, Թուխ Մանուկի մոտ
16.21.	խաչքար	1291 թ.		Հ	գործող գերեզմանոցի հվ-ամ եզրին, պահպանվել է միայն վերնամասը՝ ընկած գետնին
16.22.	խաչքար	13 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի հս մասում, վերնամասը չի պահպանվել
16.23.	խաչքար Վահրամի ...	13 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում, պահպանվել է միայն ստորին ձախ մասը, արձանագրությունը՝ եղծված
16.24.	խաչքար	13 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի հս-առ մասում
16.25.	խաչքար	13 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում, վերին աջ անկյունը՝ կտրված, կանգնեցված ցածր պատվանդանին
16.26.	խաչքար	14-15 դդ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ մասում, վերին ձախ անկյունը՝ կտրված
16.27.	խաչքար	15 դ.		Հ	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում, վերին աջ անկյունը՝ կտրված
16.28.	խաչքար	16-17 դդ.		Հ	գործող գերեզմանոցի հս-ամ եզրին, պահպանվել է միայն վերին աջ մասը, եղծված ու անընթեռնելի արձանագրությամբ
16.29.	խաչքար	1652 թ.		Հ	գործող գերեզմանոցի առ եզրին, արձանագրությունը՝ եղծված
16.30.	տապանաքար Չարնիշանի	1661 թ.		S	գործող գերեզմանոցի առ եզրին
16.31.	տապանաքար Սարգսի	1661 թ.		S	գործող գերեզմանոցի առ եզրին
16.32.	տապանաքար Շերամ Չանի	1692 թ.		S	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում
16.33.	տապանաքար Ավետիսի	1694 թ.		S	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում
16.34.	տապանաքար Կարապետի	1697 թ.		S	գործող գերեզմանոցի առ եզրին
16.35.	տապանաքար Նիկողոսի	1718 թ.		S	գործող գերեզմանոցի կստ.-ում
17.	ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	հվ-ամ մասում	Հ	գյուղի եզրին, Զասախի ձախափնյա մեյիորացված հատվածում
18.	ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1,5 կմ հվ-առ	Հ	Զասախի ձախ ափին
19.	ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հս-ամ	Հ	«Ղաչայի գաղա» վայրում
20.	ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ «ՍԱՍՈՒՆԻԿ»	մթա 2 հզմ	2 կմ առ	Հ	Զասախի ձախ ափին, պահպանվել է 3 հատվածներով
21.	ԴԱՄԲԱՐԱՆԱԴԱՇՏ «ՕՂՈՒՉԻ ՏՆԵՐ»	մթա 2-1 հզմ	2 կմ առ	Հ	Զասախի ձախ ափին
21.1.	դղմեն	մթա 3-1 հզմ	2 կմ առ	Հ	Ներկայումս մոտակա դամբարանադաշտից մեկուսի է՝ տարածքի մեյիորացման հետևանքով
22.	ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ	1875 թ..	գ. մ.	Հ	վրնրգ.՝ 1962-1963 թթ., որմնանկարները՝ Հ. Մամյանի

22.1.		զանգակատուն	1875 թ.		Հ	
22.2.		դամբարան Մեսրոպ Մաշտոցի	442-443 թթ.		Հ	պատվիրատու՝ Վահան Ամատունի
22.3.		դպրոցի շենք	1913 թ.		Տ	
22.4.		կոթող՝ Վահան Ամատունու	5 դ.		Հ	վրկվզ.՝ 19 դ.
23.		ԽԱՆՈՒԹԻ ՇԵՆՔ	1939 թ.	Մեսրոպ Մաշտոց փող. 253	Տ	
24.		ԿԱՍՈՒՐԶ	1706 թ.	հվ մասում	Հ	գյուղի եզրին, հնգաթռիչք
25.		ՀՈՒՇԱԿՈԹՈՂ՝ ՀԱՅՈՑ ԱՅԲՈՒԲԵՆԻՆ	1962 թ.	հս-ամ մասում	Հ	գյուղ մտնող ճանապարհին, ցածրիկ բլրի վրա, ճարտ.՝ Ջ. Թորոսյան
26.		ՄԱՏՈՒՌ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ	14 դ.	հվ-աե մասում	Տ	Քասախի աջ ափին, Օշականի կամրջի պահպանական գոտու տարածքում
27.		ՄԱՏՈՒՌ ԹՎԴԵՎՈՍ ԱՌԱՔՅԱԼ	13 դ.	գ. մ.	Տ	«Մատռաթաղ»-ում
28.		ՄԱՏՈՒՌ Ս. ՍԱՐԳԻՍ	1225 թ.	հվ-ամ մասում	Հ	Քասախի ձախ ափին, կիսաժայռափոր, Օշականի կամրջի պահպանական գոտու տարածքում
29.		ԶՐԱՂԱՑ	18-19 դդ.	հվ-աե մասում	Տ	Ս. Աստվածածին մատուռի մոտ, Քասախի աջ ափին, Օշականի կամրջի պահպանական գոտու տարածքում
30.		ԶԱՐԱՅՐԵՐ - ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	մթա 5-1 հզմ	1,5 կմ ամ	Հ	
31.		ԶԱՐԱՅՐԵՐ - ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	մթա 1 հզմ	աե մասում	Հ	
32.		ԶԱՐԱՅՐԵՐ - ԿԱՑԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԼԻՐ	քարե դար -17 դ.	2 կմ հվ-ամ	Հ	
33.		ՀՆԱՎԱՅՐ «ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԿԵՐ»	Ք.ա. 23-21 դդ.	գյուղից մոտ 5 կմ հվ. Շահվերդ գետի ձախափնյա հրվանդանի վրա. Փարպի և Օշական գյուղերի միջև ընկած տարածքում	Հ	հնավայրի կլոր կառույցներն ու քարայր-կացարաններն են դամբարանադաշտը տարածվում է նաև Փարպի գյուղի հողերում

(2.113 կետը լրաց. 12.04.07 N 456-Ն)

2.114. ՕՐԳՈՎ ԳՅՈՒՂ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԱՍՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ-մջնդ	հվ մասում	Հ	գյուղի եզրին
1.1.				դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	պահպանվել է 2 կղզյակով՝ ամրոցից 500 մ հվ և 400 մ հվ-ամ
1.2.				խաչքար	12-13 դդ.		Հ	ամրոցի աե եզրին կառուցված նորաշեն մատուռի ամ պատին՝ ներքուստ
2.				ԱՍՐՈՑ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ-ամ	Հ	Ամպառ գետակի կիրճի ձախ ափին
3.				ԱՍՐՈՑ «ԿԱՔԱՎԱԲԵՐՂ»	մթա 2-1 հզմ	3 կմ հս	Հ	«Սպիտակ քարափի գլուխ» տեղանքում
3.1.				դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ		Հ	ամրոցի հս կողմի ընդարձակ սարահարթին
4.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ	13-17 դդ.	4,5 կմ հս	Տ	Ամբերդ գետի աջ ափին, Ամբերդից 1 կմ հվ, տեղացիներն անվանում են «Էլիյուղ»
5.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ «ԽԱՉԱՎԱՆՔ»	13-17 դդ.	1 կմ հվ	Տ	
5.1.				եկեղեցի	14-15 դդ.		Տ	ավերված
6.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ «ԿՈՒՌ ԹԱՓԱ»	5-13 դդ.	4 կմ հս	Տ	
6.1.				եկեղեցի	5-6 դդ.		Հ	
6.2.				եկեղեցի	13-14 դդ.		Տ	
6.3.				գերեզմանոց	7-11 դդ.		Տ	գերեզմանոցից ռադիոֆիզիկական չափումների ինստիտուտի բակ են տեղափոխվել խաչքարեր ու կոթողներ
7.				ԳՅՈՒՂԱՏԵՐԻ «ՂԱՉԱՐԻ ՁՈՐ»	11-18 դդ.	2 կմ հվ	Տ	Ամբերդ և Տեղեր ձորերի միացման մասում
8.				ՂԱՍԲԱՐԱՆԱՂԱՇՏ «ԿՈՒՌ ԹԱՓԱ»	մթա 2-1 հզմ	3-4 կմ հս	Հ	զբաղեցնում է Ամբերդ և Տեղեր ձորերի միջև ընկած սարահարթը, պահպանվել է 2 կղզյակով
9.				ԿՈԹՈՂ	7 դ.	հս մասում	Հ	Ռադիոֆիզիկական չափումների ինստիտուտի հյուրանոցի բակում, ընկած գետնին, տեղափոխված «Կուռ թափա» գյուղատեղիից
10.				ԿՈԹՈՂ	7 դ.	հս մասում	Հ	Ռադիոֆիզիկական չափումների ինստիտուտի հյուրանոցի բակում, երկատված, տեղափոխված «Կուռ թափա» գյուղատեղիից
11.				ԿՈԹՈՂ	7 դ.	հս մասում	Հ	Ռադիոֆիզիկական չափումների ինստիտուտի հյուրանոցի բակում, եռատված, տեղափոխված «Կուռ թափա» գյուղատեղիից
12.				ԿՈԹՈՂ	7 դ.	հս	Հ	Ռադիոֆիզիկական չափումների ինստիտուտի հյուրանոցի

				մասում	բակում, պահպանվել է միայն ստորին մասը՝ տեղափոխված «Կուռ թափա» գյուղատեղիից
13.		ԿՈԹՈՂ	7 դ.	իս մասում	Ռադիոֆիզիկական չափումների ինստիտուտի հյուրանոցի բակում, բեկոր, տեղափոխված «Կուռ թափա» գյուղատեղիից
14.		ԿՈԹՈՂ	7 դ.	իս մասում	Ռադիոֆիզիկական չափումների ինստիտուտի հյուրանոցի բակում, խաչազարդ, վերին մասը չի պահպանվել՝ տեղափոխված «Կուռ թափա» գյուղատեղիից
15.		ԿՈԹՈՂ	7 դ.	իս մասում	Ռադիոֆիզիկական չափումների ինստիտուտի հյուրանոցի բակում, խաչազարդ, ստորին մասը չի պահպանվել՝ տեղափոխված «Կուռ թափա» գյուղատեղիից
16.		ՔԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ «ՃԳՆԱԿՈՐԻ ԱՅՐ»	13-14 դդ.	2 կմ հվ	Ամբերդի ձորում, «Ղազարի ձոր» գյուղատեղիի դիմաց

2.115. ՕՐԹԱՃԱՅԱ ԳՅՈՒՐ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.				ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑ	5-10 դդ.	գ. մ.	S	պահպանվել է հատվածաբար